

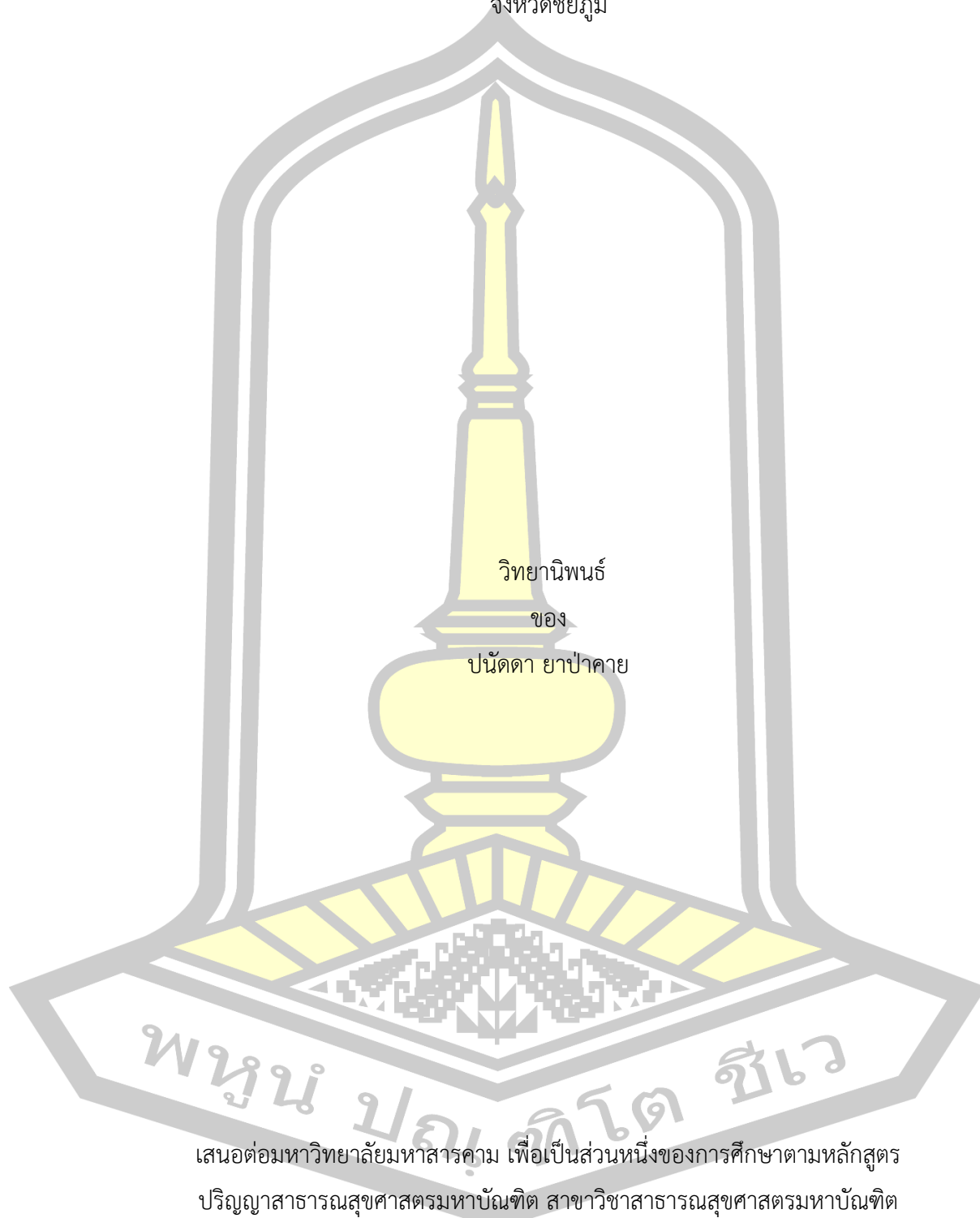
รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์
จังหวัดชัยภูมิ

วิทยานิพนธ์
ของ
ปณิดดา ยาป่าคาย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต
มิถุนายน 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์
จังหวัดชัยภูมิ

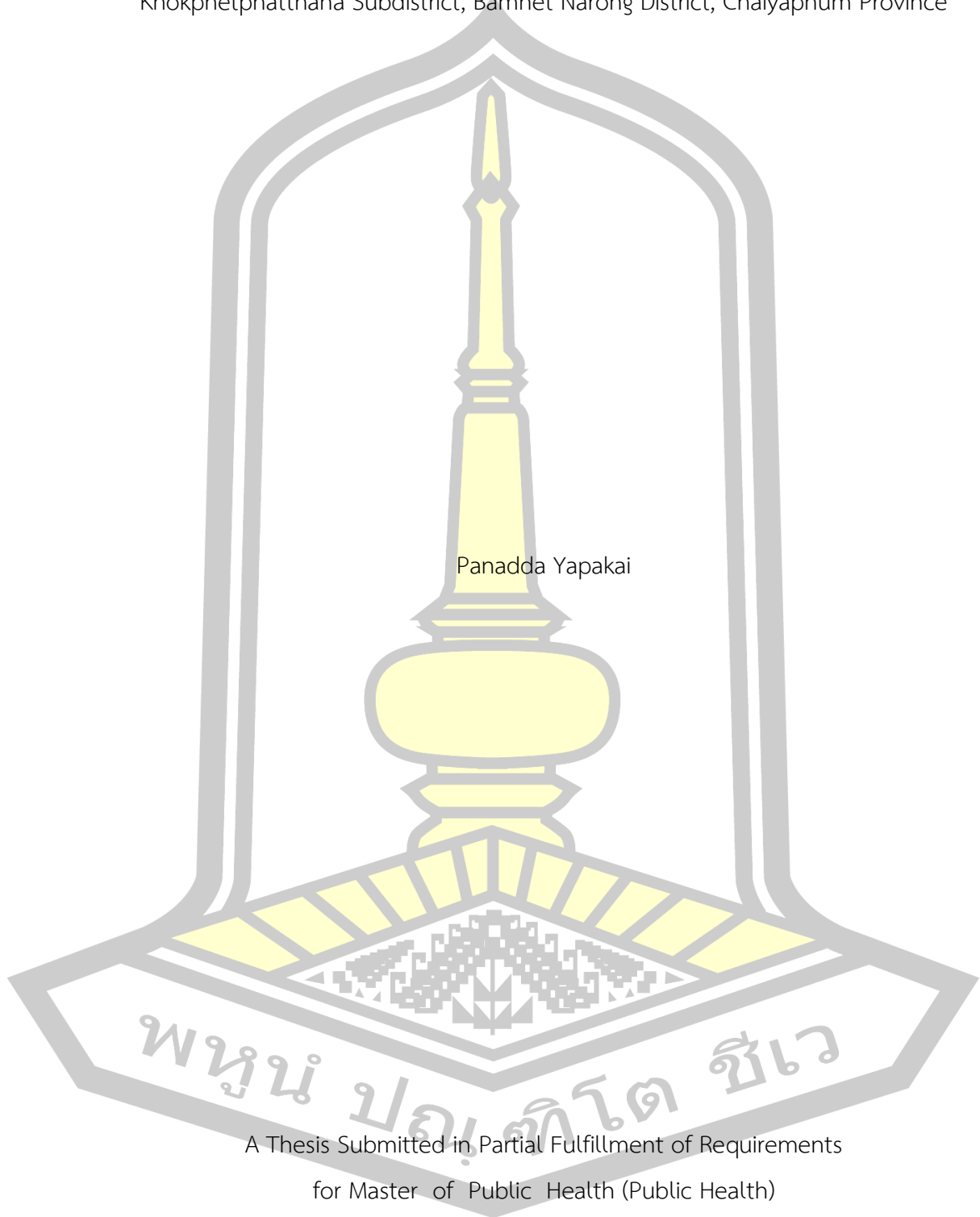
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

มิถุนายน 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Solid Waste Management Model through Community Participation in
Khokphetphatthana Subdistrict, Bamnet Narong District, Chaiyaphum Province

Panadda Yapakai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Public Health (Public Health)

June 2024

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวปนัดดา ยาป่าคาย
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. วรพจน์ พรหมสัตยพรต)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ณัชชลิตา ยุคะลิ่ง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อ. ดร. พัดชา หิรัญวัฒน์กุล)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. ประชุมพร เล่าห์ประเสริฐ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. คมสันต์ ธงชัย)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา สาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. สุภัทนา กลางคาร)

คณบดีคณะสาธรรณสุขศาสตร์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ		
ผู้วิจัย	ปณิดดา ยาป่าคาย		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัชชลิตา ยุคะลัง อาจารย์ ดร. พัดชา หิรัญวัฒนกุล		
ปริญญา	สาธารณสุขศาสตรมหา	สาขาวิชา	สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) กลุ่มแกนนำองค์กร จำนวน 50 คน 2) กลุ่มเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 291 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2566-มกราคม 2567 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Paired t-test) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ตำบลโคกเพชรพัฒนามีปัญหาหลักด้านการจัดการมูลฝอย ประชาชนขาดการคัดแยกมูลฝอยและนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์น้อย ส่วนใหญ่จัดการมูลฝอยโดยการเทกองและเผากลางแจ้ง มีแนวโน้มเกิดการลักลอบทิ้งมูลฝอยเพิ่มขึ้น ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนอยู่ระดับต่ำ ร้อยละ 56.0 (Mean = 6.5, S.D. = 1.3) การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ระดับปานกลาง ร้อยละ 60.8 (Mean = 2.30, S.D. = 0.55) การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนอยู่ระดับปานกลาง (Mean = 3.12, S.D. = 0.40) ผลการสนทนากลุ่มอย่างมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายเกิดแผนปฏิบัติการ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” โดยภายหลังดำเนินกิจกรรมพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยอยู่ระดับสูง (Mean = 8.4, S.D. = 1.16) การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ระดับดี (Mean = 2.6, S.D. = 0.16) การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนอยู่ระดับมาก (Mean = 3.83, S.D. = 0.64) ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ทั้งนี้ประชาชนมีการคัดแยกมูลฝอยครัวเรือนด้วยการจัดทำถังขยะเปียก เกิดการแปรรูป มูลฝอยเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ได้แก่ น้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ หลุมน้ำธนาคารใต้ดินจากขวดพลาสติก ชุมชนสะอาด

และสามารถลดปริมาณมูลฝอยชุมชนตามที่ทางสาธารณสุข

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ 1) ภาคท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการมูลฝอย พร้อมเป็นแรงสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงเป็นกลไกตัวกลางที่เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่ายและชุมชน 2) ภาควิชาการ มีการกระตุ้นส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยหลากหลายวิธีอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติ และ 3) ภาคประชาชน จากการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของแกนนำชุมชนและประชาชน ถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงาน โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ร่วมคิดตัดสินใจร่วมดำเนินการ รวมถึงร่วมติดตามประเมินผล นำไปสู่ผลสำเร็จของรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการมูลฝอยในชุมชน

TITLE	Solid Waste Management Model through Community Participation in Khokphetphatthana Subdistrict, Bamnet Narong District, Chaiyaphum Province		
AUTHOR	Panadda Yapakai		
ADVISORS	Assistant Professor Dr. Nachalida Yukalang , Ph.D. Phatcha Hirunwatthanakul , Ph.D.		
DEGREE	Master of Public Health	MAJOR	Public Health
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2024

ABSTRACT

This research is a participatory action research. The objective is to study the model of waste management through community participation in Khokphetphatthana Subdistrict, Bamnet Narong District, Chaiyaphum Province. The sample groups consisted of 1) a group of 50 organization leaders and 2) a group 291 people; consisting of hosts or household representatives. Questionnaires were utilized to collect quantitative data. Qualitative data was collected by observation, interviews and focus groups. Conducted between October 2023 and January 2024, quantitative data was analyzed with statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation and statistics that compare means (Paired t-test) and qualitative data with content analysis.

Results from the research revealed that Khokphetphatthana Subdistrict is experiencing major problems in waste management. The populace was not capable of separating waste and it was put to little use. Waste was mostly dumped and burnt outdoors. This leads to an increase in illegal waste dumping. The community's knowledge of waste management was at a low level, 56.0 percent (Mean = 6.5, S.D. = 1.3). Waste management practices were at a moderate level, 60.8 percent (Mean = 2.30, S.D. = 0.55). The people's participation in waste management was at a moderate level (Mean = 3.12, S.D. = 0.40). Group discussions with participation from network partners gave birth to an action plan: "Project to develop potential in waste management in Khokphetphatthana Subdistrict". After conducting these activities, it was revealed that knowledge about waste management went to a higher level (Mean = 8.4, S.D. = 1.16). The waste management practices were found to be at a good level (Mean = 2.6, S.D. = 0.16). The level of

participation from the community in waste management is high (Mean = 3.83, S.D. = 0.64) and was found to be statistically significant ($p < 0.001$). The community has actively segregated household waste by using separate bins for wet trash. Additionally, solid waste is being transformed into various products within the community, such as biological fermentation water, vegetable plant pots made from car tires, and underground bank water wells created from plastic bottles. As a result of these efforts, the community has become cleaner and has seen a reduction in the amount of garbage on public roads due to illegal dumping.

Key factors for success include:

- 1) Local leadership: Local leaders should have a clear vision and recognize the importance of waste management. They need to be willing to provide support in terms of budget, personnel, materials, and equipment. They should also act as intermediaries, connecting network partners and communities.
- 2) Academic sector involvement: The academic sector should continuously promote and stimulate knowledge about waste management in various ways. Providing access to accurate information can motivate people to take action.
- 3) Public sector participation: Community leaders and citizens are essential for the success of waste management. They should be involved from the planning stage onwards, contributing to decision-making and participating in monitoring and evaluation. This genuine community participation is crucial for the success of the waste management model.

Keyword : Participation, Community solid waste management

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย ประเภทนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความกรุณาจากคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้วิจัยจนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาที่เปี่ยมด้วยกัลยาณมิตร และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัชชลิตา ยุคะลัง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อาจารย์ ดร.พัชรา หิรัญวัฒนกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ช่วยขัดเกลา ชี้แนะ แนะนำและตรวจสอบรายละเอียด ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ พรหมสัตยพรต ประธานหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประชุมพร เล่าห์ประเสริฐ กรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมสันต์ ธงชัย กรรมการสอบ (ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก) ในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความรู้ คำชี้แนะด้านต่างๆ และช่วยตรวจสอบรายละเอียดตลอดจนข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา คณะผู้บริหาร หัวหน้าส่วนงานราชการ พนักงานเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคกเพชร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปากจาบ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และประชาชนตำบลโคกเพชรพัฒนาที่ให้ความร่วมมือและได้สละเวลาเข้าร่วมกิจกรรมในทุกขั้นตอนของการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

และสุดท้ายขอขอบพระคุณครอบครัวที่เป็นแรงผลักดันอยู่เบื้องหลัง ท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งเพื่อนพ้องรุ่น สม.23 ที่คอยเป็นกำลังใจให้การช่วยเหลือ เป็นแรงสนับสนุน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ไม่ได้เอ่ยนามทุกท่าน ที่สนับสนุนให้วิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้าฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

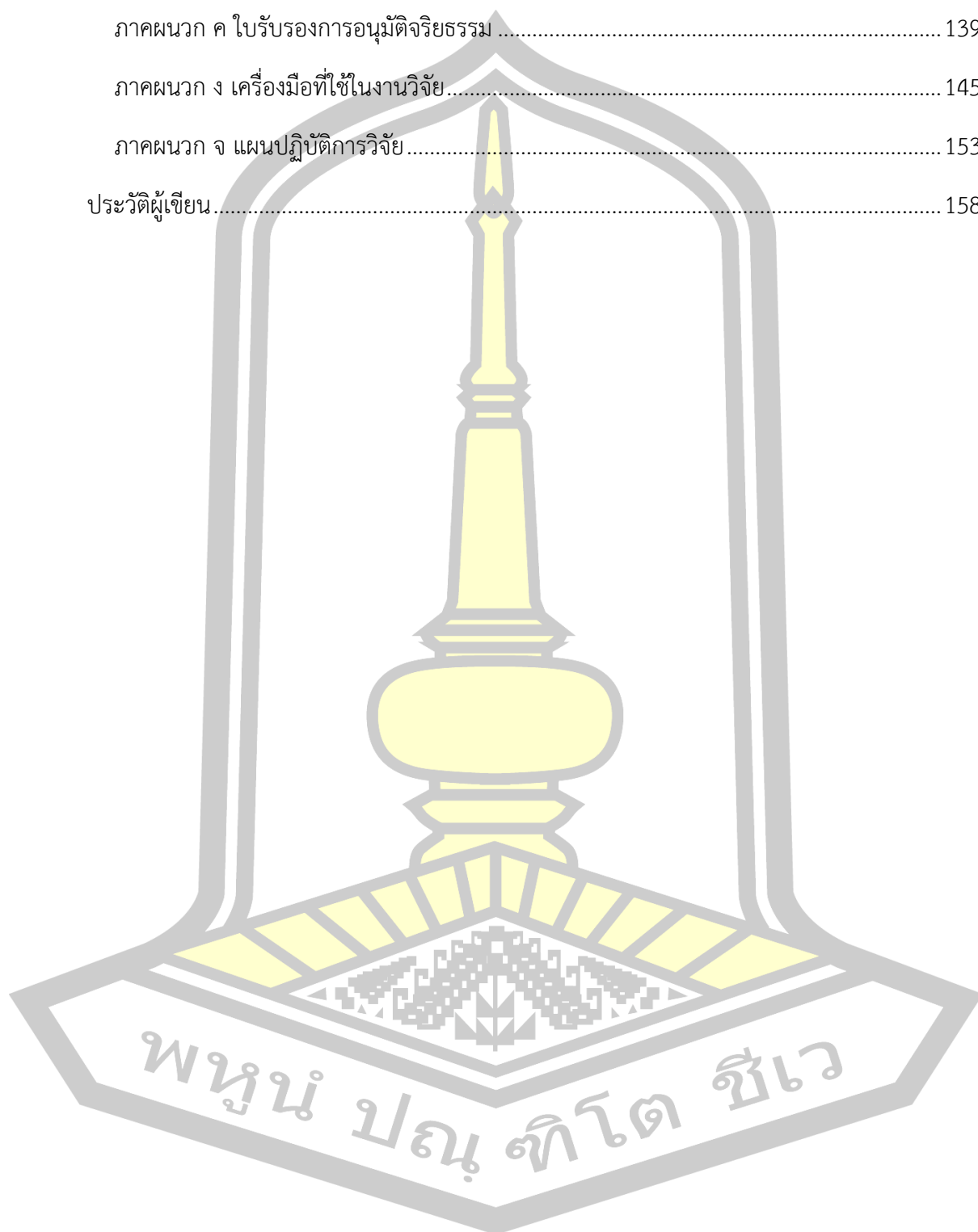
ปณิดดา ยาป่าคาย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	๗
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 ปรัชญาเอกสารข้อมูล.....	7
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมูลฝอย.....	7
2.2 แนวคิดการจัดการมูลฝอย.....	12
2.3 แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	27
2.4 กฎหมาย นโยบาย แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง.....	31
2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	43
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	58
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	59

3.1 รูปแบบการวิจัย	59
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	59
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	65
3.4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	70
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	73
3.6 การประมวลผลข้อมูล	74
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	74
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	75
3.9 จริยธรรมในการวิจัย	75
บทที่ 4 ผลการวิจัย	77
4.1 บริบทและสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จ ณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ	77
4.2 กระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอ บำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ	91
4.3 ผลรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอ บำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ	98
4.4 ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบล โคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ	111
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	114
5.1 สรุปผล	114
5.2 อภิปรายผล	120
5.3 ข้อเสนอแนะ	124
บรรณานุกรม	125
ภาคผนวก	131
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	132

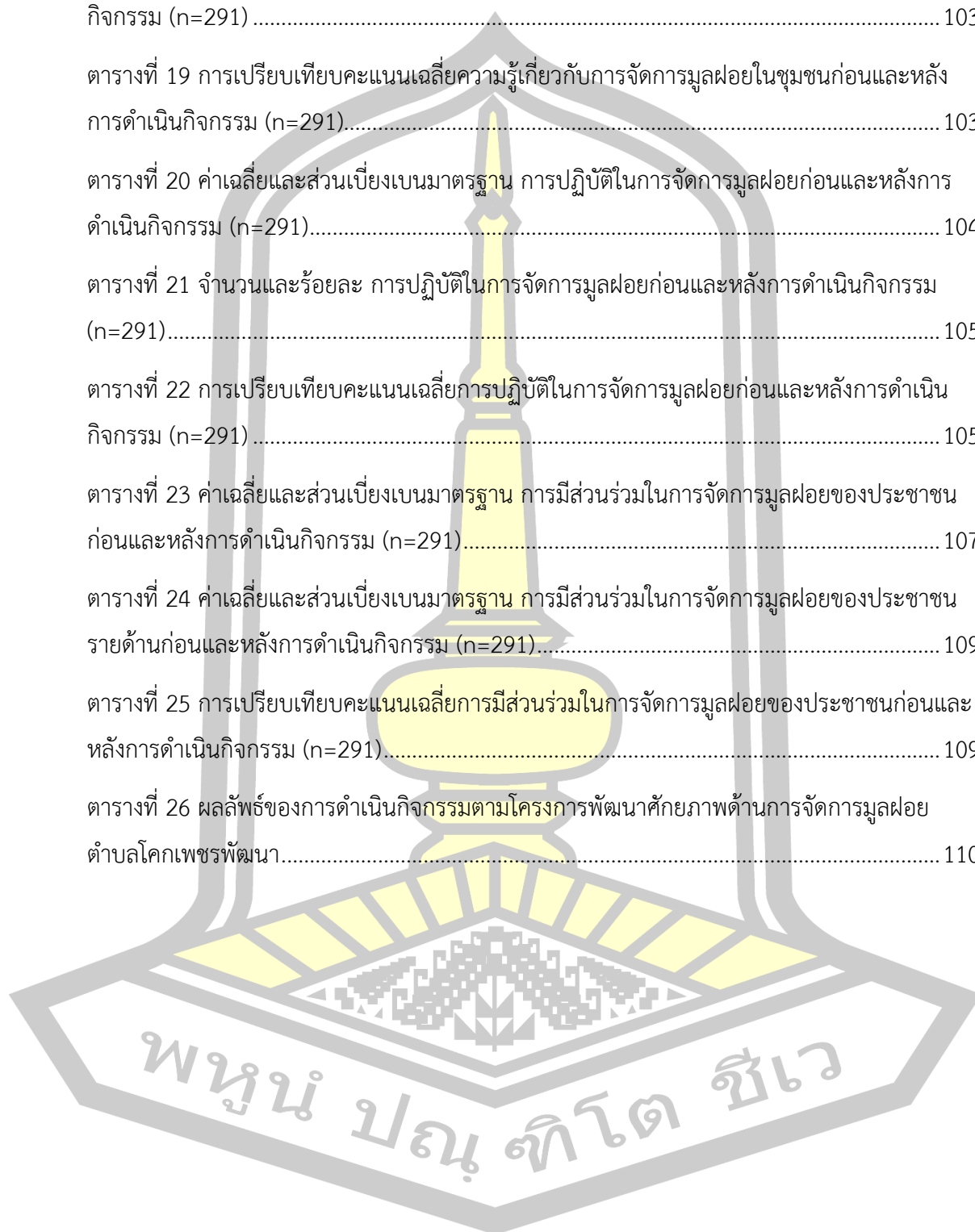
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	134
ภาคผนวก ค ใบรับรองการอนุมัติจริยธรรม.....	139
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	145
ภาคผนวก จ แผนปฏิบัติการวิจัย.....	153
ประวัติผู้เขียน.....	158

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 คำอธิบายลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบมูลฝอยแต่ละชนิด	10
ตารางที่ 2 จำนวนประชากรที่ศึกษาในการวิจัยของกลุ่มแกนนำองค์กร	60
ตารางที่ 3 จำนวนเจ้าบ้านหรือตัวแทนเจ้าบ้านที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา	61
ตารางที่ 4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยของกลุ่มแกนนำองค์กร	62
ตารางที่ 5 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายหมู่บ้าน	64
ตารางที่ 6 จำนวนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา	78
ตารางที่ 7 จำนวนสถานศึกษาในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา	79
ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา	82
ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน	85
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ที่ตอบถูก	86
ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย	86
ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละ การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย	87
ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	89
ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	91
ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ตามประเด็น	93
ตารางที่ 16 แผนปฏิบัติการ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	95
ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนที่ตอบถูกก่อนและหลังดำเนินการ (n=291)	101

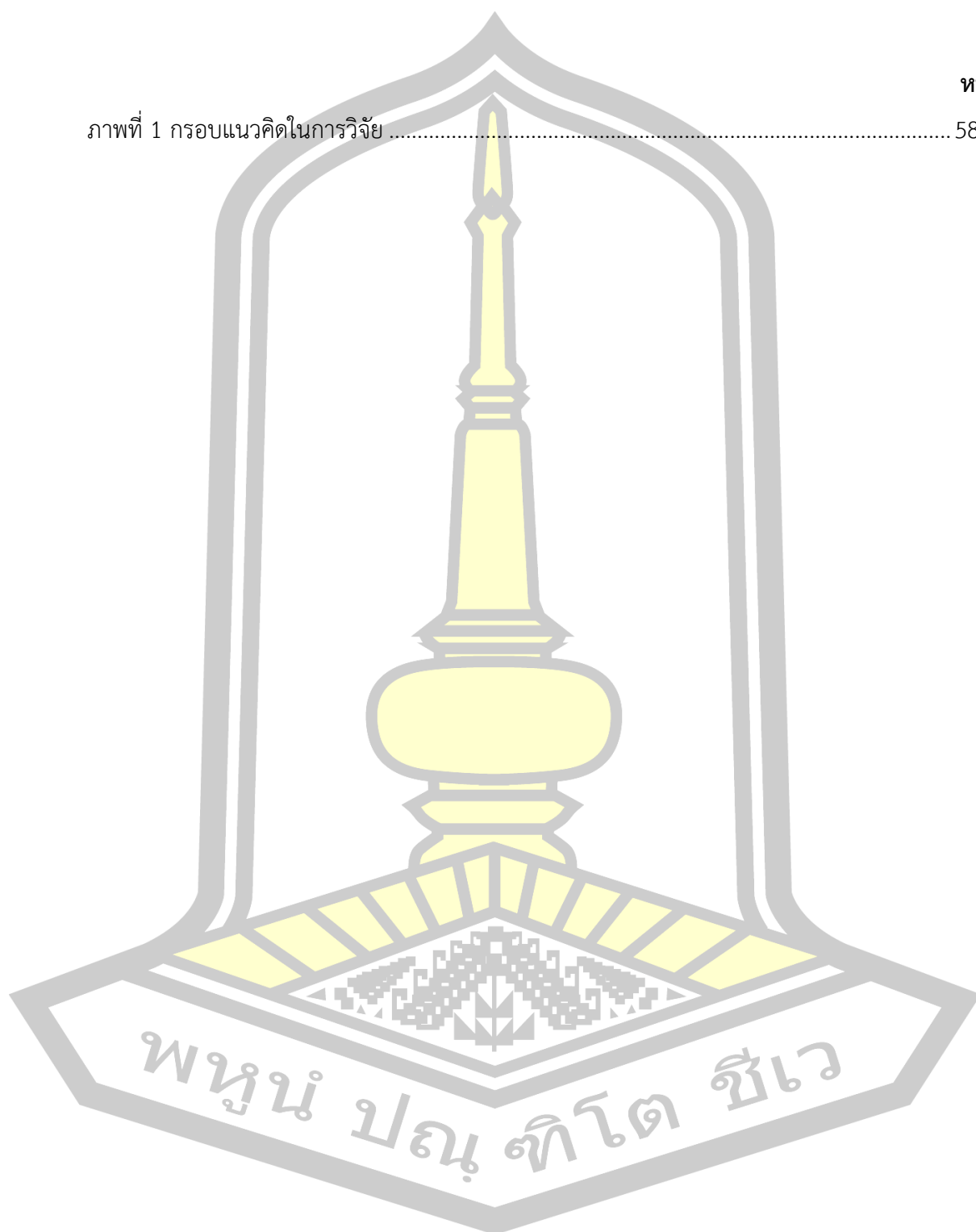
ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ที่ตอบถูกก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)	103
ตารางที่ 19 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291).....	103
ตารางที่ 20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291).....	104
ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละ การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291).....	105
ตารางที่ 22 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)	105
ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291).....	107
ตารางที่ 24 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนรายด้านก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291).....	109
ตารางที่ 25 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291).....	109
ตารางที่ 26 ผลลัพธ์ของการดำเนินกิจกรรมตามโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอยตำบลโคกเพชรพัฒนา.....	110

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	58
-------------------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันปัญหามลพิษยังคงเป็นปัญหาวิกฤต และเป็นสาเหตุลำดับต้น ๆ ของปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตและสังคมของมนุษยชาติ และนับวันยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของชุมชนเมือง ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์มากขึ้นส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดปริมาณมลพิษเหลือทิ้งมากขึ้นทั้งจากภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร และภาคครัวเรือน โดยในขณะที่ปริมาณมลพิษเพิ่มขึ้น แต่ความสามารถในการจัดเก็บ การเก็บขนและกำจัดมีค่อนข้างจำกัด จึงทำให้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้ทันการณ์เป็นเหตุให้เกิดปัญหามลพิษในด้านต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เกิดปัญหาด้านทัศนียภาพ และเป็นแหล่งพาหะนำโรค ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน

สถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พบว่า พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีปริมาณมลพิษที่เกิดขึ้น 26.95 ล้านตันหรือ 73,840 ตันต่อวัน ซึ่งเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2565 (25.70 ล้านตัน) ถึงร้อยละ 5 เมื่อเทียบอัตราการเกิดมลพิษกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2566 ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.12 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เนื่องจากสถานการณ์ของโรคโควิด-19 คลี่คลาย มีการผ่อนคลายมาตรการต่างๆ รวมถึงเกิดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ส่งผลให้ประชาชนกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ แต่วิถีชีวิตบางส่วนยังคงพฤติกรรมการซื้อขายและบริโภคผ่านระบบออนไลน์ การสวมใส่หน้ากากอนามัย ทำให้มลพิษบางประเภท เช่น พลาสติก หน้ากากอนามัยเพิ่มสูงขึ้น เป็นหนึ่งในสาเหตุที่ส่งผลให้ภาพรวมปริมาณมลพิษของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ในการนี้ มลพิษดังกล่าวถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 9.31 ล้านตัน นำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 10.17 ล้านตัน ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง 7.47 ล้านตัน และมีปริมาณมลพิษตกค้างสูงถึง 27.62 ล้านตัน เมื่อพิจารณาปริมาณมลพิษที่เกิดขึ้นต่อวันเป็นรายภูมิภาค พบว่า ภาคกลาง มีปริมาณมลพิษสูงสุด 11.44 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6.52 ล้านตัน ภาคใต้ 3.54 ล้านตัน ภาคตะวันออก 2.58 ล้านตัน ภาคเหนือ 1.67 ล้านตันและภาคตะวันตก 1.19 ล้านตัน ตามลำดับ จากสถานการณ์ดังกล่าว ปัญหามลพิษจึงยังคงเป็นปัญหาซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดให้ขยะมูลฝอยเป็น “วาระแห่งชาติ” ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 และใน พ.ศ. 2566 กรมควบคุมมลพิษได้ขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.

2565 - 2570) โดยมุ่งเน้นการยกระดับการจัดการขยะ เป็นกรอบและทิศทางการบูรณาการร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้เกิดความต่อเนื่องครอบคลุมการจัดการขยะ พลาสติก ขยะบรรจุภัณฑ์ ขยะอาหาร ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายชุมชน ซากผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มูลฝอยติดเชื้อ และกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย อย่างไรก็ตามยังพบปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน อาทิ สถานที่กำจัดขยะชุมชนของ รัฐและเอกชนส่วนใหญ่ดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่มีระบบติดตาม กำกับและควบคุม การดำเนินงานของสถานที่กำจัดขยะ โรงงานกำจัดของเสียอันตรายและกากอุตสาหกรรมที่เป็น อันตรายมีจำนวนไม่เพียงพอ กฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบัน ยังไม่สามารถกำกับ ควบคุม ดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการตามอำนาจและ หน้าที่ เกิดปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ประมาณ 12,778.3 ตาราง กิโลเมตร มีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาค และใหญ่เป็นอันดับ 7 ของประเทศ แบ่งการปกครอง ออกเป็น 16 อำเภอ ประชากรราว 1.12 ล้านคน มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากแหล่ง ท่องเที่ยวต่างๆ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ ปัญหามูลฝอยที่เพิ่มขึ้น ขาดประสิทธิภาพในการ กำจัดมูลฝอย (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2565) จากรายงานสถานการณ์ปริมาณมูลฝอยจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2566 พบว่ามีปริมาณมูลฝอยเกิดขึ้น 1,028 ตันต่อวัน ถูกนำมาใช้ประโยชน์ 530 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 51.56 ส่วนที่เหลือถูกนำไป กำจัดอย่างไม่ถูกต้อง 479 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 46.59 เกิดมูลฝอยตกค้าง 73,110 ตัน คิดเป็น ร้อยละ 19.49 จังหวัดชัยภูมิจึงได้ดำเนินการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ประจำปี พ.ศ. 2566 โดยบูรณาการความร่วมมือตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น หมู่บ้านและครัวเรือน พร้อมทั้งรณรงค์และประชาสัมพันธ์การลดปริมาณมูลฝอย และคัดแยกมูลฝอยในพื้นที่โดยใช้หลักการ 3 ช คือ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ หรือ 3Rs: Reduce Reuse Recycle ภายใต้กรอบการดำเนินงาน จำนวน 3 ระยะ ได้แก่ การจัดการขยะต้น ทาง การจัดการขยะกลางทาง และการจัดการขยะปลายทาง เพื่อลดปริมาณมูลฝอยและส่งเสริมการ คัดแยกมูลฝอยที่ต้นทาง จัดทำระบบเก็บขนอย่างมีประสิทธิภาพ และมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่าง ถูกต้องตามหลักวิชาการ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ, 2566)

อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่เขตการปกครอง จำนวน 7 ตำบล มีองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 แห่ง แยกเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถานที่กำจัดมูลฝอย จำนวน 6 แห่ง และอีก 3 แห่ง เป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีระบบการเก็บขนมูลฝอยและไม่มีสถานที่กำจัด มูลฝอย โดยหนึ่งในสามแห่ง คือ พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา จากผลการสำรวจชุมชนโดยองค์การ

บริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา พบว่า ตำบลโคกเพชรพัฒนามีประชากร จำนวน 5,819 คน จำนวนครัวเรือน 1,366 ครัวเรือน เป็นตำบลที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรทุกปี มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นร้านขายของชำ ร้านอาหารหรือตลาด ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งกำเนิดมูลฝอยทั้งสิ้น และตำบลโคกเพชรพัฒนาไม่มีระบบเก็บขนมูลฝอยเพื่อส่งกำจัด ไม่มีสถานที่สำหรับกำจัดมูลฝอยของตำบล ชุมชนมีการจัดการมูลฝอยภายในครัวเรือนเอง โดยวิธีการเทกองและการเผากลางแจ้ง ซึ่งเป็นวิธีการกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการลักลอบทิ้งมูลฝอยตามที่สาธารณะและพื้นที่ว่างของบุคคลอื่นกระจายอยู่ทั่วตำบลและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นมูลฝอยประเภทเศษอาหาร มูลฝอยประเภทพลาสติก โฟม กระดาษ เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงวิธีการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า ประชาชนไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง การจัดการมูลฝอยประเภทเศษอาหาร จะให้สัตว์เลี้ยงหรือนำไปทิ้งรอบบริเวณบ้าน หรือใส่ถุงพลาสติกนำไปทิ้งรวมกับมูลฝอยประเภทอื่นๆ ที่นอกบ้าน บางครัวเรือนมีถังขยะไว้รองรับมูลฝอยในบ้าน แล้วกำจัดโดยการเผากลางแจ้ง หรือนำไปทิ้งเทกองตามที่สาธารณะหรือพื้นที่ว่างของบุคคลอื่น จากการกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกวิธี ก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ของพาหะนำโรค ได้แก่ แมลงสาบ หนู แมลงวัน ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมารู้อันตราย เช่น เชื้อไทฟอยด์ อาหารเป็นพิษ ตาแดง เป็นต้น เกิดมลพิษทางอากาศจากกลิ่นเหม็นและการเผามูลฝอย สร้างความรำคาญ บดบังทัศนียภาพ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลมาจากประชาชนขาดความรู้ผิดชอบ ขาดระเบียบวินัยและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชน สอดคล้องกับผลการดำเนินงานตัวชี้วัดตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" พบว่า ผลด้านการจัดการขยะต้นทางของตำบลโคกเพชรพัฒนายังไม่ผ่านเกณฑ์ ในประเด็นการจัดกิจกรรมให้เครือข่ายอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก อย่างน้อย 4 ครั้งต่อปี เป้าหมาย ร้อยละ 100 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 25 หมู่บ้านหรือชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย เป้าหมาย ร้อยละ 80 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 27.3 และครัวเรือนมีการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน เป้าหมาย ร้อยละ 100 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 61.8 (องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนาและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการมูลฝอยของตำบล โดยบูรณาการความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการจัดการมูลฝอยของตำบล ให้ชุมชนเห็นคุณค่า เกิดการเรียนรู้ เกิดจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการปัญหามูลฝอยของชุมชน เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการมูลฝอยระดับต้นทางหรือแหล่งกำเนิด โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการและแนวทางแก้ปัญหา แล้วเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดมาปฏิบัติ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ดำรงกิจ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา หมู่ 8

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาถ อำเภอนongแค จังหวัดสระบุรี ที่พบว่า การใช้รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการคัดแยกมูลฝอย ลดปริมาณมูลฝอยชุมชนในระดับต้นทาง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการวางแผนและกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน เกิดการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน ลดการเกิดมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด นำไปสู่การจัดการขยะต้นทางอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

1.3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1) เพื่อศึกษาบริบท และสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
- 3) เพื่อศึกษาผลรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
- 4) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตพื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่าน สมัชชาสุขภาพตำบล ภายใต้นโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การเกิดรูปแบบ การจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลโคกเพชรพัฒนา

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 11 หมู่บ้าน

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการวิจัยประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ดังนี้

1) กลุ่มที่ 1 กลุ่มแกนนำองค์กร เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการจัดการ มูลฝอยในชุมชน ประกอบด้วย 3 ภาคส่วนที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ภาคการเมือง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา รองนายก องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

1.2 ภาควิชาการ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือครูผู้รับผิดชอบงานอนามัย โรงเรียน บุคลากรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นักวิชาการสาธารณสุข

1.3 ภาคประชาสังคม ได้แก่ ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ อาสาสมัครท้องถิ่นรักชีวิต

2) กลุ่มที่ 2 เจ้าของหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตพื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,366 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 5,819 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2566)

1.4.4 ขอบเขตระยะเวลา

ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 ถึงเดือนมกราคม 2567 รวมระยะเวลา 4 เดือน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

มูลฝอย หมายถึง เศษสิ่งเหลือใช้จากกระบวนการผลิต การอุปโภค การบริโภค การดำรงชีวิต และอื่น ๆ ของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา เช่น เศษอาหาร เศษใบไม้ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษสินค้า ถุงพลาสติก โฟม ขวดพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว โลหะ ที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

การจัดการมูลฝอย หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในระดับต้นทางของเขตพื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอย การจัดทำถังขยะเปียกครัวเรือน การทำน้ำหมักชีวภาพ การคัดแยกมูลฝอยอันตราย การสร้างสิ่งประดิษฐ์จากมูลฝอย รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทำความสะอาดภายในชุมชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการจัดการมูลฝอยในชุมชน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติตลอดจนการร่วมติดตามและประเมินผล

การจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ใน 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหามูลฝอยในชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน กำหนดแนวทาง แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม รวมถึงมีการรับรู้ข่าวสารและวิธีการจัดการมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ในการจัดการมูลฝอยของชุมชน เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก การคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือน การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดมูลฝอย เช่น การคัดแยกมูลฝอยแล้วนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ การร่วมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ไม่ทิ้งขยะลงน้ำหรือที่ทางสาธารณะ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอย และร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยของชุมชน

บทที่ 2

ปริทัศน์เอกสารข้อมูล

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการศึกษาค้นคว้าทบทวนจากเอกสาร บทความทางวิชาการ ตำราและรายงานการวิจัยต่าง ๆ ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมูลฝอย
- 2.2 แนวคิดการจัดการมูลฝอย
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.4 กฎหมาย นโยบาย แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมูลฝอย

2.1.1 ความหมายของมูลฝอย

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้ความหมายว่า มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น ๆ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ขยะ หยากเยื่อ หรือมูลฝอย บางครั้งจะใช้คำว่า ขยะมูลฝอย ซึ่งหมายถึง สิ่งปฏิกูลที่อยู่ในรูปของแข็ง ซึ่งอาจมีน้ำหรือความชื้นปะปนมาด้วย

กรมควบคุมมลพิษ (2558) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ขยะมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัสดุ ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว มูลสัตว์ ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนหรือครว้เรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

2.1.2 แหล่งกำเนิดมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ (2560) ได้จำแนกประเภทของมูลฝอย โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหรือแหล่งกำเนิดของมูลฝอย เป็น 3 ประเภท คือ

1) มูลฝอยชุมชน ได้แก่ มูลฝอยจากสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

- (1) ที่พักอาศัย
- (2) ย่านธุรกิจการค้า
- (3) ตลาดสด
- (4) สถานที่ราชการหรือสถาบันทางการศึกษา
- (5) โรงพยาบาล

ลักษณะของมูลฝอยอาจขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเภทของแหล่งกำเนิด เช่น มูลฝอยจากที่พักอาศัย ตลาดสด ส่วนใหญ่ ประกอบด้วย เศษอาหาร พืช ผัก ส่วนมูลฝอยจากสถานที่ราชการหรือโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเศษวัสดุเหลือใช้จากสำนักงาน เช่น กระดาษ วัสดุพลาสติก มูลฝอยจากโรงพยาบาล เช่น เนื้อเยื่อ ชิ้นส่วนอวัยวะต่าง ๆ เป็นต้น

2) มูลฝอยจากการเกษตรกรรม เช่น จากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และจากการเพาะปลูก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสารอินทรีย์ที่พร้อมจะเน่า ย่อยสลาย ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เช่น เศษพืช ผัก มูลสัตว์ เป็นต้น ในเขตเกษตรกรรมบางแห่งมีการใช้สารเคมีและวัตถุมีพิษต่าง ๆ ซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม

3) มูลฝอยอุตสาหกรรม ได้แก่ มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งจากกระบวนการผลิต หรือปนเปื้อนมากับวัตถุดิบ ลักษณะมูลฝอยแบ่งเป็นมูลฝอยทั่วไป จากกิจวัตรประจำวันหรือบ้านพักคนงาน และของเสียอันตรายซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิต เช่น คราบน้ำมัน สารละลายใช้แล้ว รวมทั้งวัตถุดิบต่าง ๆ

2.1.3 ประเภทของมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ (2561) ได้จัดประเภทของมูลฝอย แบ่งตามลักษณะทางกายภาพออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ขยะย่อยสลาย หรือ มูลฝอยย่อยสลาย คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงซากหรือเศษของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

2) ขยะรีไซเคิล หรือ มูลฝอยที่ยังใช้ได้ คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ กระป๋องเครื่องดื่ม เศษพลาสติก เศษโลหะ อะลูมิเนียม ยางรถยนต์ กล่องเครื่องดื่มแบบ UHT เป็นต้น

3) ขยะอันตราย หรือ มูลฝอยอันตราย คือ มูลฝอยที่ปนเปื้อนหรือมีองค์ประกอบของวัตถุอันตราย ได้แก่ วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกไซด์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกำมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรืออาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล

สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะที่ใช้บรรจุสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ กระบองสปริงบรรจุสีหรือสารเคมี เป็นต้น

4) ขยะทั่วไป หรือ มูลฝอยทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลาย ยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถังพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ซองขนมกึ่งสำเร็จรูป ถังพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร โฟมเปื้อนอาหาร พลาสติกเปื้อนอาหาร เป็นต้น เป็นขยะที่ต้องนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง เช่น การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล การเผาในเตา เป็นต้น

ตามคู่มือการคัดแยกองค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) ให้คำว่า "มูลฝอย" หรือ "ขยะมูลฝอย" หมายถึง ขยะมูลฝอยชุมชน คือ สิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถังพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถัง มูลสัตว์ ชากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เหลือทิ้งจากบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาด สถานที่ทำงาน สถานประกอบการ หรือสถานที่อื่นใด ทั้งนี้ ไม่รวมถึงขยะจากการก่อสร้าง ของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม และมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาล และแบ่งประเภทขยะมูลฝอย โดยแบ่งออกเป็น

1) ขยะอินทรีย์ คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ อาทิ เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษกิ่งไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงชากหรือเศษของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ

2) ขยะรีไซเคิล คือ ขยะที่สามารถนำไปแปรรูปเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่ได้ อาทิ ขวดแก้ว กระดาษ เศษโลหะ กระบองเครื่องดื่มอะลูมิเนียม ถังเครื่องดื่มแบบยูเอชที และขยะพลาสติกที่สะอาด 7 ประเภท ได้แก่

- (1) ถังพลาสติกหุ้ม (HDPE LLDPE LDPE PP)
- (2) บรรจุภัณฑ์พลาสติก พลาสติกชั้นเดียว (HDPE LLDPE LDPE)
- (3) ขวดพลาสติก (ทุกชนิด)
- (4) ฝาขวดพลาสติก
- (5) แก้วพลาสติก
- (6) ถาด ถังอาหารพลาสติก
- (7) ช้อน ส้อม มีดพลาสติก

3) ของเสียอันตรายจากชุมชน คือ ขยะที่มีความเป็นอันตรายหรือมีส่วนประกอบเป็นสารที่มีอันตราย อาทิ หลอดฟลูออเรสเซนต์ หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ ภาชนะบรรจุสารเคมี กระบองสปริงบรรจุสี/สารเคมี ตลับหมึก รวมถึงผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานหรือไม่เป็นที่ต้องการ (Waste Electrical and Electronic Equipment :

WEEE) อาทิ คอมพิวเตอร์ เครื่องโทรศัพท์และโทรศัพท์ไร้สาย เครื่องปรับอากาศ และเครื่องรับโทรทัศน์ และตู้เย็น ซึ่งขยะประเภทนี้ต้องมีการแยกทิ้งจากขยะประเภทอื่นอย่างชัดเจน เนื่องจากต้องนำไปกำจัดด้วยวิธีเฉพาะ ทั้งนี้ สำหรับซาก WEEE ไม่ควรมีการถอดแยก เนื่องจากจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้ถอดแยกและอาจปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม

4) ขยะทั่วไป คือ ขยะอื่นนอกเหนือจากขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และของเสียอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยาก ไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และไม่เป็นอันตรายหรือมีส่วนประกอบเป็นสารที่มีอันตราย เช่น ถุงใส่อาหาร (ถุงร้อน/ถุงเย็น) ถุงขนมขบเคี้ยว ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงบรรจุภัณฑ์ชนิดเติม (Refill) ทุกชนิด กระดาษห่ออาหาร กล่องโฟม หลอดกาแฟ ซองกาแฟ และซองครีมเทียม เป็นต้น

5) มูลฝอยติดเชื้อจากชุมชน คือ มูลฝอยที่มีเชื้อโรคปะปนที่มาจากครัวเรือนหรือกิจกรรมในชุมชน ซึ่งถ้ามีการสัมผัสหรือใกล้ชิดกับมูลฝอยนั้นแล้วสามารถทำให้เกิดโรคได้

2.1.4 องค์ประกอบของมูลฝอย

ตามประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการคัดแยกองค์ประกอบมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดมูลฝอย พ.ศ. 2564 ได้อธิบายรายละเอียดขององค์ประกอบมูลฝอย แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 คำอธิบายลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบมูลฝอยแต่ละชนิด

องค์ประกอบมูลฝอย	รายละเอียดคำอธิบาย
1. เศษอาหาร	เศษผัก เศษเนื้อ กระดูก เปลือกผลไม้ รวมทั้งเศษวัตถุดิบที่ทิ้งจากการประกอบอาหาร และเศษอาหารที่ทิ้ง แต่ไม่รวมบรรจุภัณฑ์ หีบห่อต่าง ๆ เช่น ใบตอง ถุงพลาสติก แผ่นฟิล์ม ถาดโฟม ไม้หนีบ หรือไม้เสียบปิ้งย่าง
2. มูลฝอยจากสวน	มูลฝอยอินทรีย์ที่ไม่ใช่มูลฝอยอาหาร เช่น ดอกไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ ใบหญ้า ผลไม้ที่ร่วงหล่น รวมทั้งส่วนต่าง ๆ ของพืชจากการตัดแต่งกิ่งหรือทำสวน
3. กระดาษ	กระดาษสำนักงาน กระดาษคอมพิวเตอร์ กระดาษนิตยสาร กระดาษลูกฟูก กระดาษเคลือบแว็กซ์ กระดาษหนังสือพิมพ์ กล่องกระดาษกันกระแทก และผลิตภัณฑ์กล่องไปรษณีย์ ถุงกระดาษกล่องนม แต่ไม่รวมถึงเศษกระดาษชำระ
4. ไม้	แผ่นไม้ เครื่องเรือน เศษไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ประกอบการทำอาหาร
5. ผ้า	เศษผ้า สิ่งทอต่าง ๆ
6. ยางและหนัง	ยาง เศษชิ้นยาง รวมทั้งเศษจากยางรถยนต์ จักรยานยนต์ จักรยานและเศษหนังจากเฟอร์นิเจอร์ เครื่องประดับ รองเท้า ฯลฯ

ตารางที่ 1 คำอธิบายลักษณะทั่วไปขององค์ประกอบมูลฝอยแต่ละชนิด (ต่อ)

องค์ประกอบมูลฝอย	รายละเอียดคำอธิบาย
7. ผ้าอ้อม	ผ้าอ้อมสำเร็จรูปของเด็กและผู้ใหญ่
8. พลาสติก	พลาสติกทุกประเภทรวมพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single use plastics) เช่น ถังพลาสติกหิ้ว ถังบรรจุอาหารหรือเครื่องดื่ม ถังขนม ถังของขบเคี้ยว ถังบรรจุน้ำยาหรือผงซักฟอก ถังน้ำยาปรับผ้านุ่ม หลอดพลาสติก ขวดน้ำ ลัง กล่องพลาสติกใส่อาหาร บรรจุภัณฑ์หรือหีบห่อจากการส่งอาหาร จานชาม เมลามีน ฯลฯ
9. โฟม	กล่องโฟมหรือถาดโฟมสำหรับบรรจุอาหาร โฟมสำหรับใช้กันกระแทก โฟมโพลียูรีเทน โฟมสำหรับใช้เป็นฉนวนกันความร้อน ฯลฯ
10. โลหะและอลูมิเนียม	เหล็ก เหล็กกล้า กระจังเหล็กเคลือบดีบุก กระจังโลหะผสมหรือกระจังอลูมิเนียมบรรจุอาหาร และเครื่องดื่ม
11. แก้ว	แก้วและบรรจุภัณฑ์แก้วทุกประเภทที่บรรจุเครื่องดื่ม หรือบรรจุอาหาร ยา เครื่องสำอาง เศษแก้ว กระจก
12. ของเสียอันตรายจากชุมชน	หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ ภาชนะบรรจุสารเคมี ยาหมดอายุ กระจังสเปรย์บรรจุสีหรือสารเคมี ฯลฯ
13. ซากอิเล็กทรอนิกส์	ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานหรือใช้งานไม่ได้ เช่น ทีวี ตู้เย็น คอมพิวเตอร์ เครื่องซักผ้า โทรศัพท์มือถือ เศษชิ้นส่วนแผงวงจรอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ
14. มูลฝอยติดเชื้อ	ซากหรือชิ้นส่วนของมนุษย์ หรือสัตว์ จากการตรวจ การวินิจฉัย และการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ ใบมีด เข็มฉีดยา ผ้าก๊อซ สำลี หรือวัสดุอื่นๆ ซึ่งสงสัยว่าจะสัมผัสกับเลือด ส่วนประกอบของเลือด หรือสารคัดหลั่ง มูลฝอยที่ถูกบรรจุไว้ในถุงบรรจุมูลฝอยติดเชื้อ รวมทั้งชุดอุปกรณ์ในการตรวจโรค ชุดป้องกันอันตรายจากการปฏิบัติงานส่วนบุคคลในขณะตรวจหรือวินิจฉัยโรค (ชุด PPE) ที่ใช้งานแล้ว และหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว
15. อื่น ๆ	แก้ว เศษอาหารที่ไม่สามารถคัดแยกได้ ก้อนหิน กรวด ทราบ ดิน เซรามิก กระจัง เบ้าปูนพลาสติก ผุ่น ฯลฯ

ที่มา : ประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการคัดแยกองค์ประกอบมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดมูลฝอย พ.ศ. 2564

โดยสรุปได้ว่า ในงานวิจัยครั้งนี้ มูลฝอย หมายถึง เศษสิ่งเหลือใช้จากกระบวนการผลิต การอุปโภค การบริโภค การดำรงชีวิต และอื่น ๆ ของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา เช่น เศษอาหาร เศษใบไม้ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษสินค้า ถูพลาสติก โฟม ภาชนะใส่อาหาร แก้ว โลหะ ที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

2.2 แนวคิดการจัดการมูลฝอย

2.2.1 สถานการณ์การจัดการมูลฝอย

1) สถานการณ์มูลฝอยในประเทศไทย

กรมควบคุมมลพิษ (2566) ได้รายงานไว้ว่า ปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 26.95 ล้านตัน หรือประมาณ 73,840 ตันต่อวัน กระจายตัวตามภูมิภาคต่าง ๆ มีอัตราการเกิดมูลฝอย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2566 ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.12 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

เมื่อพิจารณาปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น มูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (25.70 ล้านตัน) ประมาณร้อยละ 5 เนื่องจากปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้กลับเข้าสู่ภาวะปกติหลังจากวิกฤติของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และได้เปิดประเทศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว แรงงาน และการลงทุน เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ตกต่ำที่ผ่านมา โดยมีมาตรการต่าง ๆ อาทิ มาตรการกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวผ่านการจัดงานเทศกาลในแต่ละภูมิภาคเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การบริโภคของประเทศสูงเพิ่มมากขึ้นไปพร้อมกัน และการกระตุ้นภาคเศรษฐกิจและการลงทุนผ่านการจ้างแรงงานต่างประเทศ เพื่อทดแทนภาวะขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมสูงอายุส่งผลให้แรงงานหนุ่มสาวไม่เพียงพอในการทำงาน ดังนั้นจึงต้องการแรงงานนำเข้าเป็นอย่างยิ่งเพื่อผลักดันเศรษฐกิจของประเทศส่งผลให้ประชากรแฝงแรงงานเพิ่มมากขึ้น และส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา นอกจากนี้แล้วหลังจากวิกฤติโควิด ๒ ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตและบริโภคไปอย่างมาก โดยการสั่งสินค้าและอาหารออนไลน์เพื่อความสะดวกสบายถือเป็นกระแสหลักในการบริโภคในปัจจุบัน และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจ การค้าขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ อาทิ เปลี่ยนจากการขายสินค้าหน้าร้านเป็นการขายออนไลน์ หรือเปลี่ยนแปลงบ้านพักอาศัยเป็นร้านอาหารออนไลน์หรือร้านค้าออนไลน์ ล้วนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการส่งผลให้มีปริมาณมูลฝอยชุมชนและมูลฝอยพลาสติกเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2566 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับ ปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 150 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ทำให้ภาพรวมปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีปริมาณเพิ่มขึ้นเช่นกัน

เมื่อพิจารณาปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นต่อวันเป็นรายภูมิภาค พบว่า ภาคกลาง มีปริมาณมูลฝอยสูงสุด 11.44 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6.52 ล้านตัน ภาคใต้ 3.54 ล้านตัน ภาคตะวันออก 2.58 ล้านตัน ภาคเหนือ 1.67 ล้านตันและภาคตะวันตก 1.19 ล้านตันตามลำดับ

เมื่อพิจารณาภาพรวมการจัดการมูลฝอยของประเทศ ปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น 26.95 ล้านตัน พบว่า ถูกจัดการภายในบ้านเรือนโดยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีบริการเก็บขน 2.0 ล้านตัน (ร้อยละ 8 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิด 4.80 ล้านตัน (ร้อยละ 18 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) โดยกระบวนการชาเล้งและบ้านเรือนจะนำไปจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อของเก่า มูลฝอยที่เหลือประมาณ 20.15 ล้านตัน (ร้อยละ 74 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) จะถูกเก็บขนโดยรถบรรทุกเก็บขนมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชนซึ่งได้รับอนุญาตหรือมอบหมายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการเก็บขนมูลฝอยแทน เพื่อนำไปยังสถานที่คัดแยกมูลฝอยหรือสถานที่กำจัดมูลฝอย และมูลฝอยประมาณ 4.51 ล้านตัน (ร้อยละ 16 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกคัดแยกในระหว่างการเก็บขนหรือภายในสถานที่คัดแยกมูลฝอย ส่วนที่เหลือประมาณ 15.64 ล้านตัน (ร้อยละ 58 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดมูลฝอย ซึ่งพบว่ามีมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 10.17 ล้านตัน (ร้อยละ 38 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) และส่วนที่เหลือประมาณ 5.47 ล้านตัน (ร้อยละ 20 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง

ผลการสำรวจองค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย พ.ศ. 2564 (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) พบว่า ขยะอาหาร ยังคงเป็นองค์ประกอบที่พบมากที่สุด ประมาณร้อยละ 38.76 ขยะพลาสติก เป็นองค์ประกอบที่พบได้รองมาจากขยะอาหาร ประมาณร้อยละ 28.13 ขยะจากสวนที่เกิดจากใบไม้ การตัดแต่งกิ่งไม้ต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 9.08 ขยะกระดาษ เป็นองค์ประกอบที่พบมากเป็นลำดับที่สี่ประมาณร้อยละ 6.27 ขยะประเภทอื่น ๆ ที่พบรองลงไป ได้แก่ แก้ว (ร้อยละ 3.95) ผ้าอ้อม (ร้อยละ 3.66) อื่น ๆ (ร้อยละ 2.53) โลหะ (ร้อยละ 1.56) และที่พบน้อยที่สุดได้แก่ ของเสียอันตรายชุมชน (ร้อยละ 0.23)

หากเปรียบเทียบสัดส่วนขององค์ประกอบขยะมูลฝอยแต่ละประเภทตามชุมชนแต่ละแหล่งสรุปได้ ดังนี้

1) ขยะอาหาร มีสัดส่วนที่พบในชุมชนการเกษตรมากที่สุด เนื่องจากพฤติกรรมในการประกอบอาหารสำหรับรับประทานหรือจัดงานต่าง ๆ ซึ่งมักพบในชุมชนการเกษตรมากที่สุด ขณะที่ชุมชนเมืองมักมีการนำอาหารที่รับประทานไม่หมดเก็บไว้ในตู้เย็นและนำมาอุ่นเพื่อรับประทานใหม่

2) ขยะพลาสติกเกิดขึ้นมากที่สุดและใกล้เคียงกันในชุมชนท่องเที่ยวและชุมชนเมือง เนื่องจากความสะดวกสบายในการให้บริการจำหน่ายอาหารและสินค้าต่าง ๆ รวมทั้งใช้บรรจุเครื่องดื่มหรืออาหารบางประเภท โดยเฉพาะกลุ่มพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single-use plastic) และบรรจุภัณฑ์พลาสติกจากการให้บริการขนส่งสินค้าต่าง ๆ

3) ขยะประเภทสิ่งทอ พบมากที่สุดในชุมชนการเกษตรโดยเฉพาะผ้ากระสอบต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับบรรจุปุ๋ย ผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร

4) ผ้าอ้อม ถูกพบในชุมชนทุกแห่งในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากความสะดวกสบายในการใช้งาน ประหยัดเวลาในการทำความสะดวกผ้าอ้อมแบบเดิม

5) ขยะประเภทกระดาษ พบมากในชุมชนการท่องเที่ยว เนื่องจากมักถูกใช้เป็นบรรจุภัณฑ์แทนพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง เช่น แก้วกระดาษ จานกระดาษ ชามกระดาษ และชุมชนการเกษตรพบสัดส่วนของขยะกระดาษน้อยที่สุด

6) ขยะจากสวน พบน้อยที่สุดในชุมชนการเกษตร เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์ขยะจากสวนในการผลิตปุ๋ยหมักมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ

7) ขยะจำพวกแก้ว มักพบในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกเครื่องดื่มที่บรรจุในขวดแก้ว ขยะประเภทนี้มีน้ำหนักมาก ขนส่งลำบาก ราคาซื้อคืนต่ำ และอยู่ห่างไกลจากโรงงานรีไซเคิลแก้ว ทำให้แก้วเหล่านี้มักกลายเป็นขยะสำหรับแหล่งเที่ยวต่าง ๆ โดยเฉพาะเกาะ

รวมทั้งยังพบของเสียอันตรายชุมชนและซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ถูกทิ้งปะปนมากับขยะทั่วไป จนถึงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอย ยังคงทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภทในถุงขยะ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังคงเก็บขนขยะมูลฝอยแบบรวมทุกอย่างใส่รถเก็บขนขยะมูลฝอย สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางของประชาชน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่วางระบบการคัดแยกและเก็บขนมูลฝอยแบบแยกประเภท จึงมีขยะมูลฝอยถูกทิ้งปะปนกันเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบคัดแยกและนำกลับคืนไปใช้ประโยชน์ในภายหลัง และระบบกำจัดที่ปลายทาง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงขยะมูลฝอยที่ถูกไปกำจัดอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 9.28 เป็น ร้อยละ 9.80 ซึ่งยังน้อยมาก เห็นได้จากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของภาครัฐและเอกชนที่เปิดดำเนินการใน พ.ศ. 2565 จำนวน 2,074 แห่ง มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพียง 111 แห่ง (ร้อยละ 5) ที่เหลือดำเนินการไม่ถูกต้อง รวม 1,963 แห่ง (ร้อยละ 95) ซึ่งมีสัดส่วนสูงมาก สาเหตุเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งมีค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่เพียงพอ การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานกำจัดขยะมูลฝอยที่มีความรู้

ความเชี่ยวชาญด้านการเดินระบบกำจัดขยะมูลฝอย สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหลายแห่งรองรับขยะมูลฝอยมากเกินไปกว่าศักยภาพที่จะรองรับ การจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ดำเนินการโดยยาก จากปัญหาประชาชนในพื้นที่ต่อต้านหรือคัดค้านในการก่อสร้างและดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีการกำกับและบังคับใช้กฎหมายกับสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเอกชน ส่งผลให้เกิดปัญหามากมาย ซ้ำซาก เช่น ไฟไหม้บ่อขยะ มลพิษจากการกำจัดขยะไม่ถูกต้อง น้ำเสียจากบ่อขยะ สร้างผลกระทบต่อประชาชน

2) สถานการณ์มูลฝอยในจังหวัดชัยภูมิ

จากรายงานสถานการณ์ปริมาณมูลฝอยจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2566 พบว่า มีปริมาณมูลฝอยเกิดขึ้น 1,028 ตันต่อวัน ถูกนำมาใช้ประโยชน์ 530 ตันต่อวัน ส่วนที่เหลือถูกนำไปกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง 479 ตันต่อวัน เกิดมูลฝอยตกค้าง 73,110 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

จากสถานการณ์มูลฝอยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปริมาณมูลฝอยตกค้างทั้งในภาพรวมระดับประเทศและในจังหวัดชัยภูมิมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น มูลฝอยที่ถูกส่งไปกำจัดอย่างถูกต้องมีปริมาณน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น ดังนั้น ปัญหามูลฝอยจึงยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดปริมาณมูลฝอยเกิดใหม่และลดปริมาณมูลฝอยตกค้างสะสม

2.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอย

จากรายงานตามแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2565 - 2570 (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยไว้ ดังนี้

1) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอย ยังคงทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภทในถุงขยะ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสิ้นเปลืองงบประมาณในการเก็บขนขยะมูลฝอยปริมาณมาก เกิดปัญหาต่อระบบคัดแยกและการนำกลับคืนไปใช้ประโยชน์ และการกำจัดเป็นภาระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายจัดการขยะมูลฝอยจำนวนมากในแต่ละปี จนเกินขีดความสามารถที่จะบริหารจัดการและกฎหมายในปัจจุบันไม่มีผลบังคับให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอย หรือลงโทษหากประชาชนไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ขยะบรรจุภัณฑ์บางประเภท เช่น ขวดเครื่องดื่มชูกำลัง ขวดนมเปรี้ยว ขวดพลาสติก แก้วพลาสติก และบรรจุภัณฑ์พลาสติกใส่อาหาร มีศักยภาพในการนำกลับมารีไซเคิลเนื่องจากบางชนิดมีราคาซื้อต่ำหรือไม่มีการรับซื้อของเก่า ทำให้ประชาชนคัดแยกเพื่อขาย โดยจะทิ้งรวมกับขยะอื่น เพื่อนำไปกำจัด ทำให้เกิดการปนเปื้อนและยากต่อการนำกลับมาใช้ประโยชน์หรือรีไซเคิลภายหลัง

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีการออกข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการตั้งแต่ขั้นตอนการรวบรวม เก็บขน ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการลด คัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด

4) ไม่มีกลไกให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของตนเองตลอดวัฏจักรชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เกิดการคัดแยกและนำกลับคืนขยะพลาสติกและขยะบรรจุภัณฑ์ในระดับชุมชน เพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่และลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการกำจัดขยะมูลฝอย

5) กำจัดขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ยังดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องจักร/อุปกรณ์ อีกทั้งนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอย (Cluster) ไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีการดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยไม่เพียงพอหรือไม่จุใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

6) การขาดกลไกทางกฎหมายและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการกำกับ ถ่วงดุลหรือให้ข้อมูลที่ทศกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายกับเอกชนที่ดำเนินกำจัดขยะมูลฝอยอย่างไม่ถูกต้อง

2.2.3 การจัดการมูลฝอย

ปัจจุบันปริมาณมูลฝอยนับวันจะเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม และจำนวนประชากร ดังนั้น การจัดการมูลฝอยจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทุกระดับ ตั้งแต่ครัวเรือน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ แต่ในสภาพความเป็นจริง เป็นภาระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องทำการเก็บขนและนำไปกำจัดให้หมดไป และวิธีการกำจัดส่วนใหญ่นำไปกำจัดใช้วิธีเทกองบนพื้นที่ว่างหรือในกลุ่มปล่อยให้อยู่สลายตามธรรมชาติหรือเผาทิ้ง ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้องและไม่ถูกหลักวิชาการ จึงก่อให้เกิดปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมตามมาและปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ คือ การขาดแคลนที่ดินที่ใช้เป็นพื้นที่กำจัดมูลฝอยในขั้นสุดท้าย

2.2.3.1 ขั้นตอนการจัดการมูลฝอย

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2560) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการมูลฝอย ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเก็บรวบรวม (Storage and Collection) เริ่มตั้งแต่การเก็บมูลฝอยใส่ไว้ในภาชนะไปจนถึงการรวบรวมมูลฝอยจากแหล่งต่างๆ แล้วนำไปใส่ในยานพาหนะ เพื่อที่จะขนถ่ายต่อไปยังแหล่งกำจัด หรือทำประโยชน์อื่น ๆ แล้วแต่กรณี การเก็บรวบรวมมูลฝอยเป็นงานอันดับแรกที่สำคัญของการจัดการ เพื่อจะใส่ลงในภาชนะต่างกันใส่รถขนใช้เวลาน้อย มูลฝอย ซึ่งอาจจะเพื่อการเก็บขนหรือเพื่อการกำจัดก็ตาม ควรจะได้รับการจัดระบบที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับลักษณะของมูล

ฝอยด้วย งานเก็บรวบรวมมูลฝอยนี้เป็นงานที่กระทำโดยประชาชนก่อนจะส่งให้บริการของรัฐมาเก็บขนและนำไปกำจัดในขั้นต่อไป ซึ่งถ้าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจต่อระบบการทำงานของหน่วยงานของรัฐได้ถูกต้อง เป็นการลดภาระอันหนักที่รัฐกำลังประสบอยู่เกี่ยวกับการเก็บขนและการกำจัด การเก็บรวบรวมมูลฝอย อาจแบ่งออกได้ดังนี้

(1) **ถังมูลฝอยสองถัง (Two - can system)** โดยกำหนดให้ถังมูลฝอยใบหนึ่งเก็บมูลฝอยจำพวกเศษอาหาร (Garbage) เท่านั้น ซึ่งต้องนำไปกำจัดทุกวันไม่ยอมปล่อยให้ทิ้งค้างไว้ให้เกิดเหตุรำคาญและมีอันตรายขึ้นได้ ส่วนอีกใบหนึ่งนั้นใช้เก็บมูลฝอยอื่น ๆ ซึ่งมักเป็นพวกมูลฝอยแห้ง (Rubbish) เป็นส่วนใหญ่ มูลฝอยในถังมูลฝอยใบที่สองนี้ อาจจะเก็บไว้ได้นานกว่าถังแรก จึงไม่จำเป็นต้องเก็บสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง ทำให้ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเก็บมูลฝอยลงได้มาก และสามารถแยกกำจัด ได้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกว่านี้อีกด้วย เช่น การเผาด้วยเตาเผา (Incineration) ประเทศไทยใช้ระบบเก็บรวบรวมมูลฝอยแบบดังเดิมมาตั้งแต่เริ่ม และไม่เคยปรับปรุงที่ให้ความก้าวหน้าเป็นระบบ 2 ถังเลย แต่มีวิวัฒนาการเกี่ยวกับภาชนะที่เก็บรวบรวมมูลฝอยจากเชิง ตะกร้า มาเป็นถังเหล็กหรือสังกะสี ในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งก็ได้มีการรณรงค์และทำจำหน่ายโดยหน่วยงานของรัฐเป็นพัก ๆ ไม่ต่อเนื่อง กันขณะนี้

ข้อดีของการใช้ระบบ 2 ถัง

(1) สามารถแยกมูลฝอยประเภทที่เป็นปัญหา ออกจากมูลฝอยประเภทที่อื่น ๆ เช่น แยกมูลฝอยจำพวกเศษอาหาร ซึ่งเกิดการเน่าเหม็นออกไว้ต่างหาก ภาชนะหรือถังที่ใช้ใส่เศษอาหารก็สามารถใช้วัสดุที่มีคุณภาพดีและขนาดก็ไม่ต้องใหญ่โตมากทำให้ภาชนะนี้มีราคาไม่สูงนัก ส่วนมูลฝอยประเภทอื่น ๆ ก็อาจใส่ไว้ในถังอีกใบรวมกันทั้งหมด

(2) สามารถแยกมูลฝอยออกตามวิธีการกำจัดได้ กล่าวคือ ถ้าการทำลายมูลฝอยของรัฐใช้วิธีเผา ก็เก็บรวบรวมมูลฝอยที่สามารถเผาได้ไว้ในถังใบหนึ่ง ส่วนอีกใบหนึ่งก็ใส่มูลฝอยที่ไม่สามารถจะเผาได้ เช่น จำพวกเศษอิฐ เศษโลหะ กระเบื้อง เป็นต้น

(3) ประหยัดค่าใช้จ่าย ถ้าหากมีการแยกมูลฝอยจำพวกที่เน่าเหม็นและสามารถแปรสภาพเป็นกรดเป็นด่างได้ไว้ในถังใบหนึ่งแล้ว ถังอีกใบหนึ่งก็อาจจะไม่ต้องใช้วัสดุที่ทนต่อความเป็นกรดต่างมากนัก ซึ่งก็มีราคาถูกกว่า หรือจะใช้ถังพลาสติกที่มีฝาปิดขนาดก็ไม่ต้องใหญ่โตและจะใช้ได้ทนนานไม่ต้องเปลี่ยนบ่อย

(4) ป้องกันสัตว์คุ้ยเขี่ยได้มากกว่าระบบถังเดียว เพราะมูลฝอยจำพวกเศษอาหารสามารถแยกเก็บรวบรวมไว้อย่างมิดชิด จึงไม่ส่งกลิ่นรบกวนหรือส่งกลิ่นยั่วสัตว์ต่าง ๆ เช่น สุนัข หนู แมลงสาบ ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

(5) ในขณะที่มีการเก็บขนไม่พอเพียงแก่ปริมาณมูลฝอยที่รอการเก็บขนอาจจะเลือกเก็บมูลฝอยประเภทเศษอาหารซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเน่าเหม็นก่อน และจะสามารถเก็บได้ทั้งหมดทุกวัน ส่วนมูลฝอยประเภทอื่นอาจจะ 23 วัน เก็บครั้งก็ได้

ข้อเสียในการใช้ระบบ 2 ถึง

(1) เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ประชาชนต้องจัดหาถังใส่มูลฝอย 2 ถึง เพื่อแยกใส่มูลฝอยให้เหมาะสมกับการเพิ่มค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนในระยะแรก และถ้ามีการแยกมูลประเภทเศษอาหารไว้ถังใบหนึ่งแล้ว ถังนี้ก็ต้องมีลักษณะที่ทนต่อสภาพความเป็นกรด เป็นด่างได้พอสมควร และจะต้องมีฝาปิดมิดชิด เพื่อป้องกันกลิ่นที่เกิดจากการเน่าเหม็นของเศษอาหารไม่ให้กระจายออกมาภายนอกด้วย

(2) เพิ่มภาระให้แก่ประชาชน ในการที่ต้องเสียเวลาแยกประเภทมูลฝอย ซึ่งอาจแยกประเภทตามวิธีการกำจัดหรืออาจจะแยกประเภทตามวิธีการเก็บขนก็ได้

(3) เพิ่มภาระและเวลาแก่พนักงานในการเก็บขน เพราะจะต้องมีภาชนะที่ใช้เก็บขนแยกตามประเภทของมูลฝอยเหมือนกับของประชาชน มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดประโยชน์ในการแยกประเภทของมูลฝอย

(4) ต้องดัดแปลงรถเก็บขน เพราะรถที่มีใช้อยู่เดิมเหมาะแก่การใช้ระบบรวมต้องนำมาดัดแปลงให้สามารถแบ่งประเภทของมูลฝอยได้

(2) ระบบถังมูลฝอยสามถัง (Three can system) เหมาะที่จะใช้ในท้องที่มีการกำจัดมูลฝอยตามหลายวิธีตามสภาพของมูลฝอยที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ถังมูลฝอยใบแรกใช้เก็บมูลฝอยจำพวกมูลฝอยจำพวกมูลฝอยสดหรือเศษอาหาร ซึ่งเหมาะที่จะต้องเก็บทุกวัน วิธีกำจัดที่เหมาะสมก็อาจจะใช้วิธีนำไปเลี้ยงสัตว์ (Hog feeding) หรือการหมักทำปุ๋ย (Composting) ส่วนถังมูลฝอยใบที่สองและใบที่สามนั้นก็นำไปเก็บมูลฝอยอย่างอื่น โดยแยกมูลฝอยเป็นพวกเผาไหม้ได้ (Combustible Refuse) ทั้งนี้ก็จะช่วยทำให้สามารถนำไปกำจัดได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อเสียในการใช้ระบบ 3 ถึง

(1) ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายในการจัดถังเก็บรวบรวมมูลฝอยเพิ่ม ขึ้นทำให้เปลืองเงินมากกว่าระบบถังเดียว

(2) ประชาชนเสียเวลาในการแยกมูลฝอย เพื่อจะใส่ลงในถังให้ถูกต้อง

(3) ทำความยุ่งยากแก่พนักงานเก็บขน ต้องใช้ภาชนะและใช้เวลาเก็บเพิ่มขึ้น

(4) รถขนมูลฝอยก็ต้องปรับปรุง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับประเภทของมูลฝอยที่ได้แยกไว้แล้ว โดยต้องแบ่งส่วนที่วางของตัวรถตามปริมาณของประเภทมูลฝอย

2) การขนส่ง (Transportation) เป็นการเก็บรวบรวมมูลฝอยจากชุมชนใส่ในยานพาหนะ แล้วขนส่งไปยังสถานที่กำจัด หรือทำประโยชน์อย่างอื่น การขนส่ง หรือการเก็บขน

มูลฝอยเป็นการนำมูลฝอยมาไว้หน้าบ้าน หรือการที่พนักงานทำความสะอาดนำมารวมไว้ เพื่อนำไปกำจัดต่อไป วิธีการขนส่งหรือลำเลียงเพื่อนำไปกำจัด คือ

(2.1) การใช้แรงงานคน เป็นวิธีใช้ตามชนบทที่ไม่มีหน่วยงานทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการมูลฝอย โดยมากเป็นหน้าที่ของบุคคลในหมู่บ้าน

(2.2) การใช้รถมูลฝอย เหมาะสำหรับชุมชนเมือง ที่มีคนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ลักษณะการขนส่งลำเลียงของชุมชนเมืองมีความยุ่งยากกว่าชนบท การบริการเก็บขนมูลฝอยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) Curbside collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่ใช้รถเก็บขนสิ่งเก็บขนมูลฝอยจากภาชนะรองรับมูลฝอย ซึ่งตั้งอยู่ตามริมถนน

2) Alley collection คือ การเก็บขนมูลฝอยจากภาชนะรองรับมูลฝอยที่ตั้งอยู่บริเวณปากซอย ส่วนใหญ่ใช้กับบ้านในซอยแคบ ๆ ที่รถเก็บขนได้ไม่สะดวก

3) Set-out and set-back collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่ใช้พนักงาน 2 ชุด โดยชุดแรกเข้าไปเก็บขนมูลฝอยจากบ้านเรือนแล้วนำมาให้พนักงานอีกชุดหนึ่งที่ประจำอยู่บนรถเก็บขนมูลฝอย จากนั้นรอนำเอาภาชนะรองรับมูลฝอยเปล่าไปตั้งคืนไว้ที่เดิม

4) Set-out collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่เหมือนกับ Set-out and set-back collection แตต่างกันตรงที่เจ้าของบ้านนำเอาภาชนะรองรับมูลฝอยกลับคืนไปเอง

5) Back yard collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่พนักงานจอดรถเก็บขนมูลฝอยไว้เป็นจุด แล้วนำเอาอุปกรณ์เก็บขนของพนักงาน เช่น รถเข็นไปเก็บขนมูลฝอยจากภาชนะรองรับมูลฝอยในบริเวณบ้านของประชาชน แล้วนำมูลฝอยมาใส่รถเก็บขนมูลฝอยที่จอดอยู่ ทั้งนี้ การพิจารณาเลือกใช้รูปแบบการบริการเก็บขนมูลฝอย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่

3) การแปรรูป (Processing) เป็นวิธีการที่จะทำให้มูลฝอยสะดวกแก่การเก็บขน หรือนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น การแปรรูปนี้ อาจทำได้โดยการบดอัดเป็นก้อน คัดแยกเอาส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ออกไปใช้ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การแปรรูปหรือแปรรูปมูลฝอยสำหรับมูลฝอยอินทรีย์สามารถนำมาแปรรูป ได้ดังนี้ คือ

(3.1) การนำมูลฝอยอินทรีย์มาหมักทำปุ๋ยเป็นการย่อยสลายอินทรีย์สารโดยขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ เป็นตัวการย่อยสลายให้แปรรูปเป็นแร่ธาตุที่มีลักษณะค่อนข้างคงรูป มีสีดำ ค่อนข้างแห้ง และสามารถใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของดิน ขบวนการหมักทำปุ๋ยสามารถแบ่งเป็น 2 ขบวนการ คือ ขบวนการหมักแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic decomposition) ซึ่งเป็นการสร้างสภาวะที่จุลินทรีย์ ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจนย่อยสลายอาหารแล้วเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และกลายสภาพเป็นแร่ธาตุเป็นขบวนการที่ไม่เกิดก๊าซกลิ่นเหม็น ส่วนอีก

ขบวนการเป็นขบวนการหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic decomposition) เป็นกรดสร้างสภาวะให้เกิดจุลินทรีย์ ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจน เป็นตัวช่วยย่อยสลายอาหาร และแปรสภาพกลายเป็นแร่ธาตุขบวนการนี้มักจะเกิดก๊าซที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ก๊าซไข่เน่า (Hydrogen Sulfide: H₂S) แต่ขบวนการนี้จะมีผลดีที่เกิดก๊าซมีเทน (Methane Gas) ซึ่งเป็นก๊าซที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นเชื้อเพลิง

(3.2) การนำมูลฝอยปรับปรุงพื้นที่ โดยนำมูลฝอยมากำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ (Sanitary Landfill) จะได้พื้นที่สำหรับใช้ปลูกพืช สร้างสวนสาธารณะ เป็นต้น

4) การกำจัดหรือทำลาย (Disposal) เป็นวิธีการกำจัดมูลฝอยขั้นสุดท้าย เพื่อให้มูลฝอยเหล่านั้นไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม อันมีผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์ต่อไป การกำจัดมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่ยอมรับมีอยู่ 3 วิธี คือ

(4.1) ระบบการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill) วิธีการกำจัดมูลฝอยโดยการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล เป็นการนำมูลฝอยมาเทกองในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ มีการป้องกันควบคุมน้ำชะล้างมูลฝอยไม่ให้ไหลซึมลงสู่ใต้ดิน โดยใช้เครื่องจักรกล หน้าเกลียวและבודอัดมูลฝอยเป็นชั้น ๆ สลับด้วยชั้นดินกลบทับเพื่อป้องกันปัญหากลิ่น แมลง และน้ำฝนชะล้าง วัสดุกลบทับ ประกอบด้วยดินกลบรายวันชั้นกลางและชั้นสุดท้าย นอกจากนั้นยังมีการติดตั้งท่อระบายก๊าซ อันเกิดจากการย่อยสลายมูลฝอย โดยจุลินทรีย์ชนิดไร้อากาศ การฝังกลบที่ใช้กันทั่วไป 2 รูปแบบ คือ แบบกลบบนพื้นที่ (Area method) กับแบบขุดร่อง (Trench method) การเลือกใช้วิธีกำจัดแบบใดขึ้นอยู่กับขนาดและพื้นที่ที่จัดหาได้ และลักษณะกายภาพ

(4.2) วิธีหมักทำปุ๋ย (Composting) การผลิตปุ๋ยหมักเป็นกระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ โดยเฉพาะจุลินทรีย์ประเภทต้องการออกซิเจน ภายใต้สภาวะที่เหมาะสมด้านความชื้น อุณหภูมิรวมทั้งอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจน ภายหลังการหมักจะได้ผลผลิตเป็นก้อนเล็กๆ สีน้ำตาล สามารถนำไปใช้เป็นสารปรับปรุงคุณภาพดินได้ รูปแบบและวิธีหมักที่เหมาะสมนำไปใช้งาน คือ แบบกองบนพื้น (Windrow System) กับระบบเติมอากาศแบบกองลงพื้น (Aerated Static Pile)

(4.3) การเผาในเตา (Incineration) การกำจัดมูลฝอยโดยใช้เตาเผา เป็นวิธีการกำจัดมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพดีวิธีหนึ่ง สามารถลดปริมาณมูลฝอยได้ประมาณร้อยละ 80 - 90 อาศัยลักษณะของมูลฝอย ซึ่งสามารถติดไฟได้ภายในเตาเผา โดยมีอากาศหรือเชื้อเพลิงเสริมภายใต้อุณหภูมิและแรงดันที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับรูปแบบและขนาดของเตาเผามูลฝอยแต่ละประเภท ผลที่ได้จากปฏิกิริยาเผาไหม้จะเกิดก๊าซชนิดต่าง ๆ ไอน้ำ ฝุ่นและซีเถ้าขึ้นอยู่กับอุณหภูมิเผาไหม้ขั้นสุดท้ายภายในเตา โดยทั่วไปจะอยู่ในระหว่าง 850 - 1,200 องศาเซลเซียส

นอกจากนี้เรศ ศรีสถิต (2553) และอาณัติ ต๊ะปิ่นตา (2553) ได้เสนอแนวทางการจัดการมูลฝอยชุมชน ดังนี้

1. การลดและการคัดแยกขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด เป็นการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดจากแหล่งกำเนิดจากต้นทาง เช่นครัวเรือน อาคาร สำนักงาน ตลาด เป็นต้น โดยมีกระบวนการ ได้แก่ การลดการเกิดขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย

1) การลดการเกิดขยะมูลฝอย เป็นวิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีที่สุด เพราะเมื่อการเกิดขยะมูลฝอยลดลง การเก็บรวบรวม ขนส่งนำไปกำจัดก็ลดลง ผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมก็จะลดตามลงไป และยังลดต้นทุนในการดำเนินการ รวมทั้งสามารถนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ได้มากขึ้น โดยใช้แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอย 3Rs ดังนี้

(1) การลดการใช้ (Reduce) โดยลดระดับการใช้ในปัจจุบันลง ควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะ เพื่อทำให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด รู้จักคิดไตร่ตรองก่อนบริโภคและใช้อย่างคุ้มค่า ทำได้โดยการใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพ ห่อบรรจุภัณฑ์น้อยชิ้นและใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อายุการใช้งานที่ยาวนาน การใช้ภาชนะแทนบรรจุภัณฑ์ เช่น ปิ่นโต กล่องใส่อาหารแทนกล่องโฟม หรือถุงพลาสติก ถุงผ้า กระเป๋าจักสานแทนถุงหิ้วพลาสติก แก้วน้ำส่วนตัวแทนแก้วน้ำพลาสติก เป็นต้น รวมถึงลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือย

(2) การใช้ซ้ำ (Reuse) โดยการนำสิ่งของที่ใช้งานแล้วแต่ยังสามารถใช้งานได้มาใช้ซ้ำอีก โดยไม่ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลง เช่น นำขวดโหลมาล้างทำความสะอาดแล้วนำมาใส่ของ ขวดน้ำที่ทำด้วยพลาสติกนำมาใส่น้ำดื่มหรือปุ๋ยน้ำชีวภาพ กากน้ำตาล ถุงพลาสติก สามารถใช้ได้หลายครั้งตามสภาพและความเหมาะสม แบตเตอรี่ชนิดเติมประจุไฟฟ้าใหม่ เป็นต้น

(3) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ขยะมูลฝอยหลายประเภทสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก อะลูมิเนียม เป็นต้น มาแปรรูปโดยกรรมวิธีเพื่อเป็นสินค้าใหม่ โดยการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนทิ้งเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ จำหน่ายหรือนำไปบริจาค ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยแล้วยังเป็นการลดการใช้พลังงานและลดมลพิษที่เกิดกับสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้การลดการเกิดขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด สามารถดำเนินการในรูปแบบถังขยะเปียก เพื่อจัดการขยะอินทรีย์ เช่น เศษอาหาร ผัก ผลไม้ เป็นต้น โดยการหมักลงในถังเพื่อให้เกิดการย่อยสลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ นำไปบำรุงต้นไม้หรือจำหน่ายเพิ่มรายได้ต่อไป หากมีการส่งเสริมจากภาครัฐและประชาชนร่วมมืออย่างจริงจัง จะทำให้เห็นผลความสำเร็จในการลดปริมาณขยะมูลฝอยและเพิ่มมูลค่าได้อีกด้วย

2) การคัดแยกขยะมูลฝอย เป็นการดำเนินการจัดการกับขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นแล้วในชีวิตประจำวัน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญที่จะช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องเก็บ

รวบรวมขนส่งไปกำจัดที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยให้เหลือน้อยลง ก่อนที่จะนำขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถประโยชน์ได้อีกไปกำจัดในกระบวนการต่อไป ก่อให้เกิดการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพกลับมาใช้ใหม่ เช่น การคัดแยกกระดาษ พลาสติก แก้ว เพื่อนำไปรีไซเคิล หรือเศษอาหาร เศษใบไม้ เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น โดยจัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอย ดังนี้

(1) ถังสีเขียว ใช้รองรับขยะมูลฝอยที่สามารถเน่าเปื่อยหรือเน่าสลายได้ง่าย เช่น เศษผัก ผลไม้ เศษอาหาร เป็นต้น ขยะมูลฝอยเหล่านี้มีสารอินทรีย์วัตถุที่มีความชื้นสูงสามารถนำไปหมักทำปุ๋ยได้

(2) ถังสีเหลือง ใช้รองรับขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือรีไซเคิลได้ เช่น ขวดแก้ว กระดาษ โลหะ เป็นต้น เป็นขยะมูลฝอยที่นำไปซื้อขายสร้างรายได้ก่อนจะป้อนสู่โรงงานแปรรูปขยะมูลฝอย

(3) ถังสีแดง ใช้รองรับขยะมูลฝอยอันตรายหรือขยะที่มีพิษ เช่น ซากแบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซนต์ เป็นต้น ขยะมูลฝอยประเภทนี้จำเป็นต้องคัดแยกไว้ต่างหากเพื่อนำไปกำจัดด้วยวิธีการที่เหมาะสมต่อไป

(4) ถังสีน้ำเงิน ใช้รองรับขยะมูลฝอยทั่วไปที่ย่อยสลายได้ยากหรือย่อยสลายไม่ได้ ไม่คุ้มค่าต่อการนำไปรีไซเคิล เช่น ซองบะหมี่ พลาสติกห่อลูกอม โฟม ถุงพลาสติกที่เปื้อนอาหาร ซองขนม เป็นต้น

2. การเก็บกักและรวบรวม เป็นการเก็บขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งไว้ในภาชนะที่รองรับขยะซึ่งวางไว้ตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย สถานศึกษา สถานที่ราชการ ตลาดสด ห้างสรรพสินค้า ป้ายรถโดยสารประจำทาง สวนสาธารณะ เป็นต้น เพื่อนำมารวบรวมไปยังจุดพักขยะ แล้วจึงขนถ่ายใส่รถเก็บขยะ เพื่อที่จะได้ขนส่งต่อไปยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย สำหรับขยะที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก แต่หากเป็นขยะรีไซเคิลที่ได้คัดแยกไว้ในภาชนะรองรับขยะที่ระบุ ขยะมูลฝอยเหล่านี้จะถูกรวบรวมและส่งไปแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่

ขยะมูลฝอยเมื่อถูกเก็บรวบรวมจากภาชนะรองรับขยะที่อยู่ตามแหล่งกำเนิดแล้วจะถูกขนถ่ายโดยรถเก็บขยะมูลฝอยเพื่อนำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยให้เร็วที่สุด เพื่อป้องกันการเน่าเหม็น รวมทั้งเพื่อให้มีขยะตกค้างบริเวณสถานที่ให้น้อยที่สุด ดังนั้นขยะมูลฝอยเหล่านี้จึงไม่จำเป็นต้องมีการเก็บกัก ณ จุดใดจุดหนึ่งก่อนนำไปกำจัดหรือทำลาย ยกเว้นขยะอันตรายหรือของเสียอันตรายที่จะต้องทำการเก็บกักให้มีจำนวนมากพอก่อนที่จะส่งไปกำจัดอย่างถูกวิธีและปลอดภัย สำหรับการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้นหน่วยงานดังกล่าวจะต้องมีการวางระบบและแบบแผนในการเก็บรวบรวมขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวันอย่างเหมาะสม

3. การขนถ่ายและการขนส่ง เป็นการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจากอาคารสถานที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยและนำมาเทลงในรถเก็บขนเพื่อขนส่งไปกำจัด โดยการส่งขยะมูลฝอยจากชุมชนไปยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย สามารถทำได้ 2 วิธี คือ การขนส่งโดยตรง และการส่งผ่านสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอย

จากปัญหาขนส่งขยะมูลฝอยไปกำจัดในเขตเมือง กระบวนการที่จะช่วยลดปัญหาคือการขนถ่ายขยะมูลฝอยออกไปนอกเขตเมืองหรือจากแหล่งกำเนิดให้เร็วที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่ ดังนั้นหากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยไกลจากแหล่งกำเนิดมาก จึงมีความจำเป็นต้องสร้างสถานีขนถ่ายเพื่อประสิทธิภาพในการเก็บขนขยะมูลฝอย

4. การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการขยะมูลฝอยมีหลากหลายวิธีให้ดำเนินการตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น คุณสมบัติหรือประเภทของขยะมูลฝอย รวมไปถึงข้อจำกัดเรื่องการจัดหาพื้นที่ก่อสร้าง งบประมาณที่ใช้บริหารจัดการ เป็นต้น ปัจจุบันวิธีกำจัดหรือทำลายขยะมูลฝอยมีหลายวิธีทั้งวิธีที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล หรือไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ดังนี้

1) การฝังกลบขยะมูลฝอย สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่

(1) การเทกอง (Uncontrolled หรือ Open Dump) เป็นรูปแบบการเทกองขยะมูลฝอยบนพื้น โดยไม่มีการควบคุมหรือมีการควบคุมบ้าง มีการค้ำขยะมูลฝอย และไม่มีมาตรการควบคุมการระบายหรือปลดปล่อยมลพิษและสารปนเปื้อนจากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยออกสู่สิ่งแวดล้อม รวมทั้งไม่มีมาตรการอย่างเป็นระบบที่จะรองรับการดำเนินงานฝังกลบขยะมูลฝอย

(2) การเทกองที่มีการควบคุม (Controlled Dump) เป็นรูปแบบการเทกองที่มีการควบคุมปริมาณขยะมูลฝอยที่เข้าสู่พื้นที่ รวมถึงมีการบดอัดและกลบทับขยะมูลฝอยบางครั้ง อย่างไรก็ตามรูปแบบการกำจัดประเภทนี้จะไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานวิศวกรรมที่จำเป็น แต่จะใช้มาตรฐานดำเนินงานด้านวิศวกรรมที่จำเป็นที่ใช้ในการควบคุมการระบายหรือปลดปล่อยสารปนเปื้อนจากสถานที่กำจัดมูลฝอยออกสู่สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

(3) การฝังกลบมูลฝอยเชิงวิศวกรรม (Engineered Landfill) เป็นรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีโครงสร้างที่จำเป็น มีการติดตั้งระบบกันซึมในบริเวณบ่อฝังกลบขยะมูลฝอย มีการดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้การฝังกลบเป็นไปตามหลักวิศวกรรมและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจดบันทึกปริมาณขยะมูลฝอยที่เข้าสู่พื้นที่การควบคุมการจัดวางเซลล์ การควบคุมขนาดหน้างานฝังกลบให้เหมาะสม การบดและการกลบทับขยะมูลฝอยเป็นระยะ ระบบบำบัดและป้องกันการปนเปื้อนมลพิษที่เกิดขึ้นออกสู่สิ่งแวดล้อม และการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(4) การฝังกลบมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) เป็นรูปแบบการฝังกลบขยะมูลฝอยที่มีการคำนึงถึงการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ทางวิศวกรรมและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย ตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม การออกแบบและมีระบบโครงสร้างพื้นฐานในสถานที่ มีการติดตั้งระบบกันซึมที่ถูกต้องและได้รับมาตรฐานตามหลักวิศวกรรม มีการดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้การฝังกลบเป็นไปตามหลักวิศวกรรมและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดบันทึกปริมาณขยะมูลฝอยที่เข้าสู่พื้นที่ การควบคุมการจัดวางเซลล์ การป้องกันมิให้ของเสียอันตรายชุมชนเข้ามากำจัดในบริเวณ การจัดการก๊าซจากบ่อฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ การควบคุมหน้างานฝังกลบให้เหมาะสม การบดอัดและการกลบทับขยะมูลฝอยเป็นรายวัน การป้องกันและจัดการกับเหตุฉุกเฉิน ระบบบำบัดและป้องกันการปนเปื้อนมลพิษที่เกิดขึ้นออกสู่สิ่งแวดล้อม และการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) การเผาในเตาเผา (Incineration) เป็นการทำลายขยะมูลฝอยประเภทที่สามารถติดไฟได้ เช่น ขยะอินทรีย์ พลาสติก กระดาษ ไม้และเศษไม้ เป็นต้น โดยการใช้ความร้อนในตัวขยะเป็นตัวทำลายขยะมูลฝอย โดยการเผาในที่ที่สามารถควบคุมอากาศ และมีการบำบัดมลพิษที่เกิดจากการเผาก่อนปลดปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ส่วนเถ้าที่เกิดจากการเผาต้องนำไปฝังกลบอย่างปลอดภัย ผลที่ได้รับจากการเผาขยะมูลฝอย คือ ความร้อนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น น้ำร้อน ไอน้ำ หรือการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

3) การหมักทำปุ๋ย เป็นการย่อยสลายอินทรีย์สารโดยกระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์เป็นตัวการย่อยสลายให้แปรสภาพเป็นแร่ธาตุที่มีลักษณะค่อนข้างคงรูป มีสีดำค่อนข้างแห้ง และสามารถใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของดิน แบ่งเป็น 2 กระบวนการ ได้แก่

(1) การหมักแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Decomposition) เป็นการสร้างสภาวะที่จุลินทรีย์ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจนย่อยสลายอาหารแล้วเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นแร่ธาตุเป็นขบวนการที่ไม่เกิดก๊าซกลิ่นเหม็น

(2) การหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic Decomposition) เป็นการสร้างสภาวะให้เกิดจุลินทรีย์ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจนเป็นตัวช่วยย่อยสลายอาหาร และแปรสภาพกลายเป็นแร่ธาตุ ขบวนการนี้มักจะเกิดก๊าซที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ก๊าซไข่เน่า และเกิดก๊าซมีเทนนำไปใช้ประโยชน์เป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น

แนวคิดการจัดการมูลฝอยอย่างครบวงจร

เน้นรูปแบบของการวางแผนจัดการมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถลดปริมาณมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด สามารถนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ (Reuse & Recycle) รวมถึง การกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน โดยสรุปวิธีการดำเนินการตามแนวทางมีดังนี้ คือ

1. การลดปริมาณการผลิตมูลฝอย รมรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดการผลิตมูลฝอย ในแต่ละวัน ได้แก่

1.1 ลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์โดยการใช้สินค้าชนิดเติมใหม่ เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด และถ่านไฟฉายชนิดชาร์ตใหม่ เป็นต้น

1.2 เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพมีห่อบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานยาวนาน และตัวสินค้าไม่เป็นมลพิษ

1.3 ลดการใช้วัสดุกำจายาก เช่น โฟมบรรจุอาหาร และถุงพลาสติก

2. จัดระบบการรีไซเคิล หรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปเพื่อใช้ใหม่

2.1 รมรณรงค์ให้ประชาชนแยกของเสียนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น กระดาษ พลาสติก และโลหะนำไปใช้ซ้ำ หรือนำไปขาย/รีไซเคิล ขยะเศษอาหารนำมาหมักทำปุ๋ย ในรูปปุ๋ยน้ำ หรือปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ในชุมชน

2.2 จัดระบบที่เอื้อต่อการทำขยะรีไซเคิล

2.2.1 จัดภาชนะ แยกประเภทขยะมูลฝอยที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน (ถัง/ถุง)

2.2.2 จัดระบบบริการเก็บ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเอง โดยการจัดเก็บ เช่น หากแยกเป็น 4 ถัง ขยะย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ให้จัดเก็บขยะย่อยสลายและขยะทั่วไปทุกวัน ส่วนขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย อาจจัดเก็บสัปดาห์ละครั้งหรือตามความเหมาะสม จัดกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับซื้อของเก่าให้ช่วยเก็บขยะรีไซเคิลในรูปของการรับซื้อ โดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดเก็บและกำหนดเวลาให้เหมาะสม

2.3 จัดกลุ่มอาสาสมัครหรือชมรมหรือนักเรียนให้มีกิจกรรม/โครงการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ เช่น

2.3.1 โครงการขยะรีไซเคิลแลกสิ่งของ เช่น ต้นไม้ ไข่

2.3.2 โครงการทำปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยอีเอ็ม ขยะหอม ปุ๋ยหมัก

2.3.3 โครงการตลาดนัดขยะรีไซเคิล

2.3.4 โครงการธนาคารวัสดุเหลือใช้

3. จัดตั้งศูนย์รีไซเคิล

หากพื้นที่ที่ปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นในแต่ละวันเป็นปริมาณมาก ๆ อาจจะมีการจัดตั้งศูนย์คัดแยกขยะมูลฝอยซึ่งสามารถจะรองรับจากชุมชนใกล้เคียงหรือรับซื้อจากประชาชนโดยตรงซึ่งอาจจะให้เอกชนลงทุนหรืออาจให้สัมปทานเอกชนได้

4. การขนส่ง

4.1 ระยะทางไม่ไกลให้รถขนส่งขยะมูลฝอยไปยังสถานที่กำจัดโดยตรง

4.2 ระยะทางไกลและมีปริมาณขยะมูลฝอยมากอาจจะต้องสร้างสถานีขนถ่าย เพื่อถ่ายเทจากรถเก็บขยะมูลฝอยลงสู่รถบรรทุกขนาดใหญ่

5. ระบบกำจัด

เนื่องจากขยะมูลฝอยใช้ประโยชน์ใหม่ได้จึงควรจัดการเพื่อกำจัดทำลายให้น้อยที่สุด ควรเลือกระบบกำจัดแบบผสมผสานเนื่องจากปัญหาขาดแคลนพื้นที่ จึงควรพิจารณาปรับปรุงพื้นที่กำจัดมูลฝอยที่มีอยู่เดิม และพัฒนาให้ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 จัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอย

5.2 ระบบกำจัดผสมผสานหลาย ๆ ระบบในพื้นที่เดียวกัน ได้แก่ หมักทำปุ๋ย การฝังกลบและวิธีอื่น ๆ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management)

การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (CBM) เป็นแนวคิดที่สอดคล้องตามนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดตามหลัก 3R และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการ สำหรับผู้บริหาร เจ้าพนักงานของเทศบาล ครุฑเรือน และชุมชนต่าง ๆ ซึ่งในภาพรวมเป็นการใช้เพื่อปรับปรุงการจัดการมูลฝอยของครุฑเรือน ในประเด็นของการจัดการจากแผนสู่การปฏิบัติภายใต้การกำกับดูแลด้านวิชาการ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและควบคุมกำกับ และตรวจสอบการดำเนินการของภาครัฐ ประชาชนมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงจากหน่วยงานเพราะประชาชนมีสิทธิและอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุไว้ชัดเจนในการให้ประชาชนมีส่วนร่วม และอำนาจมากขึ้นในการบริหารงานแผ่นดิน ตลอดจนการมีสิทธิและอำนาจในการควบคุมกำกับ และตรวจสอบการดำเนินการของภาครัฐ ประชาชน มีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงจากหน่วยราชการ ตลอดจนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและควบคุมกำกับกับการดำเนินงาน ของภาครัฐมากขึ้น ทำให้บทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกับปัญหามูลฝอยอย่างครบวงจร จึงได้รับการยอมรับจากรัฐ ประชาชนจึงมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในปัญหามูลฝอยตั้งแต่ 1) ร่วมค้นหาปัญหา พิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2) ร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) ร่วมค้นหาและพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหา 4) ร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา และ 5) ร่วมประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา CBM ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ การจัดการของชายได้ การทำปุ๋ยหมัก การจัดการถึงขยะมูลฝอยของตนเอง ถนนปลอดถังขยะมูลฝอย ความถี่ในการเก็บมูลฝอย และการชำระค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอย นอกจากนี้การจัดการเชื่อมโยงกับสิ่งจูงใจและการได้รับประโยชน์ร่วมกับการกำกับดูแลด้านศักยภาพของเทคนิค วิชาการ และมาตรการติดตามผล (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2562)

โดยสรุปได้ว่า จากแนวโน้มสถานการณ์มูลฝอยของประเทศไทย พบว่า ปัญหา มูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่ประเทศไทยยังต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ การจัดการ มูลฝอยตั้งแต่การลด การใช้และการคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด การเก็บกักและรวบรวม การขน ถ่ายและขนส่ง ตลอดจนการกำจัดมูลฝอยอย่างถูกต้องตามประเภทของมูลฝอย ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นการจัดการมูลฝอยที่ระดับต้นทางหรือแหล่งกำเนิดโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย การให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอย การจัดทำถังขยะเปียกแยกมูลฝอยอินทรีย์ การทำน้ำหมักชีวภาพ การคัดแยกมูลฝอยอันตราย รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทำความสะอาด ภายในชุมชน ซึ่งการจัดการมูลฝอยที่ถูกวิธีจะช่วยลดความเสี่ยงด้านสุขภาพ ความสูญเสียทาง เศรษฐกิจ ลดเหตุรำคาญ หรืออื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลโคกเพชร พัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

2.3 แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

2.3.1 ความหมายและลักษณะของการมีส่วนร่วม

เออร์วิน (Erwin, 1976; อ้างถึงใน ปวีณา ปาทาน, 2564) ได้ให้แนวคิดการพัฒนาแบบมี ส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วม คิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

รีดเดอร์ (Reeder, 1998; อ้างถึงใน ปวีณา ปาทาน, 2564) ได้ให้ความหมายของการมี ส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ด้านสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของ ปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

เบอร์นาร์ด (Bernard, 2000; อ้างถึงใน ปวีณา ปาทาน, 2564) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การแสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อสถานะร่วมสถานการณ์ของกลุ่ม

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2522) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ผล จากการเห็นพ้องต้องกัน ในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็น พ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการณ์นั้น ๆ เหตุผลของการที่ คนเราจะมาร่วมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ กระทำโดยนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการ เปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้

และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

อรรถัย กักพล (2547) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ประसार แบงเพชร (2548) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่บุคคลได้นำสติปัญญาและอารมณ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับภายในกลุ่ม เพื่อสนับสนุนส่งเสริมและร่วมรับผิดชอบให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็นประเด็นสำคัญ คือ การเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมช่วยและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น กระบวนการที่เป็นการดำเนินงานในกิจกรรมที่รับผิดชอบอันเกิดจากด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่จะตัดสินใจกระทำด้วยความสมัครใจ โดยใช้ความร่วมมือ และการเข้าร่วมกลุ่มในการกำหนดแนวทางปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้เป็นไปตามแผนงานและโครงการ พร้อมทั้งร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาด้วย

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1981; อ้างถึงใน ปวีณา ปาทาน, 2564) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการและตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนการบริหารและประสานขอความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ด้านวัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

โดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การวางแผนการปฏิบัติงาน การร่วมปฏิบัติตลอดจนการร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อแก้ไขปัญหาหรือให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการที่ตั้งไว้ร่วมกัน

2.3.2 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

ลอว์เลอร์ (Edward E. Lawler, 1986; อ้างถึงใน พัชราภรณ์ กระบวนรัตน์, 2546) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) การใช้อำนาจที่เหมาะสม หมายถึง รูปแบบของการใช้อำนาจในการสั่งการหรือการตัดสินใจซึ่งจะใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะองค์การหรือลักษณะงานที่ทำเป็นสำคัญ
- 2) การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทั่วถึง เนื่องจากข้อมูลข่าวสาร เป็นสิ่งสำคัญในองค์กรที่จะประสบความสำเร็จ เพราะความสำเร็จนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือและประสานกันทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลสืบเนื่องจากการที่บุคคลในองค์กรได้รับข่าวสารข้อมูลที่ตรงกัน จึงทำให้สามารถปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกันได้
- 3) การให้รางวัลเป็นแรงจูงใจที่กระตุ้นให้บุคลากรปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมมากขึ้น
- 4) การที่บุคลากรมีความรู้ ความสามารถในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะถ้าหากบุคลากรขาดความรู้และทักษะแล้ว โอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมก็จะน้อยลง

2.3.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม

โรบิน วิลเลียม (Robin Williams, 1990; อ้างถึงใน พัชราภรณ์ กระบวนรัตน์, 2546) ได้ทำการศึกษางานวิจัยพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและทำการรวบรวมประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของบุคคลภายในองค์กรได้ ดังนี้

- 1) เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร จะทำให้การบริหารงานขององค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยองค์กรสามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น ในขณะเดียวกันค่าใช้จ่ายหรือการใช้ทรัพยากรมีน้อยลง
- 2) เป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และทำให้บุคลากรภายในองค์กรยอมรับแนวทางในการแก้ปัญหามากขึ้น จึงทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้
- 3) เป็นการกระจายอำนาจ การที่บุคลากรในองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นเหมือนการกระจายอำนาจให้เกิดความเท่าเทียมกันในการควบคุมกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงได้
- 4) เป็นการเพิ่มสัมพันธภาพในหน่วยงานระหว่างฝ่ายบริหารและพนักงาน การมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรภายในองค์กรมีความเต็มใจและความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำ และตั้งใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร อีกทั้งยังทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

2.3.4 ระดับการมีส่วนร่วม

รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแบ่งได้หลายวิธี หลายระดับ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการ

แบ่งปัจจัยหลักของลักษณะการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับภาครัฐ หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายกิจกรรม หรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด โดยความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการตัดสินใจของรัฐจะมีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ รัฐจะมีอำนาจในการตัดสินใจลดลงเมื่อประชาชนมีอิทธิพลต่ออำนาจการตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น (Sherry Arnstein, 1969; อ้างถึงใน ปวีณา ปาทาน, 2564) บทความนี้นำเสนอระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะในบริบทของสังคมไทย ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาสุขภาวะ พบว่าในการดำเนินการพัฒนาสุขภาวะของชุมชนมีระดับของการมีส่วนร่วม 5 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in Planning) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ และความต้องการในการพัฒนาสุขภาวะของกลุ่มเป้าหมาย การสร้างความเข้าใจและพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) ระดับนี้เป็นการร่วมกันจัดทำกิจกรรมหรือการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ของชุมชน ร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) เป็นการนำกิจกรรมที่ได้ร่วมกำหนดไว้ตามแผนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ผลที่ได้รับเป็นการเพิ่มระดับการพึ่งพาตนเอง และการขัดเกลาทางสังคมของชุมชน

4. การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) เป็นการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเสมอภาค ผู้ได้รับผลประโยชน์คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยประโยชน์ที่ได้รับจะมีความแตกต่างกัน ตามสถานภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพียงใด เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ และหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการได้สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็นความชอบและความคาดหวัง จะมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

การมีส่วนร่วมดังกล่าวสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ที่ระบุไว้ว่าต้องประกอบด้วยการมีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนในการตัดสินใจ ในการให้

ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนในการประเมินผลโครงการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ คือ กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ใน 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหามูลฝอยในชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน กำหนดแนวทาง แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม รวมถึงมีการรับรู้ข่าวสารและวิธีการจัดการมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ในการจัดการมูลฝอยของชุมชน เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก การคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือน การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดมูลฝอย เช่น การคัดแยกมูลฝอยแล้วนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ การร่วมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ไม่ทิ้งขยะลงน้ำหรือที่ทางสาธารณะ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอย และร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยของชุมชน

2.4 กฎหมาย นโยบาย แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ถูกตราขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการใช้อุจจาระเป็นปุ๋ย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้น โดยพระราชบัญญัตินี้ได้ให้ความหมายของ "สิ่งปฏิกูล" หมายความว่า อุจจาระหรือปัสสาวะ และหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น "มูลฝอย" หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติกภาชนะใส่อาหาร แก้ว วัสดุ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น "ราชการส่วนท้องถิ่น" หมายความว่า เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่กฎหมายกำหนดให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่น "ข้อกำหนดของท้องถิ่น" หมายความว่า ข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ หรือข้อบังคับ ซึ่งตราขึ้นโดยราชการส่วนท้องถิ่น

หมวด 3 การจัดการสิ่งปฏิภูลและมูลฝอย

มาตรา 18 การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นอาจร่วมกับหน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นดำเนินการภายใต้ข้อตกลงร่วมกันก็ได้ แต่ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ สาธารณะโดยส่วนรวม รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงโดยคำแนะนำของคณะกรรมการกำหนด หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการดำเนินการร่วมกันได้

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดดำเนินการตาม วรรคหนึ่งแทน ภายใต้การควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น หรืออาจอนุญาตให้บุคคลใดเป็นผู้ ดำเนินกิจการรับทำการเก็บ ขนหรือกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือมูลฝอยตามมาตรา 19 ก็ได้

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือ มูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับ ใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

มาตรา 20 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือมูลฝอย ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นดังต่อไปนี้

(1) ห้ามการถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะซึ่งสิ่งปฏิภูล หรือ มูลฝอย นอกจากในที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้

(2) กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิภูลหรือมูลฝอยตามที่หรือทางสาธารณะและสถานที่ เอกชน

(3) กำหนดวิธีการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือมูลฝอยหรือให้เจ้าของหรือผู้ ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใด ๆ ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามสภาพหรือลักษณะการใช้ อาคารหรือสถานที่นั้นๆ

(4) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่น หรือบุคคล อื่นที่ราชการส่วนท้องถิ่นมอบให้ดำเนินการแทน ในการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือมูลฝอย ไม่ เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ การจะกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือ มูลฝอยราชการส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

(5) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิภูลหรือ มูลฝอย เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 ปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดอัตราค่าบริการขั้นสูงตาม ลักษณะการให้บริการที่ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 จะพึงเรียกเก็บได้

(6) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ

2.4.2 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีดังนี้

1. พัฒนาด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
 2. มีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 ดังนี้
 - 1) จัดให้มีและบำรุงทางน้ำและบก
 - 2) การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
 - 4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 - 5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและพิการ
 - 7) คัดครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
 - 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย
- มีหน้าที่ที่อาจจะทำกิจกรรมในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล ตามมาตรา 68 ดังนี้
- 1) ให้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
 - 2) ให้มีการบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
 - 3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
 - 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
 - 5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
 - 6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
 - 7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพ
 - 8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - 9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ องค์การบริหารส่วนตำบล
 - 10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
 - 11) กิจกรรมเกี่ยวกับการพาณิชย์
 - 12) การท่องเที่ยว
 - 13) การผังเมือง

2.4.3 พระราชบัญญัติกำหนดแผนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ.

2542

กำหนดให้ องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตามมาตรา 16 ดังนี้

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกทางน้ำและทางระบายน้ำ
- 3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ และทางน้ำ
- 4) การสาธารณสุขโรคและการก่อสร้างอื่น ๆ
- 5) การสาธารณสุขโรค
- 6) การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
- 7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงทรัพยากรธรรมชาติ
- 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) การจัดการการศึกษา
- 10) การจัดการศึกษาการสังคมสงเคราะห์แล้วการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- 11) การบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 14) การส่งเสริมกีฬา
- 15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- 19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล
- 20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 22) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบและอนามัยโรงมหรสพและสาธารณะอื่น ๆ

24) การจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม

25) การผังเมือง

26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร

27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ

28) การควบคุมอาหาร

29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกัน และรักษา
ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

31) กิจอื่นใด ที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ
ประกาศกำหนด

2.4.4 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ถูกตราขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระ
ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศว่าโดยที่
เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา
พระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยพระราชบัญญัตินี้ได้
ให้ความหมายของ "สมัชชาสุขภาพ" หมายความว่า กระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐ
ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสมานฉันท์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะ
นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือความมีสุขภาพของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างเป็น
ระบบและอย่างมีส่วนร่วม

หมวด 4 สมัชชาสุขภาพ

มาตรา 40 การจัดสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ หรือสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น
หรือสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อจัดสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ หรือสมัชชาสุขภาพเฉพาะ
ประเด็นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ คสช. กำหนด

ในกรณีที่สมัชชาสุขภาพตามวรรคหนึ่ง มีข้อเสนอให้หน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติ
หรือนำไปพิจารณาประกอบในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ให้เสนอต่อ คสช. เพื่อ
พิจารณาดำเนินการให้บรรลุผลตามควรแก่กรณีต่อไป

มาตรา 41 ให้ คสช. จัดให้มีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

มาตรา 42 ในการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ให้ คสช. แต่งตั้งคณะกรรมการจัด
สมัชชาสุขภาพแห่งชาติคณะหนึ่งมีจำนวนตามที่ คสช. กำหนด

กรรมการตามวรรคหนึ่งให้แต่งตั้งจากผู้แทนหน่วยงานของรัฐและผู้ซึ่งมิได้เป็นผู้แทนหน่วยงานของรัฐในอัตราส่วนที่ คสช. กำหนด ทั้งนี้ ผู้ซึ่งมิได้เป็นผู้แทนหน่วยงานของรัฐจะต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของจำนวนกรรมการตามวรรคหนึ่ง

ให้คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการเกี่ยวกับการจัดประชุมและหลักเกณฑ์อื่นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่

มาตรา 43 ให้คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ มีหน้าที่ในการจัดการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ กำหนดวัน เวลาและสถานที่ในการประชุม ซึ่งต้องประกาศให้ประชาชนทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวันก่อนวันประชุม

มาตรา 44 ผู้ใดประสงค์จะเข้าร่วมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติในการประชุมครั้งใด ให้สมัครลงทะเบียนสำหรับการประชุมครั้งนั้นต่อเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ กำหนดตามแบบและหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติกำหนด

นอกจากผู้ลงทะเบียนตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติจะกำหนดให้เชิญบุคคล ผู้แทนหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรภาคเอกชนตามที่เห็นสมควรมาร่วมประชุมด้วยก็ได้

มาตรา 45 ในกรณีที่สมัชชาสุขภาพแห่งชาติมีข้อเสนอให้หน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติ หรือนำไปพิจารณาประกอบในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ให้เสนอต่อ คสช. เพื่อพิจารณาดำเนินการให้บรรลุผลตามควรแก่กรณีต่อไป

หมวด 5 ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ

มาตรา 46 ให้ คสช. จัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติเพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

ในการจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ให้ คสช. นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมัชชาสุขภาพมาประกอบด้วย เมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติแล้ว ให้รายงานต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อทราบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ คสช. ทบทวนธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติอย่างน้อยทุกห้าปี

มาตรา 47 ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) ปรัชญาและแนวคิดหลักของระบบสุขภาพ
- (2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป้าหมายของระบบสุขภาพ
- (3) การจัดให้มีหลักประกันและความคุ้มครองให้เกิดสุขภาพ
- (4) การสร้างเสริมสุขภาพ

- (5) การป้องกันและควบคุมโรคและปัจจัยที่คุกคามสุขภาพ
- (6) การบริการสาธารณสุขและการควบคุมคุณภาพ
- (7) การส่งเสริม สนับสนุน การใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ
การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ
- (8) การคุ้มครองผู้บริโภค
- (9) การสร้างและเผยแพร่ องค์ความรู้ด้านสุขภาพ
- (10) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ
- (11) การผลิตและการพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุข
- (12) การเงินการคลังด้านสุขภาพ

มาตรา 48 ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ และนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพตามมาตรา 25 (2) ที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ผูกพันหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการต่อไปตามอำนาจหน้าที่ของตน

2.4.5 สมัชชาสุขภาพ

“สมัชชาสุขภาพ” ตาม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 หมายความว่า “กระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสมานฉันท์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือความมีสุขภาพดีของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างเป็นระบบและอย่างมีส่วนร่วม”

สมัชชาสุขภาพ เป็นกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตามยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา โดยใช้ความรู้เป็นฐานการทำงาน และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม มีการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมและเป็นระบบ เพื่อให้ได้นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่ดี และมีการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยช่องทางและวิธีการที่หลากหลาย

สมัชชาสุขภาพมี 3 ประเภท ได้แก่

- (1) สมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ (Area-specific Health Assembly: AHA) เป็นสมัชชาสุขภาพที่ใช้อำนาบบริเวณภูมิศาสตร์ ภูมิโนทัศน์ ภูมิวัฒนธรรม หรือชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นขอบเขตในการดำเนินงาน
- (2) สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น (Issue-specific Health Assembly: IHA) ใช้ประเด็นสาธารณะเป็นขอบเขตในการดำเนินงาน
- (3) สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (National Health Assembly: NHA) เป็นสมัชชาสุขภาพระดับชาติที่มีการจัดปีละครั้ง

“การจัดกระบวนการสมัชชาสุขภาพ” เป็นกระบวนการตามวงจรรนโยบายสาธารณะ โดยทั่วไป แต่หัวใจสำคัญของสมัชชาสุขภาพคือการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในทุก ขั้นตอน และการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจร่วมกัน หรือที่เรียกว่า “การพัฒนานโยบาย สาธารณะแบบมีส่วนร่วมโดยพื้นฐานทางปัญญา” (Participatory Public Policy Process by Wisdom: 4PW)

วัตถุประสงค์สำคัญของสมัชชาสุขภาพ คือ การเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ฝ่ายต่างๆ ใน สังคมมีพื้นที่พบปะ และเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยนำเอายุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา มา ประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการและกลไกในการทำงานร่วมกัน

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2546) ได้ให้หลักการ “สามเหลี่ยมเขยื้อน ภูเขา” ว่าจะต้องดำเนินการ 3 เรื่อง ไปพร้อม ๆ กัน คือ การสร้างความรู้หรือการนำความรู้ไป เคลื่อนไหวในสังคม และเชื่อมโยงความรู้และการเคลื่อนไหวทางสังคมกับการดำเนินงานทางการเมือง เพื่อขับเคลื่อนในเชิงระบบหรือเชิงโครงสร้าง ในสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขานั้น มุมบนสุดสำคัญที่สุด และ เป็นพลังหลักแต่ดำเนินการยากที่สุด คือ การสร้างความรู้

2.4.6 แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 - 2570)

แผนฉบับที่ 2 ต้องการยกระดับการบริหารจัดการขยะให้ดีขึ้นกว่าเดิม ครอบคลุมทั้งการ จัดการขยะพลาสติก ขยะบรรจุภัณฑ์ ขยะอาหาร ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายชุมชน ซาก ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มูลฝอยติดเชื้อ และกากอุตสาหกรรมที่เป็น อันตราย โดยให้ความสำคัญกับการจัดการ ณ ต้นทาง ตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อป้องกันการเกิด ขยะ ตั้งแต่การออกแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco Design) ส่งเสริมการ บริโภคที่ยั่งยืนโดยเลือกใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถใช้ซ้ำและเรียกคืน กลับไปรีไซเคิล มีระบบการคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด เพื่อให้มีการนำทรัพยากรกลับคืนจากของเสียให้ มากที่สุดทั้งในรูปแบบวัสดุรีไซเคิล (Material recovery) และพลังงาน (Energy recovery) เพื่อให้ เหลือขยะที่ต้องกำจัดให้น้อยที่สุด (Final disposal)

สำหรับ แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 - 2570) มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ

(1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ร้อยละ 80 โดยจะเพิ่มการคัด แยกขยะจากบ้านเรือนและนำกลับไปรีไซเคิล ร้อยละ 36 การกำจัดจะมุ่งเน้นการนำไปเผาผลิตเป็น พลังงาน เพื่อลดการเทกองและการเผาขยะ อย่างไม่ถูกต้อง และลดการนำขยะไปฝังกลบ

(2) เพิ่มปริมาณการนำขยะกลับมาเป็นวัสดุรีไซเคิลในการผลิตให้มากขึ้น ทั้งขยะ พลาสติกและขยะบรรจุภัณฑ์ประเภทกระดาษ แก้ว อลูมิเนียม ตั้งแต่ร้อยละ 74 - 100

(3) ลดปริมาณ ขยะอาหารเหลือร้อยละ 28 เพื่อลดปัญหากลิ่นเหม็นที่กองขยะและลดก๊าซเรือนกระจก

(4) ของเสียอันตรายชุมชน ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง อย่างน้อยร้อยละ 50 รวมถึง

(5) มูลฝอยติดเชื้อและกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายต้องจัดการอย่างถูกต้อง ร้อยละ 100

ทั้งนี้ มีความมุ่งมั่นเพื่อให้ขยะไม่ใช่ขยะ แต่ขยะคือทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ และการกำจัดขยะต้องไม่เกิดผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “การจัดการขยะวิถีใหม่เพื่อสิ่งแวดล้อมสะอาด และก้าวสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน

2.4.7 แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด ปี พ.ศ. 2566”

กระทรวงมหาดไทยแจ้งว่า ได้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ประจำปี พ.ศ. 2566 เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปตามเป้าหมายของ แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ. 2565 - 2570) ในครั้งนี้ ขอให้จังหวัดดำเนินการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการดังกล่าว ให้เป็นไปตามกรอบการดำเนินงาน เป้าประสงค์ และตัวชี้วัด ดังนี้

1. กรอบการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการฯ แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านการจัดการขยะต้นทาง ด้านการจัดการขยะกลางทาง และด้านการจัดการขยะปลายทาง

2. เป้าประสงค์

2.1 ขยะมูลฝอยมีการนำกลับไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น และส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน

2.2 ขยะอันตรายครัวเรือนได้รับการจัดการและนำไปใช้ประโยชน์

2.3 ขยะมูลฝอยได้รับการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น ในการรวบรวม เก็บขนขยะ และกำจัดอย่างมี

2.4 ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น

2.5 มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น

2.6 ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักและความเข้าใจในการจัดการขยะที่ต้นทางเพิ่มขึ้น เพื่อลดปัญหาปริมาณในการจัดการ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการเกิดก๊าซเรือนกระจก

2.7 อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก (อถล.) เพิ่มขึ้น มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน

2.8 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ตัวชี้วัดเป้าประสงค์

3.1 ด้านการจัดการขยะต้นทาง

3.1.1 ทุกครัวเรือนเข้าร่วมเครือข่าย "อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก" (อถล.) เป้าหมายร้อยละ 100

3.1.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการนำ "ขยะบรรจุภัณฑ์" กลับมาใช้ประโยชน์ อย่างน้อย 4 ครั้งต่อปี เป้าหมายร้อยละ 10

3.1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำถังขยะเปียก ลดโลกร้อน ครบทุกครัวเรือนเป้าหมายร้อยละ 100

3.1.4 จังหวัดมีการสุ่มตรวจสอบถังขยะเปียก ลดโลกร้อนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมายร้อยละ 100

3.2 ด้านการจัดการขยะกลางทาง

3.2.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทในที่สาธารณะ และ/หรือสถานที่ท่องเที่ยวทุกแห่ง เป้าหมายร้อยละ 100

3.2.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดเก็บขนขยะมูลฝอยแยกประเภท เป้าหมายร้อยละ 70

3.2.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการขนของเสียอันตรายชุมชนไปยังจุดรวบรวมของเสียอันตรายของจังหวัด เป้าหมายร้อยละ 90

3.2.4 หมู่บ้าน/ชุมชน มีการติดตั้งถังขยะ หรือจุดรวบรวมมูลฝอยติดเชื้อชุมชน เป้าหมาย ร้อยละ 90

3.3 ด้านการจัดการขยะปลายทาง

3.3.1 ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง เป้าหมายร้อยละ 75

3.3.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) มีการขนขยะไปยังเจ้าภาพของกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) เป้าหมายร้อยละ 65

3.3.3 ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง เป้าหมายร้อยละ 85

3.3.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการส่งมูลฝอยติดเชื้อไปจัดการอย่างถูกต้อง เป้าหมาย ร้อยละ 100

3.4 ด้านการบริหารจัดการ

3.4.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ((รายปี (มผ.1) และรายเดือน (มผ.2)) เป้าหมายร้อยละ 100

3.4.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำเสนอเรื่องการบริหารจัดการขยะเข้าสู่วาระการประชุมคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจังหวัด หรือคณะกรรมการจังหวัด หรือที่ประชุมผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกเดือน เป้าหมายร้อยละ 100

2.4.8 ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เรื่อง การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2564

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ประกอบกับมาตรา 20 มาตรา 54 มาตรา 55 มาตรา 58 มาตรา 63 มาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา และนายอำเภออำเภอบำเหน็จณรงค์ จึงขอตราข้อบัญญัติไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบัญญัติตำบลนี้เรียกว่า "ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เรื่อง การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2564"

ข้อ 2 ข้อบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 บรรดาข้อบัญญัติ ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่ได้ออกไว้แล้วในข้อบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับข้อบัญญัตินี้ให้ใช้ข้อบัญญัตินี้แทน

ข้อ 4 ในข้อบัญญัตินี้

"สิ่งปฏิกูล" หมายความว่า อุจจาระหรือปัสสาวะ และหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครก หรือมีกลิ่นเหม็น

"มูลฝอย" หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

"มูลฝอยอันตราย" หมายความว่า มูลฝอยที่มีองค์ประกอบทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนที่อาจทำให้เกิดอันตราย อันเนื่องมาจากปริมาณความเข้มข้น คุณภาพทางกายภาพเคมี และชีวภาพ เช่น ประเภติด่างไฟ สารกัดกร่อน สารประเภททำให้เกิดปฏิกิริยาการระเบิด สารพิษ วัตถุระเบิด สารที่สามารถถูกชะล้างได้ กากกัมมันตรังสี และประเภทที่ทำให้เกิดโรค

"มูลฝอยติดเชื้อ" หมายความว่า มูลฝอยที่เป็นผลมาจากกระบวนการให้การ รักษาพยาบาลการตรวจชันสูตรศพ การใช้สัตว์ทดลอง

"ที่หรือทางสาธารณะ" หมายความว่า สถานที่หรือทางซึ่งมิใช่เป็นของเอกชนและ ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์หรือใช้สัญจรได้

"อาคาร" หมายความว่า ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงาน หรือสิ่งที่ สร้างขึ้นอย่างอื่นซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้

ข้อ 8 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาด และการจัดระเบียบในการเก็บ ขน และ กำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในกรณีที่ยังไม่มีกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยใช้ บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้ปฏิบัติตาม ข้อบัญญัติดังต่อไปนี้

(1) ห้ามมิให้ผู้ใด ถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในที่หรือทาง สาธารณะ เป็นต้นว่าถนน ตรอก ซอย แม่น้ำ คลอง คู สระน้ำ บ่อน้ำ เว้นแต่ในที่ซึ่งองค์การบริหาร ส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา จัดตั้งไว้ให้โดยเฉพาะ

(2) ห้ามมิให้ผู้ใด ทำการขน ถ่าย เท คั่ว เขี่ย หรือขุดมูลฝอยในที่รองรับ รถชนหรือ สถานที่ พักมูลฝอยใด ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เว้นแต่การกระทำของ พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา

(3) เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใด ๆ ต้องจัดให้มีการรองรับสิ่ง ปฏิกูลและมูลฝอยในอาคารหรือสถานที่นั้น 1 ให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ ตามแบบที่เจ้าพนักงาน สาธารณสุขหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นเห็นชอบ

(4) เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใด ๆ ต้องรักษาบริเวณอาคาร หรือ สถานที่นั้นไม่ให้มีการถ่ายเท หรือทิ้งสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในประการที่ขัดต่อสุขลักษณะ

(5) ห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใด ๆ ทำการกำจัดสิ่งปฏิกูล และ มูลฝอย อันอาจทำให้เกิดมลภาวะที่เป็นพิษ เช่น ควัน กลิ่น หรือแก๊ส เป็นต้น เว้นแต่จะได้จัดทำ โดยวิธีการที่ถูกสุขลักษณะ หรือกระทำตามคำแนะนำของเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือเจ้าพนักงาน ท้องถิ่น

(6) ถ้าเจ้าพนักงานท้องถิ่นเห็นว่า อาคาร สถานที่ หรือบริเวณใดควรทำการเก็บขน สิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ไปทำการกำจัดให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะยิ่งขึ้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะแจ้งเป็น หนังสือไปยังเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร สถานที่ หรือบริเวณนั้น ๆ ให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า สิบห้าวัน หรือเมื่อได้ทำการปิดประกาศไว้ในที่เปิดเผยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน นับแต่วัน ประกาศแล้ว เจ้าของ หรือผู้ครอบครองอาคารสถานที่ หรือบริเวณใด ๆ จะต้องให้เจ้าหน้าที่ของเจ้า พนักงานส่วนท้องถิ่นแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น เก็บขนสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจากอาคารสถานที่บริเวณนั้น

(ซึ่งตนเป็นเจ้าของ หรือครอบครองอยู่ โดยเสียค่าธรรมเนียมเก็บขนตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ท้ายข้อบัญญัติตำบลนี้

(7) เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารสถานที่ หรือบริเวณใด ๆ ซึ่งนอกบริเวณเก็บขนสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยตาม ข้อ 8 (4) ต้องกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ตามคำแนะนำของเจ้าพนักงานสาธารณสุขหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นโดยการเผา ฝัง หรือโดยวิธีการอื่นใด โดยไม่ขัดต่อสุขลักษณะกิจการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ผู้ได้รับมอบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้ดำเนินการรับทำการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยโดยทำเป็นธุรกิจ หรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา กำหนดไว้ท้ายข้อบัญญัตินี้

ข้อ 9 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยโดยทำเป็นธุรกิจ หรือโดยรับประโยชน์ตอบแทนโดยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ปัญหามูลฝอยยังเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ผ่านกฎหมาย นโยบาย แผนแม่บท แผนปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงาน ทิศทางหรือเอื้อให้การขับเคลื่อนการจัดการมูลฝอยเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณาดำเนินการ เพราะถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการจัดการมูลฝอย โดยในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้สมัชชาสุขภาพเข้ามาเป็นกลุ่มขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาคการเมือง ภาควิชาการและภาคประชาสังคมในพื้นที่ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ธีรวุฒิ เอกกะกุล (2550) ให้ความหมายว่าการวิจัยปฏิบัติการ ว่าหมายถึง การรวบรวมและการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยใช้ขั้นตอนกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป อันนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบ โดยดำเนินการซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์

องอาจ นัยพัฒน์ (วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, 2558 อ้างอิงจาก องอาจ นัยพัฒน์ 2548) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ทำโดยนักวิจัยและคณะบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบหรือสรรค์สร้าง

ขึ้นไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไข รวมทั้งกลมกลืนกับโครงสร้างการบริหารงาน ตลอดจนบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมและด้านอื่น ๆ ที่แวดล้อมหรือเกิดขึ้นในสถานที่เหล่านั้น

สมปอง พะมูลิลา (2553) ได้ให้ความหมาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ว่าเป็นกระบวนการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงโดยบุคลากรในระบบร่วมกับนักวิจัยเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคลากรในระบบการพัฒนาตนเองและผู้อื่นให้เหมาะสมกับการดำเนินการ ไม่มีการแยกกลุ่มศึกษากลุ่มทดลอง แต่เป็นการทดลองปฏิบัติในสถานการณ์ตามธรรมชาติ โดยวิเคราะห์สถานการณ์อย่างลึกซึ้งและเหมาะสม เน้นที่การสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการวิจัย จนเกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการบวนการวิจัย นำมาประมวลเป็นแนวคิดหลักการและสร้างเป็นทฤษฎีได้

ผู้กำเนิดและคิดค้น Action Research คือ Kurt Lewin เริ่มใช้ในปี ค.ศ. 1952 แล้วได้รับการพัฒนาโดยนักวิชาการอื่นๆ เช่น Kolb ในปี 1984 และ Carr and Kemmis ในปี 1986 และทั้งสองคนนี้ได้จำแนกการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็นสามระดับด้วยกัน ดังนี้ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2546)

1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค (Technical Action Research) ผู้วิจัยทำตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก ที่นำแนวคิด นำแผนงานหรือนำโครงการที่ตนเองคิดหรือจัดทำขึ้นไปให้ผู้ร่วมวิจัยปฏิบัติ

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบอิสระ (Emancipatory Action Research) ผู้วิจัยไม่นำเอาแนวคิด แผนงาน หรือโครงการของตนเองไปให้ปฏิบัติตามแบบแรก แต่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้กระตุ้น ตั้งประเด็น กำกับให้มีการร่วมกันคิด ปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผล

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยกับส่วนวิจัยในลักษณะเป็นความร่วมมือกัน ที่ทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกันในการร่วมความคิด ปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผล

เคมมิส , คาร์ และ แมคแทกกาท (Stephen Kemmis, Wilf Carr & Robin McTaggart) ได้เสนอกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในรูปของวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นวางแผน (Planning) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการให้แก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหา เกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไร

2) **ขั้นปฏิบัติการ (Action)** เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในชั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบไปด้วย เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะต้องมีความยืดหยุ่นปรับได้

3) **ขั้นสังเกตการณ์ (Observation)** เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เข้าช่วย

4) **ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection)** ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยทำการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาหรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบการศึกษาของโรงเรียนที่ประกอบกันอยู่ โดยผ่านการร่วมอภิปรายปัญหาและการประเมินโดยกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางของการพัฒนาและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป

ประเภทการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประเภทการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค (Technical Action Research)** มีแนวคิดที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยทำตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก (Outside Expert) โดยที่นำแนวคิดแผนงาน หรือโครงการที่คิดหรือจัดทำขึ้นไปให้ผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติแบบบนลงล่าง (Top down) ที่ผู้ร่วมวิจัยมีลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้ตาม (Passive/ Follower) เป็นรูปแบบที่มีความเป็นอำนาจนิยม

2) **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบปฏิบัติ (Practical Action Research)** มีแนวคิดที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับผู้ร่วมวิจัยมากขึ้น ไม่นำเอาแนวคิด แผนงานหรือโครงการของตนไปให้ปฏิบัติตามแบบแรก แต่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้คอยกระตุ้น ตั้งประเด็นและกำกับให้เกิดการร่วมกันคิด ปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผล มีลักษณะปนกันระหว่าง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิคและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อยู่กึ่งกลางของเส้นต่อเนื่อง (Continuum)

3) **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)** แนวคิดที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัยในลักษณะเป็นความร่วมมือ (Collaboration) โดยทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกัน (Equally) ในการร่วมกันคิด ปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผล เป็นรูปแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่ทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีความเท่าเทียมกันทั้งในการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติ จึงมีความเป็นประชาธิปไตยสูง ในการ

ร่วมกันคิด ปฏิบัติสังเกตผล และสะท้อนผล แต่หากเป็น Participatory Action Research ผู้วิจัยยังไม่สามารถกำหนดสิ่งที่คาดหวังจากการวิจัยไว้ได้ เพราะสิ่งนั้นยังไม่เกิดขึ้นซึ่งจะเกิดขึ้นในขั้นตอน "การวางแผน" กับผู้ร่วมวิจัย ถือเป็น ผลลัพธ์/ คำตอบ ที่ต้องการทราบจากการวิจัย มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) การเรียนรู้ (Learning) ความรู้ใหม่ (New Knowledge) (วรรณุต มุ่งวิชา, วรพจน์ พรหมสัตยพรต, และกฤษณ์ ขุนลิก, 2561)

สรุปได้ว่าการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับการวิจัยในทุกขั้นตอน ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) ลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action) 3) สังเกตการณ์ (Observation) และ 4) สะท้อนกลับ (Reflection) เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นัยนา เตชะ (2557) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลเลม็ด อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสม มีการทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะและนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้าน ประชาชนไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง และในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ดยังไม่มีแผนแม่บท และยังไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่อย่างใด ด้านการจัดการขยะในชุมชน ได้ลดปริมาณขยะในครัวเรือน โดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 95.4 การทิ้งขยะทิ้งรวมในถุงเดียวกัน ร้อยละ 43.5 วิธีการจัดการขยะในครัวเรือนโดยวิธีเผา ร้อยละ 41.8 ประเภทของขยะเป็นขยะประเภทผัก ผลไม้ และเศษอาหาร ร้อยละ 57.5 ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.42 เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.32 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 66.67 การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 และผลการหามาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยนำกระบวนการ A-I-C มาประยุกต์ใช้แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหา อันก่อให้เกิดโครงการ "เลม็ดน้อยอยู่ไร้มูลฝอย" โดยมีรูปธรรมของการดำเนินโครงการ คือ กองทุนมูลฝอย 1 แห่ง ซึ่งเป็นการสร้างรายได้และมีการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

อภิชาติ ตั้งปรัชญากุล (2560) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบล จังหวัดกาฬสินธุ์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน จากประชากรตัวแทนครัวเรือน จำนวน 2,782 คน ได้กลุ่ม

ตัวอย่าง จำนวน 340 คน ผลการวิจัย พบว่า การใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ตัวแทนครัวเรือนเกิดความรู้ เจตคติ การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนหลังปฏิบัติการใช้รูปแบบ 3 เดือน โดยรวมสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกันมีเจตคติและการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 หลังการปฏิบัติการใช้รูปแบบ 6 เดือนและ 3 เดือนปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนทั้งโดยรวมและรายประเภทลดลงจากก่อนการใช้รูปแบบ โดยมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และได้เกิดระบบใหม่ในการใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างครบวงจร ได้แก่ เกิดกลุ่มแกนนำจัดการขยะชุมชน กลุ่มจิตอาสา รักษาสีสิ่งแวดล้อมครอบครัว กองทุนจิตอาสา รักษาสีสิ่งแวดล้อมชุมชนและตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน ทั้งนี้การใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น คนในชุมชนต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ต้องมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง และทุกภาคส่วนในชุมชนต้องรวมพลังสู่ความสำเร็จ

ณัฐพ ตุ่นวิชัย (2560) รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านท่ากระดาศ ริมเหมือง ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการศึกษา พบว่า ชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบท ชุมชน พบว่า ขยะเป็นแหล่งเชื้อโรค มีกลิ่นเหม็นเน่า และทำให้น้ำเน่าเสีย ระยะดำเนินการก่อนคัดแยก พบว่า สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2558 ปริมาณเฉลี่ย 8,400 กิโลกรัม/เดือน โดยขยะทั่วไปเป็นขยะที่มีปริมาณมากที่สุด (เฉลี่ย 4,800 กิโลกรัม/เดือน) ขยะย่อยสลายได้มีปริมาณ (เฉลี่ย 2,000 กิโลกรัม/เดือน) ขยะรีไซเคิลมีปริมาณ (1,600 กิโลกรัม/เดือน) และหลังการคัดแยกขยะพบว่า ปริมาณขยะเฉลี่ย 8,060 กิโลกรัม/เดือน โดยเดือนที่มีปริมาณขยะมากที่สุด คือ เดือนตุลาคม (8,170 กิโลกรัม) รองลงมาคือ เดือนธันวาคม (8,146 กิโลกรัม) และเดือน พฤศจิกายน (7,952 กิโลกรัม) เมื่อพิจารณาตามประเภทพบว่าขยะรีไซเคิลมีปริมาณมากที่สุด (เฉลี่ย 4,140 กิโลกรัม/เดือน) รองลงมาคือขยะย่อยสลายได้ (เฉลี่ย 3,335 กิโลกรัม/เดือน) และขยะทั่วไป (484 กิโลกรัม/เดือน)

ดิษฐพล ใจชื่อ และคณะ (2560) ศึกษาสถานการณ์ขยะและการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผู้ร่วมดำเนินการวิจัย จำนวน 62 คน ประกอบด้วยตัวแทนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 30 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 32 คน ใช้แบบสอบถามข้อมูลเชิงคุณภาพในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ขยะโดยการเสวนากลุ่มและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผลการศึกษา พบว่า 1) ด้านขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือนที่ต้องกำจัด ต่อ 1 วัน พบว่า ขยะส่วนใหญ่เกิดจากการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ เศษอาหาร พลาสติก ขวดแก้ว กล่องโฟม และกระดาษ นอกจากนั้นพบขยะที่เกิดจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ เศษใบไม้ กิ่งไม้ ขวดและกล่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 2) ด้านการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่

ใช้วิธีการกำจัดโดยกองขยะบนพื้นแล้วเผา น้อยสุด คือ การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง นอกจากนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวิธีการในการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างถูกวิธี 3) ด้านผลกระทบจากการจัดการขยะ ไม่เหมาะสม พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพในระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ อาการไอ คัดจมูก วิงเวียนศีรษะจากการสัมผัสฝุ่นควันจากการเผาขยะ ผลกระทบด้านแวดล้อม ได้แก่ เศษขยะ ปลิวกระจัดกระจาย สุนัขคุ้ยเขี่ยขยะ มีสัตว์แมลงและพาหะนำโรค ขยะอุดตันร่องระบายน้ำ ทั้งขยะ ตามไร่ นา สวนและพื้นที่สาธารณะ 4) ด้านความต้องการการสนับสนุนและปัญหาอุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการเรียนรู้วิธีการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างถูกวิธีและต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านทรัพยากรและร่วมกับหมู่บ้านในการกำหนดนโยบายการจัดการขยะที่ต้นทาง อย่างชัดเจน ส่วนปัญหาอุปสรรค พบว่า ขาดการดำเนินการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างต่อเนื่องและถูกวิธีและประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างเหมาะสม

บทสรุป ปัตินธุ์ (2561) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ของชุมชน ตำบลหนองกุ้งสวรรค์ อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลหนองกุ้งสวรรค์ โดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการ รับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2) ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลของชุมชนตำบลหนอง กุ้งสวรรค์ โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการ จัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลหนองกุ้งสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ไม่แตกต่างกัน 4) ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองกุ้งสวรรค์ต่างกัน มี ส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลหนองกุ้งสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อ พิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ส่วนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล ไม่แตกต่างกัน 5) ข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลหนองกุ้งสวรรค์ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ ควรรับฟังความ คิดเห็นของประชาชนในการบริหารจัดการขยะ และควรประชาสัมพันธ์ให้มีส่วนร่วมในการแสดงความ คิดเห็นในการจัดการขยะ

วิทกานต์ สารแสน และคณะ (2561) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชน บ้านหวาย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ ศึกษาใน ประชากรที่เป็นผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ตัวแทนครัวเรือน จำนวน 78 คน เก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นและข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเรียงเรียง วิเคราะห์และสรุปเนื้อหาผลการศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติ 3) การสังเกต 4) การสะท้อนกลับ ผลการศึกษาพบว่า 1) ตัวแทนครัวเรือนมีการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.30 มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยอยู่ ในระดับมากและปานกลาง ร้อยละ 46.20 เท่ากัน 2) กระบวนการดำเนินงานส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้อง เข้าใจสถานการณ์และสภาพปัญหามูลฝอยชุมชน ร่วมกันกำหนดแผนงานโครงการ เพื่อพัฒนาการ จัดการมูลฝอยชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 3) จากกระบวนการดังกล่าวทำให้ได้รูปแบบการ จัดการมูลฝอยชุมชน คือ รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชน ประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ โดยภาคี เครือข่ายต้องทำงานร่วมกันและพร้อมขับเคลื่อนนโยบายของชุมชน 4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการในชุมชนได้ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของ ตนเอง ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยได้อย่างถูกต้อง สามารถคัดแยกมูลฝอยได้ถูกต้องก่อนนำไปทิ้ง มูลฝอยภายในชุมชนลดลง มีการทิ้งมูลฝอยลงภาชนะ ที่จัดเตรียมไว้ให้ การนำมูลฝอยมารีไซเคิลมากขึ้น เช่น การนำถุงพลาสติกที่ได้ตามห้างสรรพสินค้ามา ใช้ซ้ำ การนำขวดกาแฟ ขวดโอวัลติน มาบรรจุเครื่องปรุงรสภายในห้องครัว การทำดอกไม้จากห่อขนม เป็นต้น และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้กับภาคีเครือข่ายในชุมชนให้เกิดความรักสามัคคี

สุริยะ หาญพิชัย และจันทร์ฉาย จันทร์ลา (2561) ศึกษาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ของเทศบาลตำบลลำานารายณ์ อำเภอยะบะดาล จังหวัดลพบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วน ร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำานารายณ์ 2) ศึกษาสภาพปัญหาในการ จัดการขยะของเทศบาลตำบลลำานารายณ์ และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ของเทศบาลตำบลลำานารายณ์ วิธีการศึกษา คือ 1) ใช้แบบสอบถามกับประชาชนของเทศบาลตำบล ลำานารายณ์ จำนวน 380 คน และ 2) ใช้แบบสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะในครัวเรือนของประชาชนอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมใน การจัดการขยะอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับการจัดการ ขยะในครัวเรือนโดยรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 รูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำานารายณ์ อำเภอยะบะดาล

จังหวัดลพบุรีมีส่วนประกอบคือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

เพชรบุรี ทองบ่อ (2562) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะต้นทาง ในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้ง อำเภอเขื่อนขันธ์ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การจัดการคัดแยกขยะต้นทางในครัวเรือน ขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือนประชาชนส่วนมากจะให้ทางเทศบาลตำบลกำจัดให้ ประชาชนโดยรวมมีส่วนร่วมในการจัดการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก ประชาชนมีความต้องการต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองกุ้ง การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ การแปลงสภาพขยะอินทรีย์เป็นปุ๋ยหมัก จัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน และซื้อรถเก็บขยะเพิ่มขึ้น จัดเก็บขยะมูลฝอยให้เป็นเวลา และประการสำคัญ คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเร่งสร้างความรู้และความตระหนักจากทุกภาคส่วนในการลดปริมาณขยะมูลฝอย หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมูลฝอยโดยลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องการคัดแยกและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ที่ถูกวิธี

ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม (2562) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า 1) เทศบาลนครนครศรีธรรมราชมีขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย 1.12 ล้านตัน ใช้วิธีการกำจัดแบบเทกอง ระบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและการกำจัดขยะมูลฝอย แต่ยังคงขาดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและไม่มีระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยชุมชนที่ต้นทาง 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับสูง ส่วนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ และ 3) ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ เทศบาลต้องสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่การตัดสินใจร่วมวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล โดยแบ่งเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1) ผลักดันนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้เป็นรูปธรรม และ 2) กำหนดปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยมุ่งเน้นระดับ "ครัวเรือนและชุมชน" ให้ได้ตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "ตั้งแต่ต้นทาง" และให้ชุมชนเป็นผู้จัดการขยะมูลฝอยด้วยตัวเอง โดยเทศบาลให้การสนับสนุนความรู้ งบประมาณ อุปกรณ์ พร้อมใช้เครื่องมือทางการเงินและการบังคับใช้กฎระเบียบ เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ภานุพันธ์ ไพฑูรย์ (2563) ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อสร้างสังคมสุขภาวะ ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จากการศึกษาพบว่า ผลของรูปแบบการจัดการขยะชุมชนตำบลท่าวังทอง ได้ผลดังนี้ 1) มีการจัดทำมาตรการชุมชน 2) กำหนดให้ทุกชุมชนทุกครัวเรือน ทำความสะอาดหน้าบ้าน 3) มีการรณรงค์ให้เป็นต้นแบบการลดใช้ถุงพลาสติกด้วยการใช้ถุงผ้า ตะกร้าจ่ายตลาด และการใช้ปั่นโต 4) รณรงค์ตามมาตรการ 3Rs 5) สร้างขวัญและกำลังใจจัดประกวดหมู่บ้านในชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบ สร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินงานการจัดการขยะชุมชนอย่างยั่งยืน ส่วนผลลัพธ์การสร้างสังคมสุขภาวะ พบว่าชุมชนในตำบล จำนวน 14 หมู่บ้าน ร่วมดำเนินการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการลงนาม “ปฏิญญาเมืองพะเยา ว่าด้วยการบริหารจัดการขยะ และหน้าบ้าน น่ามอง อย่างแท้จริง 100 %” ส่งผลให้ปริมาณขยะในแต่ละชุมชนลดลง สรุป : รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนในตำบลท่าวังทอง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการกำหนดให้ทุกครัวเรือนรับผิดชอบขยะที่ตนเองก่อขึ้น โดยมีรูปแบบการดำเนินงานดังนี้ การกำหนดมาตรการชุมชนการร่วมมือรักษาความสะอาดในสถานที่สาธารณะ การรณรงค์งดใช้พลาสติก การคัดแยกประเภทขยะต้นทาง และการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน ทั้งนี้ การดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม ต้องประกอบไปด้วย ประชาชน ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จึงจะประสบความสำเร็จ

วราวุฒิ มหามิตร (2563) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา ตำบลละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.91 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.13 (S.D. = 1.76) ทักษะที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยของตัวแทนครัวเรือนชุมชนละหาน อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 50.9 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.44 (S.D. = 5.8) การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนละหาน อยู่ในระดับระดับต่ำ ร้อยละ 60.36 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.0 (S.D. = 1.68) และพฤติกรรมในการจัดการขยะครัวเรือน อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 84.00 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 95.76 (S.D. = 1.65) ตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของตัวแทนครัวเรือนชุมชนละหาน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ($B = 0.343$), ทักษะต่อการจัดการขยะ ($3 = 0.304$) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ($B = .0.189$) และบทบาทในชุมชน ($B = -0.038$) รูปแบบการจัดการขยะครัวเรือนที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลละหาน ประกอบด้วย การคัดแยกขยะมูลฝอยต้นทาง การสร้างความรู้และความตระหนัก สร้างกติกาชุมชน สร้างบุคคลต้นแบบ สร้างครัวเรือนต้นแบบ สร้างร้านค้าต้นแบบ การสร้างสวัสดิการจากรายได้จากการขายขยะโดยตั้งเป็นขยะกองทุน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ กระตุ้นกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สุดท้าย หลังจากการทดลองปฏิบัติตามรูปแบบฯ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนสูงมากกว่าก่อน

การทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ และหลังการทดลอง ขยะมูลฝอยครัวเรือนในแต่ละองค์ประกอบทางกายภาพโดยรวมมีปริมาณเฉลี่ยลดลง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ (2563) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน 320 คน ผลการวิจัย พบว่า สำหรับสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าสถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 87.10 ขยะในครัวเรือนเป็นถุงพลาสติก หรือขวดพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 66.30 มีขยะในชุมชนเป็นประเภทถุงพลาสติกหรือขวดพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 72.30 ครัวเรือนไม่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง คิดเป็นร้อยละ 55.40 ความถี่ในการเก็บขยะของชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 35.60 ช่วงเวลาในการเก็บขยะตอนเช้า คิดเป็นร้อยละ 28.70 วิธีการในการกำจัดขยะแบบทิ้งลงถังขยะ คิดเป็นร้อยละ 56.40 ผลกระทบจากปัญหาขยะในชุมชนคือ ส่งกลิ่นเหม็น คิดเป็นร้อยละ 59.40 ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 (S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 (S.D. = 0.69) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 (S.D. = 0.67) และด้านการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 (S.D. = 0.72) ตามลำดับ ข้อเสนอแนะควรส่งเสริมชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะลงถังขยะอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง ประเภทขยะเปียกและขยะแห้ง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นอุปนิสัยและเป็นที่ยอมรับของชุมชนต่อไป

อนก ฝ้ายจำปา (2563) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะของชุมชน 2) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) ศึกษาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการขยะจำนวน 35 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และกระบวนการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สถานการณ์ขยะของชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นขยะในครัวเรือน ครัวเรือนไม่มีการคัดแยกขยะ ปัญหาคือขาดความระหนักและความร่วมมือจากประชาชนและผู้ประกอบการ การพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ประกอบด้วย การลดปริมาณขยะภายในครัวเรือนและจากแหล่งกำเนิด การคัดแยกและการเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับมาใช้ซ้ำและนำไปกำจัด รวมถึงการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ ใช้

แนวทางในการส่งเสริมให้จัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดการขยะ

ทรงศักดิ์ วลัยใจ (2564) ศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาขยะและสาเหตุการเกิดขยะของชุมชน 2) ศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงพร้าว ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประชากรวิจัยคือ ชุมชนนาร่องในเขตเทศบาลเวียงพร้าว 2 ชุมชน คือ บ้านป่าจี้ หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งหลวง และบ้านขามสุม่เวียง หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์การจัดเวทีชุมชน และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า ประเภทของขยะที่มากที่สุดในครัวเรือน คือ ถุงพลาสติก/ถุงร้อน จำนวน 528 ชิ้นต่อวัน รองลงมาเป็นขยะพลาสติก จำนวน 358 ชิ้นต่อวัน และมีปริมาณขยะสด/ขยะเปียก จำนวน 272 กิโลกรัมต่อวัน ประชาชนส่วนใหญ่มีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือน (ร้อยละ 97.70) และพฤติกรรมerkการจัดขยะภายในครัวเรือน จะกำจัดขยะโดยมัดใส่ถุงดำทิ้งลงถังขยะ (ร้อยละ 36.33) รองลงมา คือ การคัดแยกขยะพลาสติกออกและนำไปจำหน่าย นำขยะเปียกไปทำปุ๋ยหมัก และนำขยะไปฝังกลบ (ร้อยละ 31.70, 24.13, และ 3.21 ตามลำดับ) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม มีกลยุทธ์ในการดำเนินการ 7 กลยุทธ์ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยแต่ละประเภท โดยใช้หลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) บูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น คัดเลือก “กลุ่มปฏิบัติการประจำตำบล” จากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ บริหารจัดการปัญหาขยะร่วมกันในระดับตำบล จัดทำแผนการจัดการปัญหาขยะในชุมชน โดยบ้านป่าจี้ตั้งเป้าหมายบริหารจัดการขยะภายในหมู่บ้านให้เป็น “หมู่บ้านถนนสีขาว” บ้านขามสุม่เวียงตั้งเป้าหมายหมู่บ้านให้เป็น “หมู่บ้านปลอดถังขยะ” ตลอดจนกระตุ้นพฤติกรรมและสร้างแรงบันดาลใจของชุมชน โดยส่งเสริมครัวเรือนต้นแบบในชุมชนจัดการขยะ โดยการประกาศเกียรติคุณจากอำเภอพร้าวในการส่งเสริมครัวเรือนต้นแบบการคัดแยกขยะและหมู่บ้านการจัดการขยะดีเด่นระดับตำบล

นันทวุฒิ จำปางาม และคณะ (2564) ศึกษาวิธีการจัดการอย่างเหมาะสมโดยการจัดทำนโยบายของภาครัฐบาลและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจในการแก้ไขให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการ ได้แก่ (1) การลดและการคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด (2) การเก็บรวบรวม (3) การเก็บกัก (4) การขนส่ง (5) การแปรสภาพ (6) การกำจัดหรือทำลายด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ โดยการใช้รูปแบบการจัดการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ใช้หลัก 3Rs คือ ใช้น้อย (reduce) ใช้ซ้ำ (reuse) และ นำกลับมาใช้ใหม่ (recycle) มุ่งเน้นจัดการขยะที่แหล่งกำเนิดโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมตามแนวคิดของเสียเหลือศูนย์ (zero waste)

management) และ "จังหวัดสะอาด" ตามแนวทางนโยบายของภาครัฐบาล ซึ่งจากแนวทางทั้งหมดนี้ ปัจจัยหลักประกอบด้วย 6 ส่วน คือ ภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคศาสนา ภาคประชาสังคมและประชาชน ต้องมีความตระหนัก มีความรู้ มีพฤติกรรมที่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ยั่งยืน โดยสร้างแนวทางที่เหมาะสมเป็นแนวทางต้นแบบและปฏิบัติให้เป็นนิสัยจะส่งผลดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ยั่งยืน

ปริณ ปาทาน (2564) ศึกษาการรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ทำการศึกษาในกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการมูลฝอยชุมชน คือ เจ้าบ้านหรือตัวแทนเจ้าบ้านที่อาศัยในชุมชนหนองม่วง เครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษา พบว่า ด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 92.31 ทักษะเกี่ยวกับมูลฝอยอยู่ในระดับดีร้อยละ 89.74 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนอยู่ในระดับดี ร้อยละ 97.44 และการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนหนองม่วงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.28$) เนื่องจากประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอยในหลายมิติตั้งแต่ขั้นริเริ่มการค้นหาคำปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน จึงก่อให้เกิดโครงการหนองม่วงร่วมใจ สู้สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่ขึ้น โดยสามารถลดปริมาณมูลฝอย มีการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น สร้างรายได้ในครัวเรือน นำไปสู่การจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วงอย่างยั่งยืน

นพพรพรณ ชัยนาม และ ประจักษ์ บัวผัน (2565) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาการสนับสนุนจากองค์การและปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ศึกษา คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จำนวน 1,734 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 207 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า ระดับการสนับสนุนจากองค์การ ระดับปัจจัยแห่งความสำเร็จ และระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ตัว ประกอบด้วย ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการลงมือปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีความพร้อมและสมัครใจในการมีส่วนร่วม ด้านการสร้าง ความเข้าใจและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ และการสนับสนุนจากองค์การด้านบุคลากร มีผลและสามารถร่วม

พยากรณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ร้อยละ 52.6 ($R^2 = 0.526$, $p\text{-value} < 0.001$)

นฤนาท ยืนยง และ พิชชานาถ เงินดีเจริญ (2565) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยและแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลลำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างตามตารางสุ่มของเครวงซ์และมอร์แกน จำนวน 350 คน กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพ โดยวิธีเลือกแบบเจาะจงจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.36$, S.D.= 0.86) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.72$, S.D.= 0.89) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.09$, S.D.= 0.84) และด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบและการประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.51$, S.D.= 0.83) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่ารับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยรวมอยู่ในระดับมาก การศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการขยะให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลลำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ควรสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะของประชาชนในชุมชน และการจัดหาสถานที่กำจัดขยะที่มีความเหมาะสมห่างไกลจากชุมชนและถูกหลักสุขาภิบาล

โสภณ สุวรรณรัตน์ และเกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ (2565) ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย จำนวน 47 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน พบว่า จังหวัดเลยซึ่งเป็นหน่วยบริหารและมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยดำเนินงาน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แบ่งการจัดการเป็นระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง จากการวิจัยได้การดำเนินงานของจังหวัดเลยมีปัญหาด้านนโยบาย การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ตลอดจนด้านการกำกับติดตาม 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์สภาพและปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดเลย โดยนำข้อมูลที่ได้ประชุมเชิงปฏิบัติการในการระดมความคิดเห็นและความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยขั้นตอน กระบวนการ องค์ประกอบ กลไกและมาตรการในการขับเคลื่อน ด้านนโยบายด้านการจัดการ 3 ระดับ คือ ระดับต้นทาง ด้วยหลักการ 9R + 3New ระดับกลาง ด้วยหลักการ 8R + 1New ระดับปลายทางด้วยหลักการ 1R+1 New และด้านการกำกับติดตาม 3) การประเมินรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่:

กรณีศึกษาจังหวัดเลย พบว่า รูปแบบโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.81$) โดยด้านการจัดการ ($\bar{x} = 4.89$) รองลงมาคือ ด้านนโยบาย และด้านการกำกับติดตาม ($\bar{x} = 4.78$) ตามลำดับ ดังนั้น จังหวัดควรมีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน และกำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้ทุกหน่วยงานถือปฏิบัติอย่างจริงจังและเคร่งครัด พร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงพื้นที่เอาใจจริงเอาใจ ดำเนินการเชิงรุก เพื่อสร้างให้ประชาชนตระหนักเข้าใจและยึดถือเป็นหน้าที่

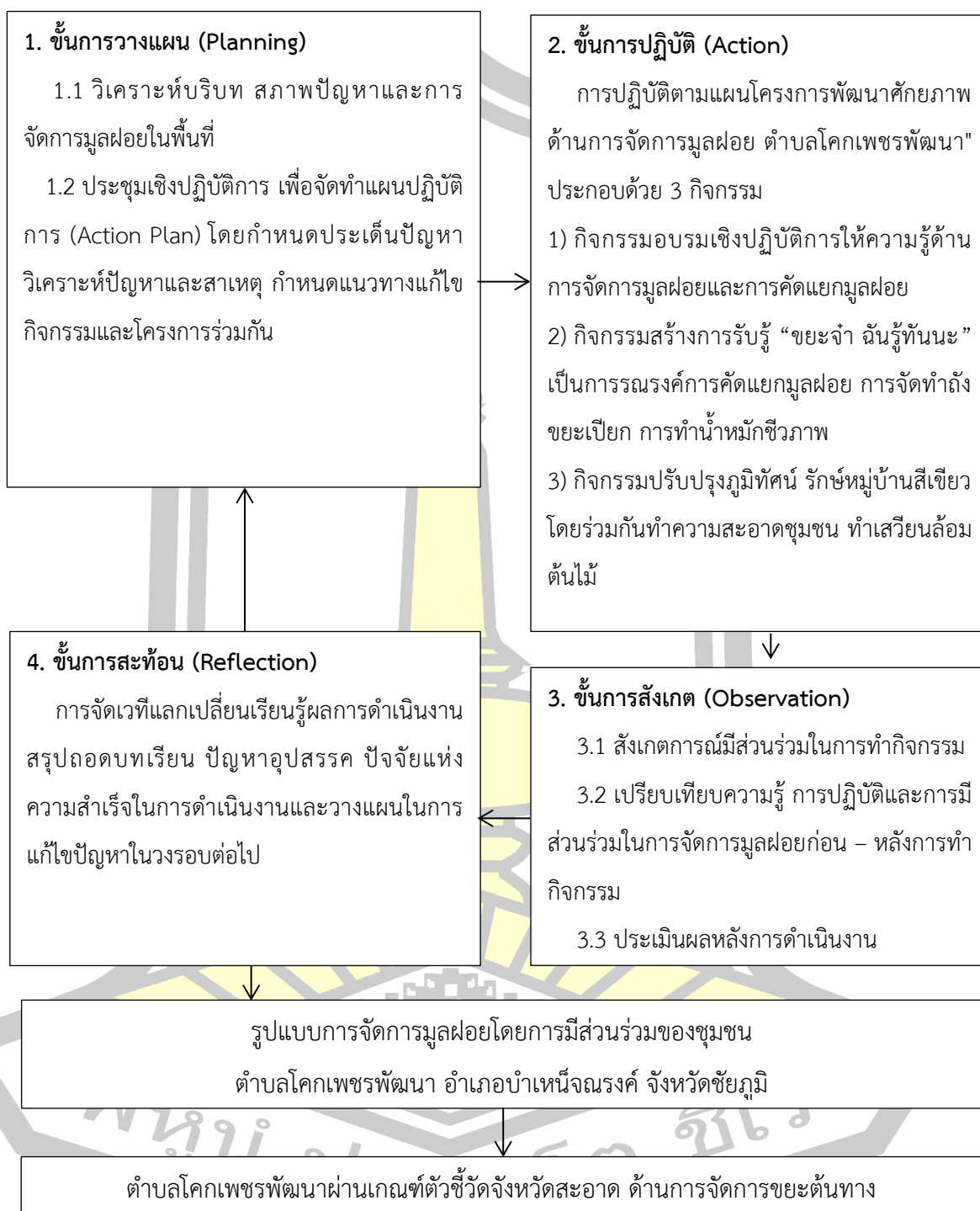
วิชาญ ดำรงค์กิจ (2566) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาหมู่ 8 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนาถ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการมูลฝอย การรับรู้ข่าวสาร พฤติกรรม การมีส่วนร่วมและเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์การจัดการมูลฝอยชุมชน ประกอบด้วย 1) อบต.มีการออกข้อกำหนดและแผนการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม 2) อบต. สนับสนุนให้มีถังขยะแยกประเภทและการศึกษาดูงาน 3) การขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล 4) การบันทึกปริมาณและกิจกรรมคัดแยกมูลฝอย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า ได้รับจากผู้นำชุมชน ร้อยละ 76.92 การช่วยเหลือการจัดการมูลฝอย โดยสมาชิก อบต. ร้อยละ 58.46 ผู้นำท้องถิ่นแนะนำจูงใจให้ปฏิบัติตาม ร้อยละ 83.08 พฤติกรรมการกำจัดมูลฝอยอยู่ระดับดี ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้น ได้แก่ 1) ขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล 2) พัฒนาศักยภาพแกนนำระดับหมู่บ้าน 3) ร่วมร่างข้อตกลงของหมู่บ้านในการคัดแยก และการนำมูลฝอยไปใช้ประโยชน์ และ 4) วางเป้าหมายร่วมกันในการลดปริมาณมูลฝอย โดยหลังการดำเนินงาน พบว่า ปริมาณมูลฝอยในชุมชนลดลง โดย อบต.ควรมีการถอดบทเรียนและคืนข้อมูลให้กับประชาชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป

สุภาพร แปะยอ (2567) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและทบทวนสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน และ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตพื้นที่ชุมชนตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 75 คน จากกลุ่มคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ และกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนที่ 1 ศึกษาทบทวนสถานการณ์ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตำบลเหล่าบก ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 เพื่อกำหนดประเด็นการสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2 เพื่อหาข้อสรุปร่วมต่อรูปแบบการจัดการขยะมูล

ฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า 1) ข้อมูลทั่วไปของประชากรในตำบลเหล่าบกเป็นเพศชาย ร้อยละ 48.30 เพศหญิง ร้อยละ 51.70 จำนวน 1,466ครัวเรือน มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน 149.66 ตัน/เดือน ขยะมูลฝอยทั่วไป 81.47 ตัน/เดือน ขยะอินทรีย์ 43.02 ตัน/เดือน ขยะรีไซเคิล 24.97 ตัน/เดือน ขยะอันตราย 0.2 ตัน/เดือน ปัญหาหลักด้านการจัดการขยะมูลฝอยคือ ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยและนำมามูลฝอยมาใช้ประโยชน์น้อย 2) ผลจากการสนทนากลุ่ม ได้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การคัดแยกขยะมูลฝอยกลับไปใช้ประโยชน์โดยชุมชน การจัดการตั้งแต่ต้นทางโดย คัดแยกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะมูลฝอยทั่วไป และขยะอันตราย ขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์จัดเก็บตามเวลาที่กำหนดตามที่ชุมชนเสนอ และกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ผลคือเกิดธรรมนูญตำบลเหล่าบก โดยการจัดการขยะในชุมชนอยู่ในหมวดที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี เรื่อง มาตรการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นกรอบในการดำเนินงานจัดการขยะของตำบล

โดยสรุปได้ว่า ปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการจะทำให้เกิดการจัดการมูลฝอยอย่างเป็นรูปธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนาและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องมีความตระหนักในการจัดการมูลฝอยของตำบลอย่างจริงจัง โดยบูรณาการความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานราชการ เอกชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการจัดการมูลฝอยของตำบล ให้ชุมชนเห็นคุณค่า รู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการเรียนรู้ เกิดจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการปัญหามูลฝอยของชุมชน เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการมูลฝอยตั้งแต่ระดับต้นทางหรือแหล่งกำเนิด โดยชุมชนมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการและแนวทางแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุดมาปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการวางแผนและกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน ลดการเกิดมูลฝอยต้นทาง เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า นำไปสู่การผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดจังหวัดสะอาด ด้านการจัดการขยะต้นทางของตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการวิจัยและออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีดำเนินการวิจัยตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การประมวลผลข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย
- 3.9 จริยธรรมในการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1988) ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการตามแผน (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflection) เป็นกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมตลอดการวิจัย เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มแกนนำองค์กร และกลุ่มที่ 2 กลุ่มเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มแกนนำองค์กรในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการมูลฝอยในชุมชน เขตตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักในการ

ขับเคลื่อน ตามแนวทางในการดำเนินงานของทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา (ประเวศ วะสี, 2546) ประกอบด้วย ภาคการเมือง จำนวน 17 คน ภาควิชาการ จำนวน 11 คน และภาคประชาสังคม จำนวน 111 คน รวมจำนวน 139 คน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรที่ศึกษาในการวิจัยของกลุ่มแกนนำองค์กร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	จำนวน (คน)
1. ภาคการเมือง	17
1.1 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	1
1.2 รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล	2
1.3 ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	1
1.4 ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	1
1.5 ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	1
1.6 กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน	11
2. ภาควิชาการ	11
2.1 ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	2
2.2 นักวิชาการสาธารณสุข	3
2.3 ผู้อำนวยการโรงเรียน / ครูที่รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน	6
3. ภาคประชาสังคม	111
3.1 ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	11
3.2 อาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก	100
รวม	139

กลุ่มที่ 2 เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,366 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 5,819 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา, 2566) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนเจ้าบ้านหรือตัวแทนเจ้าบ้านที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา

หมู่ที่	หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน
1	บ้านโคกเพชร	220	245	465	118
2	บ้านโคกพงาด	301	326	627	166
3	บ้านโคกคิม	415	466	881	231
4	บ้านคลองบงพัฒนา	248	231	479	89
5	บ้านคันธุเกา	286	255	541	127
6	บ้านโคกตาเมา	212	210	422	106
7	บ้านหนองตะครอง	295	284	579	153
8	บ้านใหม่สถานี	82	105	187	50
9	บ้านปากจาบ	427	421	848	143
10	บ้านใหม่สามัคคี	179	173	352	81
11	บ้านปากจาบ	216	222	438	102
รวม		2,881	2,938	5,819	1,366

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา (2566)

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษา

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มแกนนำองค์กรในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการมูลฝอยในชุมชนเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อน ตามแนวทางในการดำเนินงานของทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา (ประเวศ วะสี, 2546) ประกอบด้วย ภาคการเมือง จำนวน 17 คน ภาควิชาการ จำนวน 11 คน และภาคประชาสังคม จำนวน 111 คน รวมจำนวน 139 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายตามเกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออก ดังนี้

3.2.2.1 เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria)

- 1) เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตลอดการวิจัย
- 2) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน
- 3) สามารถให้ข้อมูลในระหว่างการทำวิจัย

4) มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย

3.2.2.2 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

- 1) บุคคลที่ไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้
- 2) เจ็บป่วยรุนแรงหรือเสียชีวิต ในช่วงระยะเวลาดำเนินการวิจัย
- 3) ขอยกเลิกการเข้าร่วมการวิจัย
- 4) ย้ายที่ทำงานขณะทำการวิจัย

ตารางที่ 4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยของกลุ่มแกนนำองค์กร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง
1. ภาคการเมือง	17	17
1.1 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	1	1
1.2 รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล	2	2
1.3 ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล	1	1
1.4 ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	1	1
1.5 ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	1	1
1.6 กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน	11	11
2. ภาควิชาการ	11	11
2.1 ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	2	2
2.2 นักวิชาการสาธารณสุข	3	3
2.3 ผู้อำนวยการโรงเรียน / ครูที่รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน	6	6
3. ภาคประชาสังคม	111	22
3.1 ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	11	11
3.2 ตัวแทนอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก (หมู่บ้านละ 1 คน)	100	11
รวม	139	50

กลุ่มที่ 2 เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,366 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 5,819 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา, 2566) การคำนวณขนาดตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร กรณีที่ทราบจำนวนประชากร และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน ชีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) สามารถคำนวณได้ดังนี้

จากสูตร

$$n = \frac{x^2 NP(1 - P)}{e^2(N - 1) + x^2 P(1 - P)}$$

- เมื่อ N คือ จำนวนประชากร
 n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 e คือ ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ เท่ากับ 0.05
 X² คือ ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% (X²=3.841)
 P คือ ค่าสัดส่วนของตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน

ละหาน ตำบลละหาน อำเภोजัดรัส จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับต่ำ (วรารุณี มหามิตร, 2563) (P = 0.60)

แทนค่าในสูตร จะได้

$$n = \frac{(3.841)(1,366)(0.60)(1-0.60)}{(0.05)^2(1,366-1) + (3.841)(0.60)(1-0.60)}$$

$$n = \frac{1,259.23}{4.33}$$

$$n = 290.82 \approx 291 \text{ คน}$$

ดังนั้น จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 291 คน

แล้วผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนจำแนกตามหมู่บ้าน โดยใช้สูตร ดังนี้

จากสูตร
$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

เมื่อ n_i = จำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

N_i = จำนวนประชากรแต่ละหน่วยหมู่บ้าน

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 5 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง
1	บ้านโคกเพชร	118	25
2	บ้านโคกพงาด	166	35
3	บ้านโคกคิม	231	49
4	บ้านคลองบงพัฒนา	89	19
5	บ้านคันฉูเก่า	127	27
6	บ้านโคกตาเมา	106	23
7	บ้านหนองตะครอง	153	33
8	บ้านใหม่สถานี	50	11
9	บ้านปากจาบ	143	30
10	บ้านใหม่สามัคคี	81	17
11	บ้านปากจาบ	102	22
รวม		1,366	291

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา (2566)

การสุ่มตัวอย่าง

- 1) กลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากชื่อเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนแบบไม่คืนที่จากฐานข้อมูล
- 2) เมื่อได้รายชื่อกลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนแล้ว นำรายชื่อที่ได้ไปตรวจสอบกับอาสาสมัครสาธารณสุขในแต่ละหมู่บ้านว่าบุคคลดังกล่าวอยู่อาศัยจริงในพื้นที่หรือไม่
- 3) ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้อยู่ในพื้นที่จริง จึงใช้วิธีจับฉลากชื่อใหม่ทดแทนจนครบตามจำนวน

คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายตามเกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออก ดังนี้

3.2.2.1 เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria)

- 1) เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตลอดการทํารวจ
- 2) ทุกเพศ อายุ 18 ปีขึ้นไป
- 3) สามารถสื่อสารและอ่านออกเขียนได้

- 4) อาศัยในพื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อย่างน้อย 1 ปี
- 5) เป็นผู้ได้รับผิดชอบด้านการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

3.2.2.2 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

- 1) ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามช่วงเวลาที่กำหนดได้
- 2) เจ็บป่วยรุนแรงหรือเสียชีวิต ในช่วงระยะเวลาดำเนินการวิจัย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางสังคม และระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน มีจำนวน 12 ข้อ (มีคะแนนเต็ม 12 คะแนน ช่วงคะแนน 0-12 คะแนน) เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed End Question) แบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบมี 2 ตัวเลือกคือ ใช่ และไม่ใช่ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตอบ ไม่ใช่	ให้	0 คะแนน
ตอบ ใช่	ให้	1 คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมายผู้วิจัยได้แบ่งระดับความรู้ออกเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์ดังนี้ (Benjamin S. Bloom. 1972 ; อ้างถึงในปิณา ปาทาน. 2564 : 60)

ได้คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป (10 – 12 คะแนน)	หมายถึง	มีความรู้ระดับสูง
ได้คะแนนร้อยละ 60 – 79.9 (7 – 9 คะแนน)	หมายถึง	มีความรู้ระดับปานกลาง
ได้คะแนนร้อยละ 59 ลงมา (0 – 6 คะแนน)	หมายถึง	มีความรู้ระดับต่ำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยข้อคำถามลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 12 ข้อ ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed End Question) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

การปฏิบัติ	ข้อความด้านบวก	ข้อความด้านลบ
ปฏิบัติเป็นประจำ	เท่ากับ 3 คะแนน	เท่ากับ 1 คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	เท่ากับ 2 คะแนน	เท่ากับ 2 คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ	เท่ากับ 1 คะแนน	เท่ากับ 3 คะแนน

ผู้วิจัยได้แบ่งคะแนนออกเป็น 3 กลุ่มในการหาระดับการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย โดยใช้สูตร (John W. Best. 1995 : 19 ; อ้างถึงในสุมัทนา กลางคาร และวรพจน์ พรหมสัตยพรต. 2553 : 99) ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงคะแนนในระดับชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ระดับการวัด}} \\
 &= \frac{3 - 1}{3} \\
 &= 0.66
 \end{aligned}$$

ดังนั้นจะได้เกณฑ์คะแนนดังต่อไปนี้

ช่วงคะแนน	ความหมาย
2.34 – 3.00	มีการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในระดับดี
1.67 – 2.33	มีการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในระดับปานกลาง
1.00 – 1.66	มีการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยในระดับปรับปรุง

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยข้อความลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed End Question) 5 ระดับของ Likert Scale คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5 คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4 คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3 คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1 คะแนน

ผู้วิจัยได้แบ่งคะแนนออกเป็น 3 กลุ่มในการหาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยใช้สูตร (John W. Best. 1995 : 19 ; อ้างถึงในสุมัทนา กลางคาร และวรพจน์ พรหมสัตยพรต. 2553 : 99) ดังนี้

ช่วงคะแนนในระดับชั้น = $\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ระดับการวัด}}$

$$= \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

ดังนั้นจะได้เกณฑ์คะแนนดังต่อไปนี้

ช่วงคะแนน	ความหมาย
3.68 – 5.00	มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับมาก
2.34 – 3.67	มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
1.00 – 2.33	มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อย

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

3.3.1.2 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการความลึก ความสมบูรณ์และความชัดเจนของปัญหา การสนทนากลุ่มของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน

2) แบบสังเกตกระบวนการ เป็นการบันทึกที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยต่อผู้ร่วมวิจัยในการมีส่วนร่วมกิจกรรมในระยะวางแผนและระยะสะท้อนผล ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น การนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหา การเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

3) แบบบันทึกการถอดบทเรียน เป็นการบันทึกที่ได้หลังการดำเนินกิจกรรม

3.3.2 การสร้างเครื่องมือและการตรวจคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมของประชาชน แล้วนำมากำหนดแนวทางในการดำเนินการพัฒนา

3.3.2.2 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3.2.3 นำเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพตรวจสอบ และตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องและความชัดเจนของภาษา หาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาโดยการหาค่าดัชนี

ความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาเป็นรายข้อ แล้วนำมาปรับปรุง ก่อนนำไปทดสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่

- 1) นายกลั่นต์ ภิรมย์ไทย ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคกเพชร อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
- 2) นายชาติชาย หุตะวัฒน์ ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ หัวหน้าฝ่ายสุขภาพและป้องกันโรค โรงพยาบาลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
- 3) นายอริวัฒน์ ประภา ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ โรงพยาบาลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม คำตอบ กับเนื้อหาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ IOC (Index of congruence) แบบทดสอบจึงมีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ นำมาคำนวณโดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC คือ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบทดสอบ

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การให้คะแนนการพิจารณา คือ

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ไม่ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด

เกณฑ์การพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

การพิจารณาคัดเลือกข้อที่ใช้ได้ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

ถ้าค่า IOC มีค่าเป็น (-) แสดงว่าข้อคำถามนั้นไม่ตรงกับเนื้อหา

จากสูตรของ Rovinelli & Hambleton (1977) กำหนดให้ค่า IOC มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าวัดได้สอดคล้องกัน ดังนั้นผู้วิจัย กำหนดให้ค่า IOC ที่สามารถยอมรับได้ในการศึกษาครั้งนี้ มีค่าไม่น้อยกว่า 0.50 ถือว่าข้อคำถามนั้นความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา หากข้อคำถามที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.50 ผู้วิจัยจะพิจารณาปรับแก้ไขหรือสร้างข้อคำถามใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 2 ใน 3 ถือว่าเครื่องมือมีความถูกต้องและมีความตรงตามเนื้อหา

จากการทดสอบความตรงของเนื้อหา พบว่า มีค่าความตรงของเนื้อหา IOC: Index of Item Objective Congruence เท่ากับ 0.94

3.3.2.4 ตรวจหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำเอาเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อย แล้วนำไปทดลองใช้เพื่อทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ (Try Out) กับประชาชน ในพื้นที่ตำบลเกาะมะนาว อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา จำนวน 30 คน แล้วนำผลมาหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อให้ได้ค่าความเที่ยง (Reliability)

หาค่าความเชื่อมั่นด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนการโดยวิธีของ Kuder.-Richardson. โดยใช้สูตร KR-20

$$\text{จากสูตร KR-20} = \frac{k}{k-1} \left(\frac{1 - \sum p_q}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ k = จำนวนข้อในแบบวัด
 Σ = ผลรวม
 P = สัดส่วนของผู้ที่ตอบถูกในแต่ละข้อ
 q = สัดส่วนของผู้ที่ตอบผิดในแต่ละข้อ
 S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมดที่ได้จากแบบวัด

ค่าความเชื่อมั่นด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนมีค่าเท่ากับ 0.88 จากนั้นหาความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการวิเคราะห์ค่าต้องได้ค่ามากกว่า 0.70 ขึ้นไป จึงจะยอมรับเครื่องมือที่มีความเที่ยงหรือเชื่อถือ ผลได้ ดังนี้

การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย	ค่าความเชื่อมั่น	เท่ากับ 0.79
การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	ค่าความเชื่อมั่น	เท่ากับ 0.84

พูน ปณ ทิโต ชีเว

3.4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิจัยระหว่าง เดือนตุลาคม 2566 ถึง เดือนมกราคม 2567 โดยมี ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.4.1 ระยะเตรียมการ

1) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เนื่องจากการวิจัยเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีความเชื่อถือและให้ความร่วมมือในการวิจัยอย่างเต็มที่ จึงจะทำให้งานวิจัยประสบผลสำเร็จ โดยการเข้าไปพบปะพูดคุยกับประชาชนในหมู่บ้าน

2) ประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา คณะผู้บริหารปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) นักวิชาการสาธารณสุข เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย รวมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลวิจัย

3) เตรียมทีมผู้ช่วยเป็นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมจำนวน 2 คน โดยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ขั้นตอนและกระบวนการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมตลอดจนขั้นตอนการดำเนินการโดยรวมเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตลอดระยะเวลาในการจัดอบรม

3.4.2 ระยะดำเนินการวิจัย

มีการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.4.1.1 ขั้นตอนที่ 1 วางแผน (Planning)

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน สภาพปัญหาและการจัดการมูลฝอยในพื้นที่

1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

1.1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากร ครวเรือน สถานที่ตั้งของหมู่บ้าน ทางด้านกายภาพ ส่วนมากจะได้จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

1.2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ สภาพปัญหาและการจัดการมูลฝอยในพื้นที่ ได้จากการ การสังเกต การจัดเวทีประชาคมประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา ทั้ง 11 หมู่บ้าน เพื่อให้ตัวแทนครัวเรือนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การสัมภาษณ์ในกลุ่มแกนนำองค์กรเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ความต้องการสนับสนุนหรือบริการต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการจัดการมูลฝอย การจัดทำแบบสอบถามในการจัดการมูลฝอย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมในกลุ่มแกนนำ

องค์กร โดยจะทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของการจัดการมูลฝอย สถานการณ์ของมูลฝอยทั้งในอดีต และปัจจุบัน ก่อให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาการจัดการมูลฝอยของตำบล

กิจกรรมที่ 2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มแกนนำองค์กรโดยการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคราชการ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม จำนวน 50 คน โดยผู้วิจัยคืนข้อมูล บริบทชุมชน สภาพปัญหาและการจัดการมูลฝอยในพื้นที่ ผลแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการ จัดการมูลฝอยของชุมชนให้กับผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดง ความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์

2. กำหนดแผนปฏิบัติการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยใช้วิธีการ สันทนากลุ่ม แบ่งกลุ่มใหญ่ 2 กลุ่ม จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนช่วยกันระดมสมอง แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นในการวิเคราะห์ไว้ ดังนี้ 1) วิเคราะห์สถานการณ์มูลฝอย และสาเหตุทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 2) ผลกระทบของปัญหามูลฝอย 3) ภาพฝันในอนาคตในการจัดการมูลฝอยของชุมชน

3. คัดเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาจากหลาย ๆ วิธีที่กลุ่มนำเสนอ เพื่อให้ได้มาตรการที่เหมาะสมและสามารถทำได้ในด้านงบประมาณ เวลา ความสามารถของชุมชนและความต้องการ จากนั้นร่วมกันอภิปราย กำหนดแผนปฏิบัติงาน โดยในแผนปฏิบัติงานจะประกอบด้วยกิจกรรม/โครงการ วิธีดำเนินการ เป้าหมาย ระยะเวลาและผู้รับผิดชอบ

4. ทำแผนปฏิบัติการ

“โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” โดย กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 "อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยก มูลฝอย"

1. จัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยให้กับเจ้า บ้านหรือตัวแทนครัวเรือน เพื่อเป็นแกนนำและเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในการ บริหารจัดการมูลฝอย และคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชน

2. สาธิตการทำถังขยะอินทรีย์หรือถังขยะเปียกในครัวเรือน

3. สาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ

4. การแจกเอกสารและสื่อที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมาย

1. ประชาชนเกิดความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกมูลฝอย สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยและทิ้งมูลฝอยอย่างถูกต้อง

2. ลดปริมาณมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด อันจะสร้างผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ระยะเวลาดำเนินงาน ตุลาคม 2566

กิจกรรมที่ 2 สร้างการรับรู้ “ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ”

1. จัดกิจกรรมเสียงตามสายทุกหมู่บ้าน เพื่อสร้างการรับรู้ข้อมูลเรื่องมูลฝอย สถานการณ์มูลฝอย ข่าวสารนโยบายเกี่ยวกับมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมทุกวันศุกร์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดำเนินรายการเอง

2. รณรงค์การทำถังขยะอินทรีย์หรือถังขยะเปียกในครัวเรือนทุกหลังคาเรือน

3. รณรงค์การคัดแยกมูลฝอย การลดปริมาณมูลฝอย ตามหลักการ 3 ช คือ ใช้ น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ โดยการมีส่วนร่วมจากทั้งภาคีเครือข่ายและตัวแทนครัวเรือน

4. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์/สื่อความรู้ด้านการจัดการมูลฝอย/ช่องทางสื่อสารออนไลน์ด้านงานมูลฝอย

เป้าหมาย

1. ประชาชนเกิดความตระหนัก เกิดแรงกระตุ้นให้มีการคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือนก่อนทิ้ง เช่น การคัดแยกมูลฝอยอันตราย การคัดแยกมูลฝอยอินทรีย์ เป็นต้น เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอย

2. ครัวเรือนมีถังขยะอินทรีย์หรือถังขยะเปียกทุกหลังคาเรือน

3. ลดปริมาณมูลฝอย เกิดการใช้ซ้ำ หรือการแปรรูปมูลฝอย เช่น การใช้ถุงผ้า การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ กระจกปลูกผักสวนครัวจากยางรถยนต์ การทำหลุมน้ำธนาคารใต้ดินจากขวดพลาสติก เป็นต้น

ระยะเวลาดำเนินงาน ตุลาคม – ธันวาคม 2566

กิจกรรมที่ 3 "ปรับปรุงภูมิทัศน์ รักษาหมู่บ้านสีเขียว"

1. จัดกิจกรรมทำความสะอาดหน้าบ้านและชุมชนของตนเองทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน หรือในวันสำคัญ

2. กิจกรรมทำเสวียนล้อมต้นไม้

เป้าหมาย

1. ประชาชนเกิดความตระหนัก ต่อการทิ้งมูลฝอยตามถนนหรือที่ทางสาธารณะ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และช่วยสอดส่องดูแลชุมชน

2. ลดปริมาณมูลฝอยตามถนนหรือที่ทางสาธารณะ

ระยะเวลาดำเนินงาน ตุลาคม – ธันวาคม 2566

3.4.2 ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Acting)

กิจกรรมที่ 3 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

ลงมือปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” โดยดำเนินกิจกรรม ดังนี้

- 1) กิจกรรม "อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย"
- 2) กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ”
- 3) กิจกรรม "ปรับปรุงภูมิทัศน์ รักรักษ์หมู่บ้านสีเขียว"

3.4.3 ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observing)

กิจกรรมที่ 4 การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ผู้วิจัยสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ตลอดทั้งการวิจัย ติดตาม สนับสนุน การดำเนินงานรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลหลังการดำเนินการ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกภาพและการสัมภาษณ์ผู้ร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่ 5 ติดตามและประเมินผล

ประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การปฏิบัติการจัดการมูลฝอยในชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

3.4.4 ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผล (Reflecting)

จัดเวทีประชุมภาคีเครือข่าย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประมวลผลการดำเนินงานที่ได้หลังการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ รับฟังข้อคิดเห็น จากกลุ่มแกนนำองค์กรฯ และตัวแทนครัวเรือนที่เข้าร่วม โดยให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค พร้อมถอดบทเรียนการดำเนินงาน สะท้อนผลการใช้รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อสรุปปัญหา อุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างและรอรับแบบสอบถามนั้นคืนด้วย โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารวารสารทางวิชาการต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ

1.1 จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ เพื่อขอข้อมูล

1.2 สร้างแบบบันทึกข้อมูลและคู่มือลงรหัส

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แก่บุคคลที่ช่วยเก็บข้อมูลให้ได้รับทราบ

ขั้นตอนที่ 2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ให้กับกลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามตาม จำนวนที่ได้คำนวณไว้ในขนาดตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม ทุกชุดอีกครั้งหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล กรณีพบว่าข้อมูลบางชุดที่มีคำถามที่ไม่ได้ตอบให้ดำเนินการ ขอข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างทันที ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การประชุม การถ่ายภาพ จดบันทึกภาคสนาม สรุปผลการประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและ วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาการวิจัย กล่าวคือ ในแต่ละวันหรือในแต่ละครั้งที่เก็บ ข้อมูลเสร็จจะทำการบันทึก และประชุมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ในการจัดระเบียบข้อมูลจำแนกประเภทข้อมูล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกระบวนการแก้ปัญหาของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการ วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ระบุปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล

3.6 การประมวลผลข้อมูล

เมื่อได้แบบสอบถามครบทั้งหมดแล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง และความครบถ้วน สมบูรณ์ของข้อคำถามทุกข้อในแบบบันทึกและแบบสอบถาม เพื่อดูความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ ของการตอบกำหนดตัวแปรข้อคำถามและรหัสข้อคำตอบของทุกข้อเพื่อประมวลผลด้วยเครื่อง คอมพิวเตอร์ แล้วบันทึกข้อมูลที่ได้ลงไปเครื่องคอมพิวเตอร์ตามคู่มือลงรหัสที่กำหนดโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การลงรหัส นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและทำ การลงรหัสโดยผู้วิจัย

2. การนำเข้าข้อมูลจะมีการนำข้อมูลที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูปซึ่งเป็นโปรแกรมช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

3. ประมวลและสรุปเนื้อหาแต่ละประเด็นเป็นเชิงพรรณนา พร้อมตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของเครื่องมือทุกประเภท

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.8.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภายหลังจากได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงได้นำเอาข้อมูล มาเพื่อนำไปประมวลผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในด้านข้อมูลลักษณะทางประชากร ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการจัดการ มุสลอยในชุมชน ข้อมูลการปฏิบัติในการจัดการมุสลอย และการมีส่วนร่วมในการจัดการมุสลอยของ ประชาชน สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ใช้ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่าง คะแนนความรู้ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการมุสลอย ก่อนและหลังดำเนินการ โดยใช้ สถิติที่เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Paired t-test)

3.8.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานในแต่ละวัน ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การจดบันทึกและการสังเกต หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้ว จึงนำมาแยกออกเป็น หมวดหมู่ ตามประเด็นปัญหา จากนั้นทำการตีความความจากข้อมูลที่ได้ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลซึ่ง ทั้งหมดนั้นเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content analysis) ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล โดยวิเคราะห์ และแปลผลร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อสรุปเชื่อมโยงความสัมพันธ์และเหตุผลในประเด็นที่ศึกษา

3.9 จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้เสนอเพื่อพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยใน มนุษย์ กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และได้รับการอนุมัติ เลขที่374-416/2566 เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2566 โดยผู้วิจัยได้มีการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง โดยไม่มี การระบุชื่อในผลการวิจัย พร้อมทั้งได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล สิทธิ์ในการเข้าร่วมการวิจัยและสามารถถอนตัวได้โดยไม่มีผลกระทบต่อนักวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการ วิจัยจะถือเป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม หากมีข้อสงสัยสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ ตลอดเวลา ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรมของการวิจัย ดังนี้

3.9.1 ผู้วิจัยจะทำหนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พร้อมกับชี้แจง วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้มีความเข้าใจและเต็มใจอย่างแท้จริงที่จะเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้

3.9.2 กระบวนการวิจัยจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทางร่างกายและจิตใจต่อกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยจะไม่บังคับให้เข้าร่วมการวิจัยหากไม่พร้อมหรือไม่สมัครใจ

3.9.3 ในระหว่างการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและการสนทนากลุ่ม ให้ทุกคนแสดงออกเท่าเทียมกันโดยเสรี มีสิทธิ์ที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวต่อที่ประชุมได้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้จัดประชุม/ผู้ดำเนินการประชุมจะไม่เพิ่มความเครียดให้กับผู้เข้าร่วมประชุม จะให้เกิดเกียรติและคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคน

3.9.4 ถ้าหากจะต้องมีการบันทึกเทป การบันทึกภาพ หรือการจดบันทึกการสังเกต จะแจ้งให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทราบและขออนุญาตก่อนทุกครั้ง

3.9.5 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และจะรักษาความลับของผู้เข้าร่วมวิจัย จะไม่มีการระบุชื่อบุคคลลงในผลงานวิจัย

3.9.6 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยื่นขอจริยธรรม จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในลักษณะเป็นวงรอบเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยการวิเคราะห์บริบทและปัญหา สถานการณ์ แนวทางการจัดการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้จะนำเสนอในประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 บริบทและสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา

4.1.2 บริบทสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา

4.2 กระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

4.3 ผลรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

4.4 ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

4.1 บริบทและสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา

4.1.1.1 ที่ตั้งของหมู่บ้านหรือชุมชนหรือตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ได้ก่อตั้งเป็นตำบลโคกเพชรพัฒนา ในปี พ.ศ. 2538 จัดตั้งเป็นสภาตำบลโคกเพชรพัฒนา ในปี พ.ศ. 2539 และได้ยกฐานะจากสภาตำบลโคกเพชรพัฒนา เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2539

ที่ตั้งและอาณาเขต องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ตั้งอยู่เลขที่ 68 หมู่ที่ 6 บ้านโคกตาเมา ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีระยะทางห่างจาก

อำเภอบำเหน็จณรงค์ ประมาณ 20 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดชัยภูมิ 74 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 100 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 62,500 ไร่ กำหนดเขตตำบลโคกเพชรพัฒนาในท้องที่อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีแนวเขตการปกครองรวม 11 หมู่บ้าน

ลักษณะภูมิประเทศ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาเป็นบางส่วน มีป่าโปร่งสลับกับพื้นที่ราบ ลักษณะของดิน เป็นดินร่วนปนทราย

ด้านการเมือง/การปกครอง ตำบลโคกเพชรพัฒนา มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลโคกเจริญ อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลเกาะมะนาว อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลห้วยยายจิว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

เขตการปกครองตำบลโคกเพชรพัฒนา มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 1,366 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,819 คน มีหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 6 จำนวนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา

หมู่ที่	หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน
1	บ้านโคกเพชร	220	245	465	118
2	บ้านโคกพงาด	301	326	627	166
3	บ้านโคกคิม	415	466	881	231
4	บ้านคลองบงพัฒนา	248	231	479	89
5	บ้านคันฉูเก่า	286	255	541	127
6	บ้านโคกตาเมา	212	210	422	106
7	บ้านหนองตะครอง	295	284	579	153
8	บ้านใหม่สถานี	82	105	187	50
9	บ้านปากจาบ	427	421	848	143
10	บ้านใหม่สามัคคี	179	173	352	81
11	บ้านปากจาบ	216	222	438	102
รวม		2,881	2,938	5,819	1,366

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา (2566)

ด้านสถิติจำนวนประชากรตำบลโคกเพชรพัฒนา จากข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี พบว่า จำนวนประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนี้

- พ.ศ. 2564 มีจำนวนประชากร 5,806 คน
- พ.ศ. 2565 มีจำนวนประชากร 5,812 คน
- พ.ศ. 2566 มีจำนวนประชากร 5,819 คน

ด้านการศึกษา ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 แห่ง ซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 4 แห่ง และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 แห่ง ดังนี้

ตารางที่ 7 จำนวนสถานศึกษาในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3	สังกัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลโคกเพชร พัฒนา	สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย
1) โรงเรียนโคกเพชรวิทยาคาร	1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1) กศน.ตำบลโคกเพชร
2) โรงเรียนบ้านปากจาบวิทยา	องค์การบริหารส่วน	พัฒนา
3) โรงเรียนบ้านโคกคิม (สง่าประชา-สรรค์)	ตำบลโคกเพชรพัฒนา	
4) โรงเรียนบ้านชัยยาง		
5) โรงเรียนบ้านหนองตะครอง		
6) โรงเรียนโคกสำราญราษฎร์อำนวย		
จำนวน 6 แห่ง	จำนวน 1 แห่ง	จำนวน 1 แห่ง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา (2566)

ด้านสาธารณสุข ในตำบลโคกเพชรพัฒนา มีหน่วยบริการด้านสาธารณสุข จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปากจาบ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคกเพชร โดยมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมู่บ้านละ 1 แห่ง รวมจำนวน 11 แห่ง

อาชีพส่วนใหญ่ในชุมชน ได้แก่

- 1) เกษตรกร
- 2) รับจ้างทั่วไป
- 3) ค้าขาย

4) ข้าราชการ

4.1.2 บริบทสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา

พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา มีประชากร จำนวน 5,819 คน จำนวนครัวเรือน 1,366 ครัวเรือน เป็นตำบลที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรทุกปี มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นร้านขายของชำ ร้านอาหารหรือตลาด ซึ่งล้วนเป็นแหล่งกำเนิดมูลฝอยทั้งสิ้น ตำบลโคกเพชรพัฒนาไม่มีระบบบริการเก็บขนมูลฝอยเพื่อส่งกำจัด ไม่มีสถานที่สำหรับกำจัดมูลฝอยของตำบล ชุมชนมีการจัดการมูลฝอยภายในครัวเรือนเอง โดยวิธีการเทกองและการเผากลางแจ้ง ซึ่งเป็นวิธีการกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการลักลอบทิ้งมูลฝอยตามที่สาธารณะและพื้นที่ว่างของบุคคลอื่นกระจายอยู่ทั่วตำบลและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นมูลฝอยประเภทเศษอาหาร มูลฝอยประเภทพลาสติก โฟม กระดาษ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงวิธีการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน สรุปประเด็นได้ว่า ประชาชนไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง การจัดการมูลฝอยประเภทเศษอาหาร จะให้สัตว์เลี้ยงหรือนำไปทิ้งรอบบริเวณบ้าน หรือใส่ถุงพลาสติกนำไปทิ้งร่วมกับมูลฝอยประเภทอื่น ๆ ที่นอกบ้าน บางครัวเรือนมีถังขยะไว้รองรับมูลฝอยในบ้าน แล้วกำจัดโดยการเผากลางแจ้ง หรือนำไปทิ้งเทกองตามที่สาธารณะหรือพื้นที่ว่างของบุคคลอื่น จากการกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกวิธี ก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ของพาหะนำโรค ได้แก่ แมลงสาบ หนู แมลงวัน ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมาสู่คน เช่น เชื้อไทฟอยด์ อาหารเป็นพิษ ตาแดง เป็นต้น เกิดมลพิษทางอากาศจากกลิ่นเหม็นและการเผามูลฝอย สร้างความรำคาญ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาบริบทโดยการจัดเวทีประชาคมประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา ทั้ง 11 หมู่บ้าน ในช่วงระหว่างวันที่ 5 – 9 ตุลาคม 2566 เพื่อให้ตัวแทนครัวเรือนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็น การสะท้อนปัญหา และข้อเสนอแนะของประชาชน ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

“ขยะตามทางไปไร่ผมอย่างมากครับ มีคนมาลักทิ้งไว้ อยากให้ทาง อบต. หาป้ายมาติดแจ้งเตือนครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 5 ตุลาคม 2566)

“ตอนนี้รู้สึกเหม็นกลิ่นคั่ววันเผาขยะที่เขาจุดตามทาง บ้านฉันอยู่ใกล้ ควันมันลอยมาถึงตอนเย็น ๆ มันหายใจไม่ออก อยากให้ช่วยประชาสัมพันธ์ให้เค้าหยุดเผาหน่อยจ๊ะ”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 5 ตุลาคม 2566)

“อยากให้ อบต. มีแผนจัดการขยะในหมู่บ้านเหมือนที่อื่นเขา อยากให้มีรถเก็บขยะ มีถังขยะ บ่อกำจัดขยะดี ๆ จะได้แก้ปัญหาขยะที่เป็นรูปธรรมครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 6 ตุลาคม 2566)

“อยากให้มีการตั้งศูนย์เรียนรู้หรืออะไรก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับงานขยะ อาจจะเป็นการตั้งธนาคารขยะในตำบล จะได้เปลี่ยนมุมมองจากขยะให้กลายเป็นเงิน สร้างรายได้ ลดขยะด้วย”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 6 ตุลาคม 2566)

“ผมว่าปัญหาขยะเกิดจากพฤติกรรมส่วนบุคคลซึ่งมันเป็นเรื่องยากที่จะปรับ แต่มันทำได้ เพียงแต่ต้องใช้เวลา ผมอยากเสนอให้มีกิจกรรมปรับเปลี่ยนทัศนคติ กระตุ้นจิตสำนึก สร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องขยะให้ชาวบ้าน รวมถึงเยาวชนแบบต่อเนื่องครับ ขอขอบคุณครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 7 ตุลาคม 2566)

“ผมอยากให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะร่วมกันมากกว่านี้ เพราะบางคนก็ทำ บางคนก็เฉย อยากให้หมู่บ้านสะอาดทั้งหมดหมู่บ้าน”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 7 ตุลาคม 2566)

“ผมเห็นด้วยกับการที่ชาวบ้านทุกคนควรให้ความร่วมมือเพื่อที่จะขับเคลื่อนงานขยะตำบลไปได้ เพราะประชาชนคือหัวใจหลักของการทำงานครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 7 ตุลาคม 2566)

“ป้าอยากให้มีการรณรงค์กระตุ้น คำเรียกว่าอะไรนะ การสร้างกระแสจะ จะได้มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง จะได้เห็นผล”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 8 ตุลาคม 2566)

“ควรสอนให้ประชาชนรู้จักการคัดแยกขยะ เพราะเป็นหัวใจหลักที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการขยะของชุมชน ถ้าคัดแยกเป็น ทั้งถูกประเภท ก็จะลดปริมาณขยะได้ครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 8 ตุลาคม 2566)

“อยากให้ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างชัดเจน เพื่อหาแนวทางยึดเป็นหลักปฏิบัติหรือกติการ่วมกันในการจัดการขยะชุมชน ผมว่าผู้นำต้องทำก่อน เป็นแบบอย่างให้แก่ลูกบ้านครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 9 ตุลาคม 2566)

“ปัญหาขยะสาเหตุก็มาจากคน ถ้าคนไม่ทิ้ง ขยะก็ไม่มี ดังนั้นถ้าจะแก้ก็ต้องแก้ที่คน ต้องหากิจกรรมสร้างความรู้ให้เขามีความรู้ที่ถูก คัดแยกเป็น จัดการเป็น พอเขารู้แล้วก็ต้องกระตุ้นให้เขาทำ ทำเรื่อย ๆ จนเป็นนิสัย เขาก็จะเกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบในการจัดการขยะชุมชนเอง”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 9 ตุลาคม 2566)

นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการเก็บแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.3 มีอายุอยู่ระหว่าง 40 - 50 ปี ร้อยละ 43.0 โดยมีอายุเฉลี่ย 41.8 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.2 ปีอายุน้อยที่สุด คือ 18 ปี และอายุมากที่สุด คือ 68 ปี สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 78.0 รองลงมา สถานภาพโสด ร้อยละ 16.9 และสถานภาพหม้าย ร้อยละ 3.4 ตามลำดับ ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. ร้อยละ 58.4 รองลงมาจบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 18.5 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 10.3 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 59.5 รองลงมาอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 23.7 และอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน ร้อยละ 6.5 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001- 10,000 บาท ร้อยละ 40.2 รองลงมารายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001- 15,000 บาท ร้อยละ 34.4 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 5,000 บาท ร้อยละ 14.4 ตามลำดับ มีสถานภาพทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป ร้อยละ 93.1 ระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ 41 - 50 ปี ร้อยละ 39.6 โดยมีระยะเวลาอยู่อาศัยเฉลี่ย 40.9 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.0 ปี ระยะเวลาอยู่อาศัยน้อยสุด คือ 2 ปี และระยะเวลาอยู่อาศัยมากที่สุด คือ 68 ปี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (n=291)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	98	33.7
หญิง	193	66.3
อายุ (ปี)		
18 – 28 ปี	42	14.4
29 – 39 ปี	68	23.4
40 – 50 ปี	125	43.0
51 – 61 ปี	46	15.8
มากกว่า 61 ปีขึ้นไป	10	3.4
Mean = 41.8 ปี, S.D. = 11.2, Min. = 18 ปี, Max = 68 ปี		
สถานภาพสมรส		
โสด	49	16.9

ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (n=291)	ร้อยละ
สมรส	227	78.0
หย่าร้าง	5	1.7
หม้าย	10	3.4
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	9	3.1
ประถมศึกษา	54	18.5
มัธยมศึกษา/ปวช.	170	58.4
อนุปริญญา/ปวส	22	7.6
ปริญญาตรี	30	10.3
สูงกว่าปริญญาตรี	6	2.1
อาชีพ		
เกษตรกร	173	59.5
รับจ้างทั่วไป	69	23.7
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	14	4.8
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	19	6.5
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	8	2.8
ข้าราชการบำนาญ	1	0.3
ลูกจ้างพนักงานของรัฐ	1	0.3
นักศึกษา	6	2.1
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ไม่เกิน 5,000 บาท	42	14.4
5,001- 10,000 บาท	117	40.2
10,001- 15,000 บาท	100	34.4
15,001- 20,000 บาท	21	7.2
20,001- 25,000 บาท	7	2.4
มากกว่า 25,000 บาท	4	1.4
สถานภาพทางสังคม		
ประชาชนทั่วไป	271	93.1

ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนา (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (n=291)	ร้อยละ
อสม.	14	4.9
สมาชิก อบต.	3	1.0
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	3	1.0
ระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล		
1 - 10 ปี	5	1.7
11- 20 ปี	10	3.4
21 - 30 ปี	41	14.1
31 - 40 ปี	68	23.4
41 - 50 ปี	115	39.6
51 - 60 ปี	42	14.4
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	10	3.4
Mean = 40.9 ปี, S.D. = 12.0, Min. = 2 ปี, Max = 68 ปี		

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน

จากผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน พบว่า ประเด็นคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากที่สุด คือ การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดขยะจากแหล่งกำเนิด ร้อยละ 64.6 รองลงมา คือ เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง เศษคอนกรีต จัดเป็นขยะชนิดที่ไม่สามารถเผาไหม้เป็นถ่านได้ด้วยการเผาไหม้ธรรมดา ร้อยละ 58.4 และมูลฝอย หมายถึง สิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก ร้อยละ 57.4 และประเด็นคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกน้อยที่สุด คือ การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน ร้อยละ 43.3 ดังตารางที่ 9

พูน ปณ จิต ชีเว

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน

ลำดับ	ประเด็นคำถาม	ตอบถูก (n=291)	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดขยะจากแหล่งกำเนิด	188	64.6
2	เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง เศษคอนกรีต จัดเป็นขยะชนิดที่ไม่สามารถเผาไหม้เป็นถ่านได้ด้วยการเผาไหม้ธรรมดา	170	58.4
3	มูลฝอย หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก	167	57.4
4	มูลฝอยทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค	164	56.4
5	มูลฝอยพวกกระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระป๋องอลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก	162	55.7
6	กระป๋องทินเนอร์ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ขวดใส่หมึกฆ่าหญ้า เป็นขยะอันตราย สามารถทิ้งรวมกับขยะประเภทอื่นได้	162	55.7
7	การเผามูลฝอยก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ	160	55.0
8	การคัดแยกมูลฝอยจะสามารถลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดให้เหลือน้อยลง และสามารถนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ได้	155	53.3
9	มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น	151	51.9
10	เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้	149	51.2
11	ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการมูลฝอยในชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนาเท่านั้น	127	43.6
12	การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน	126	43.3

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 56.0 ระดับปานกลาง ร้อยละ 41.6 และระดับสูง ร้อยละ 2.4 ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้ เท่ากับ 6.5 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.3 ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ที่ตอบถูก

ระดับความรู้	จำนวน (n=291)	ร้อยละ
ระดับสูง (10 – 12 คะแนน)	7	2.4
ระดับปานกลาง (7 – 9 คะแนน)	121	41.6
ระดับต่ำ (0 – 6 คะแนน)	163	56.0
Mean = 6.5, S.D. = 1.3, Min. = 4, Max. = 10		

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย

จากผลการศึกษาการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยดีที่สุด คือ ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขายหรือนำมาใช้ใหม่ ระดับดี มีค่าเฉลี่ย 2.60 (S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ท่านใช้เศษหญ้า เศษใบไม้คลุมดิน มากกว่าเผาทิ้ง ระดับดี มีค่าเฉลี่ย 2.56 (S.D. = 0.61) และน้อยที่สุด คือ ท่านเผามูลฝอยทุกประเภท บริเวณพื้นที่บ้านหรือที่โล่ง ระดับปรับปรุง มีค่าเฉลี่ย 1.46 (S.D. = 0.61) ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย

ลำดับ	การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย (n=291)	Mean	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1	ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขายหรือนำมาใช้ใหม่	2.60	0.61	ดี
2	ท่านใช้เศษหญ้า เศษใบไม้คลุมดิน มากกว่าเผาทิ้ง	2.56	0.61	ดี
3	ท่านบริจาคหรือขายสิ่งของเครื่องใช้แทนการทิ้ง เช่น หนังสือ เสื้อผ้า	2.55	0.64	ดี

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย (ต่อ)

ลำดับ	การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย (n=291)	Mean	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
4	ท่านนำตะกร้าหรือกระเป๋ามาใส่ของเมื่อไปซื้อของหรือจ่ายตลาด	2.52	0.61	ดี
5	ท่านนำเศษอาหารไปให้สัตว์เลี้ยง	2.52	0.63	ดี
6	ท่านแยกมูลฝอยอันตราย เช่น แบตเตอรี่ หลอดไฟ ออกจากมูลฝอยประเภทอื่น	2.50	0.66	ดี
7	ท่านทิ้งมูลฝอยลงในถังขยะหรือที่รองรับทุกครั้ง	2.50	0.66	ดี
8	ท่านส่งเสริมให้ผู้อื่นคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง	2.50	0.61	ดี
9	ท่านนำสิ่งของมาซ่อมแซมหรือดัดแปลงให้สามารถนำกลับมาใช้ได้ อีก เช่น นำเศษผ้ามาเย็บเป็นที่รองแก้ว	1.82	0.93	ปานกลาง
10	ในที่สาธารณะท่านทิ้งมูลฝอยแยกประเภทตามถังคัดแยกมูลฝอย	1.58	0.85	ปรับปรุง
11	ท่านปฏิเสธการใช้ถุงพลาสติก ถ้วยโฟมจากร้านค้า	1.51	0.61	ปรับปรุง
12	ท่านเผามูลฝอยทุกประเภท บริเวณพื้นที่บ้านหรือที่โล่ง	1.46	0.61	ปรับปรุง

จากผลการศึกษาการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.8 รองลงมาคือ การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับดี ร้อยละ 34.7 และการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปรับปรุง ร้อยละ 4.5 มีค่าเฉลี่ย 2.30 (S.D. = 0.55) ตามลำดับ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละ การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย

ระดับการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย	จำนวน (n=291)	ร้อยละ
ระดับดี (2.34–3.00 คะแนน)	101	34.7
ระดับปานกลาง (1.67–2.33 คะแนน)	177	60.8
ระดับปรับปรุง (1.00–1.66 คะแนน)	13	4.5
Mean = 2.30, S.D. = 0.55		

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พิจารณารายข้อ พบว่า ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการทำกิจกรรมการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.67 (S.D. = 0.86) รองลงมา คือ ท่านเข้าร่วมการประชุม/ประชาคม เพื่อเสนอปัญหาและความต้องการร่วมกับ อบต. ระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.65 (S.D. = 0.81) และน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำร่างข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.15 (S.D. = 0.99) ดังตารางที่ 13

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ พิจารณารายข้อ พบว่า ท่านมีส่วนร่วมในการนำมูลฝอยครัวเรือนมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือใช้เลี้ยงสัตว์ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.64 (S.D. = 0.69) รองลงมา คือ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำถังขยะเปียก สำหรับใส่มูลฝอยอินทรีย์ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.58 (S.D. = 0.83) และน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการนำถุงผ้า ตะกร้า ปิ่นโต แก้วน้ำ มาซื้อสินค้า ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.72 (S.D. = 1.09) ดังตารางที่ 13

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พิจารณารายข้อ พบว่า ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย แล้วนำไปขายเพิ่มรายได้ครัวเรือน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.85 (S.D. = 0.80) รองลงมา คือ ท่านมีส่วนร่วมไม่ทิ้งมูลฝอยลงแม่น้ำหรือริมถนน ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.56 (S.D. = 0.71) และน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมไม่เผามูลฝอยในที่โล่ง เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.27 (S.D. = 1.15) ดังตารางที่ 13

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พิจารณารายข้อ พบว่า ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยของชุมชน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.69 (S.D. = 0.95) รองลงมา คือ ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยให้ อบต. ทราบ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.67 (S.D. = 0.95) และน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการแจ้ง อบต. กรณีมีผู้ฝ่าฝืนมาตรการทางกฎหมาย ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.13 (S.D. = 1.08) ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน (n=291)	Mean	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ			
1. ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการทำกิจกรรมการจัดการมูลฝอย	3.67	0.86	ปานกลาง
2. ท่านเข้าร่วมการประชุม/ประชาคม เพื่อเสนอปัญหาและความต้องการร่วมกับ อบต.	3.65	0.81	ปานกลาง
3. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร และการเสนอแนะแนวทางการจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.52	0.86	ปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.48	0.84	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำร่างข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน	3.15	0.99	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ			
6. ท่านมีส่วนร่วมในการนำมูลฝอยครัวเรือนมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือใช้เลี้ยงสัตว์	3.64	0.69	ปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำถังขยะเปียก สำหรับใส่มูลฝอยอินทรีย์	3.58	0.83	ปานกลาง
8. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งในที่รองรับมูลฝอย	1.97	0.90	น้อย
9. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการ/นโยบายเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น	1.92	1.02	น้อย
10. ท่านมีส่วนร่วมในการนำถุงผ้า ตะกร้า ปิ่นโต แก้วน้ำ มาซื้อสินค้า	1.72	1.09	น้อย
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์			
11. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย แล้วนำไปขายเพิ่มรายได้ครัวเรือน	3.85	0.80	มาก
12. ท่านมีส่วนร่วมไม่ทิ้งมูลฝอยลงแม่น้ำหรือริมถนน	3.56	0.71	ปานกลาง
13. ท่านมีส่วนร่วมในการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เช่น ขวดน้ำ ถูพลาสติก	3.52	0.64	ปานกลาง

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน (n=291)	Mean	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
14. ท่านมีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนสะอาด ปลอดภัย เช่น การรณรงค์การใช้พลาสติก	3.25	0.70	ปานกลาง
15. ท่านมีส่วนร่วมไม่เผามูลฝอยในที่โล่ง เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ	2.27	1.15	น้อย
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล			
16. ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.69	0.95	มาก
17. ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยให้ อบต. ทราบ	3.67	0.95	ปานกลาง
18. ท่านได้รับทราบผลการดำเนินงานจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.64	1.02	ปานกลาง
19. ท่านมีส่วนร่วมในการทำเกณฑ์การประเมินผลการจัดการมูลฝอยของชุมชน	2.48	0.85	ปานกลาง
20. ท่านมีส่วนร่วมในการแจ้ง อบต. กรณีมีผู้ฝ่าฝืนมาตรการทางกฎหมาย	2.13	1.08	น้อย

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.12, S.D. = 0.40) โดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.50, S.D. = 0.70) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.57, S.D. = 0.44) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.29, S.D. = 0.37) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.12, S.D. = 0.60) ดังแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน รายด้าน (n=291)	Mean	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.50	0.70	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	2.57	0.44	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.29	0.37	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.12	0.60	ปานกลาง
ภาพรวม	3.12	0.40	ปานกลาง

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

- 1) อยากให้ อบต. มีจุดทิ้งขยะอันตราย ของแต่ละหมู่บ้าน
- 2) ถ้ามีการอบรมทำปุ๋ย จากเศษพืชผักคดดีกว่าการเผาทิ้ง
- 3) อยากให้มีการสนับสนุนงบประมาณในการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ แล้วก็ EM
- 4) อยากให้มีป้ายห้ามทิ้งขยะในบริเวณที่ส่วนบุคคล และที่สาธารณะ
- 5) ควรมีการรณรงค์ลดการใช้ขยะพลาสติกจากร้านค้า ร้านอาหาร เพราะตามถนนมีแต่ขยะพลาสติก
- 6) มีจุดรับแจ้งเหตุ เมื่อพบเห็นการลักลอบทิ้งขยะในที่สาธารณะหรือที่ส่วนบุคคล

4.2 กระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)

กิจกรรมที่ 2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มแกนนำองค์กรในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการมูลฝอยในชุมชน โดยมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อน ตามแนวทางในการดำเนินงานของทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ประกอบด้วย 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคการเมือง ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม กำหนดการจัดประชุมวันที่ 12 ตุลาคม 2566 ณ ห้องประชุมสภาฯ ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เวลา 09.00 -16.00 น. รวมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

เวลา 08.00-08.30 น. ลงทะเบียน

เวลา 08.30-09.00 น. ชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม

โดย น.ส.ปนัดดา ยาป่าคาย นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ

เวลา 09.00-10.30 น. สถานการณ์มูลฝอยในตำบลโคกเพชรพัฒนา

โดย น.ส.ปนัดดา ยาป่าคาย นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ

เวลา 10.00-12.00 น. ประชุมกลุ่ม "การจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ" แบ่งกลุ่มอภิปรายตามใบงาน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม A และกลุ่ม B

เวลา 12.00-13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

เวลา 13.00-14.00 น. นำเสนอ ผลการประชุมกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 นาที

เวลา 14.00-16.00 น. ร่วมอภิปรายและสรุปผลการประชุม

ปิดการประชุม เวลา 16.00 น.

จากผลการศึกษาโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการของกลุ่มแกนนำองค์กร พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความสนใจในการเข้าร่วม โดยกลุ่มเป้าหมายให้ความร่วมมือในการมาประชุม มีการส่งผู้รับผิดชอบงานและตัวแทนมาเข้าร่วมประชุม ผู้วิจัยได้กำหนดกติกาในการประชุมโดยเริ่มและสิ้นสุดกิจกรรมตรงเวลา ให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกัน เคารพความคิดเห็นของกันและกัน หลังจากชี้แจงกติกาผู้วิจัยได้นำทุกคนเข้าสู่การประชุมตามกำหนดการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการมูลฝอยในชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม นำเสนอข้อมูลการจัดการมูลฝอย และให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแสดงความคิดเห็นถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัยได้ยินเสียงอุทานที่กล่าวกันว่า **“ไม่น่าเชื่อ ! บ้านเอ็งขยะจะหลายขนาดนี้” “แถวบ้านผมเลยนะหนิ สัมผัสกลิ่นโดยตรง”** ส่วนใหญ่จะแสดงสีหน้าตกใจ และตั้งใจรับฟังข้อมูลเป็นอย่างดี จากนั้นผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม เพื่อมอบหมายภารกิจในการร่วมกันระดมความคิดเห็น โดยวิเคราะห์ประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

- 1) วิเคราะห์สาเหตุของปัญหามูลฝอยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
- 2) ผลกระทบของปัญหามูลฝอย
- 3) ภาพแผนการจัดการมูลฝอยในอนาคต

ผู้วิจัยได้แจกกระดาษบรืฟ ให้กลุ่มละ 1 แผ่น แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 25 คน โดยร่วมกันวิเคราะห์ตามประเด็น ในขั้นนี้มีวิทยากรร่วม 2 คน อยู่ประจำกลุ่ม คอยช่วยสังเกตการณ์กระบวนการในกลุ่ม และช่วยกระตุ้นในการแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มสามารถเขียนได้

อิสระ โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที และให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอผลการวิเคราะห์ ซึ่งสมาชิกได้สรุปประเด็นลงในกระดาษรูปแผ่นใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ตามประเด็น

กลุ่ม A	กลุ่ม B
สาเหตุของปัญหา 1) อบต.ไม่มีระบบกำจัดมูลฝอย 2) ประชาชนขาดความตระหนักและรับผิดชอบ 3) ขาดการคัดแยกมูลฝอยก่อนกำจัด 4) ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอย 5) เกิดการขยายตัวของประชากรและร้านค้า 6) ไม่มีสถานที่กำจัดมูลฝอย	สาเหตุของปัญหา 1) ประชากรเพิ่มขึ้น ชุมชนเจริญขึ้น 2) ประชาชนขาดจิตสำนึกในการดูแลความสะอาด 3) ขาดการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง 4) ไม่มีสถานที่กำจัดมูลฝอย 5) วิถีชีวิตเปลี่ยนเกิดพฤติกรรมการสั่งของทางออนไลน์เพิ่มขึ้น 6) อบต.ไม่มีบริการเก็บขน กำจัดมูลฝอย
ผลกระทบของปัญหามูลฝอย 1) เกิดความสกปรก เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค 2) เกิดการลุกล้ำพื้นที่ส่วนบุคคลจากการลักลอบทิ้งมูลฝอย 3) เกิดมลพิษจากกลิ่น ควันไฟ 4) บดบังทัศนียภาพ 5) เกิดเหตุไฟไหม้จากการเผามูลฝอย	ผลกระทบของปัญหามูลฝอย 1) บ้านเมืองไม่สะอาดเรียบร้อย 2) เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค 3) เกิดมลพิษทางอากาศ 4) เกิดการสะสมปริมาณมูลฝอยตกค้างในพื้นที่เพิ่มขึ้น
ภาพแผนการจัดการมูลฝอยในอนาคต 1) ชุมชนปลอดถังขยะ 2) ประชาชนคัดแยกขยะก่อนทิ้ง 3) มีศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดการมูลฝอยในตำบล 4) อบต.มีบริการเก็บขน กำจัดมูลฝอย 5) มีสถานที่ทิ้งมูลฝอยอย่างถูกสุขลักษณะ	ภาพแผนการจัดการมูลฝอยในอนาคต 1) อบต.มีการจัดบริการเก็บขนกำจัดมูลฝอย 2) ชุมชนสะอาด ปลอดการลักลอบทิ้งมูลฝอยตามที่ทางสาธารณะ 3) ประชาชนมีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง 4) มีชุมชนต้นแบบด้านการจัดการมูลฝอย 5) ประชาชนมีความรู้ในการจัดการมูลฝอยอย่างถูกวิธี

จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่วิจารณ์ความคิดเห็นของคนอื่น ได้ความคิดเห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ผู้เข้าร่วมการศึกษาคคนที่ 1 เสนอข้อคิดเห็นว่า "การดำเนินงานด้านการจัดการมูลฝอยในชุมชน ควรเน้นที่คนเป็นหลัก เพราะคนคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหา ต้องสร้างให้เขามีความรู้และเปลี่ยนพฤติกรรม จากนั้นค่อยอาศัยปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นคน เงิน ของ ภายใต้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง"

ผู้เข้าร่วมการศึกษาคคนที่ 2 เสนอข้อคิดเห็นว่า "ปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้นมาจากคน จึงควรสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยแก่คนหรือตัวแทนครัวเรือน โดยควบคู่กับการกระตุ้นอยู่เป็นระยะ ๆ"

ผู้เข้าร่วมการศึกษาคคนที่ 3 เสนอข้อคิดเห็นว่า "หลังจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไป มีกระแสการสั่งของทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีปริมาณขยะทั้งจากร้านค้าร้านอาหาร ทั้งจากนอกพื้นที่เพิ่มขึ้น จึงควรรณรงค์กับทางผู้ประกอบการด้วย"

ผู้เข้าร่วมการศึกษาคคนที่ 4 เสนอข้อคิดเห็นว่า "เป็นวิธีการที่ดีในการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสามภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถือว่าเป็นการรับฟังเสียงสะท้อนจากชุมชนโดยชุมชน"

ผู้เข้าร่วมการศึกษาคคนที่ 5 เสนอข้อคิดเห็นว่า "อยากให้ปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนด้านการรักษาความสะอาด"

ผู้เข้าร่วมการศึกษาคคนที่ 6 เสนอข้อคิดเห็นว่า "การจัดการขยะ หัวใจหลักคือต้องมีการคัดแยกก่อนทิ้ง เพื่อนำไปสู่การจัดการตามประเภท เราจึงควรเน้นการรณรงค์ให้ความรู้ในการคัดแยกขยะ"

ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมสรุปประเด็นวางแผนโครงการ/กิจกรรม โดยโครงการที่ได้มาได้นำกิจกรรมมาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญว่าควรเลือกกิจกรรมใด โดยตั้งข้อสังเกตใน 5 ประเด็น คือ ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ประโยชน์ที่ได้รับ ความเป็นไปได้ ความร่วมมือของชุมชน ประหยัดงบประมาณ จากการหามาตรการและแนวทางในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้คิดโครงการหรือกิจกรรม เพื่อตอบสนองแนวทางส่งเสริมการจัดการมูลฝอยร่วมกัน จำนวน 1 โครงการ คือ "โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา" มีกิจกรรม 3 กิจกรรม ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แผนปฏิบัติการ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

กิจกรรม	รายละเอียด	เป้าหมาย	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. กิจกรรม "อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย"	- จัดอบรมความรู้ให้กับตัวแทนครัวเรือนเพื่อเป็นสื่อกลางในการคัดแยกมูลฝอย - การสาธิตการทำถังขยะเปียกครัวเรือน - การสาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ	ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการมูลฝอย	ตุลาคม 2566	กลุ่มแกนนำองค์กร, ตัวแทนครัวเรือน
2. กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำฉันรู้ทันนะ”	1) สร้างการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลฝอยโดยการจัดเสียงตามสาย ทุกวันศุกร์ การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ การรณรงค์เชิงรุก 2) รณรงค์การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนรายครัวเรือน 3) ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมูลฝอย เช่น น้ำหมักชีวภาพ 4) ส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอยอันตราย	1) หมู่บ้านมีการคัดแยกมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น 2) มีการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนทุกครัวเรือน 3) เกิดผลิตภัณฑ์แปรรูปจากมูลฝอย เช่น น้ำหมักชีวภาพ 4) ประชาชนมีการคัดแยกมูลฝอยอันตรายอย่างถูกต้อง	ตุลาคม-ธันวาคม 2566	ผู้วิจัย, กลุ่มแกนนำองค์กร, ตัวแทนครัวเรือน

ตารางที่ 16 แผนปฏิบัติการ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (ต่อ)

กิจกรรม	รายละเอียด	เป้าหมาย	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
3. กิจกรรม "ปรับปรุงภูมิทัศน์รั้วหมู่บ้านสีเขียว"	1) ทำความสะอาดหน้าบ้านและหมู่บ้านของตนเอง ทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน หรือในวันสำคัญ 2) ทำเสวียนล้อมต้นไม้	1) ลดปริมาณมูลฝอยตามที่ทางสาธารณะ 2) ลดการเผาเศษใบไม้ เป็นปุ๋ยสำหรับพืช/ต้นไม้	ตุลาคม - ธันวาคม 2566	ผู้วิจัย, กลุ่มแกนนำองค์กร, ตัวแทนครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Acting)

กิจกรรมที่ 3 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

เป็นขั้นตอนดำเนินการต่อเนื่องจากขั้นวางแผน โดยการนำแผนงาน/โครงการที่ได้เข้าสู่การปฏิบัติ ซึ่งมี 1 โครงการ คือ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” ดำเนินงานตามโครงการ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย โดยจัดที่ห้องประชุม ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ในวันที่ 25-26 ตุลาคม 2566 เวลา 09.00 - 16.00 น. วิทยากร คือ ตัวแทนจากกลุ่มแกนนำองค์กร ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา นักวิชาการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคกเพชร และตัวแทนอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก ในการอบรมเป็นการบรรยาย เรื่อง สถานการณ์มูลฝอยในปัจจุบัน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอยตามประเภท การสาธิตการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การสาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติการจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้องและเหมาะสม

กลุ่มเป้าหมาย : เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน

ผลการดำเนินกิจกรรม : จากการที่วิทยากรได้ถามตอบกลุ่มเป้าหมายมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยเพิ่มขึ้น และมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมสาธิตประกอบการบรรยาย

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ”

เป็นกิจกรรมสร้างการรับรู้ข้อมูลเรื่องขยะ สถานการณ์ปัจจุบัน ข่าวสารเกี่ยวกับงานขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม การจัดทำสื่อการเรียนรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผ่านช่องทางการรับรู้

ต่าง ๆ ของตำบล การจัดเสียงตามสายทุกวันศุกร์ในทุกหมู่บ้าน การรณรงค์เชิงรุก กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการมูลฝอย ทั้งรูปแบบของการเดินขบวนและการลงพื้นที่รายครัวเรือน โดยรณรงค์การคัดแยกมูลฝอยตามประเภท (มูลฝอยทั่วไป, มูลฝอยเปียก, มูลฝอยอันตราย, มูลฝอยรีไซเคิล) การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมูลฝอย เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ เป็นต้น เริ่มดำเนินการวันที่ 27 ตุลาคม 2566 – 29 ธันวาคม 2566

กลุ่มเป้าหมาย : กลุ่มแกนนำองค์กร, เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน

ผลการดำเนินกิจกรรม : การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ดำเนินการทุกวันศุกร์ ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน โดยผู้นำชุมชน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือตัวแทนเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน เป็นผู้ดำเนินการ รวมดำเนินการจำนวน 10 ครั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น เกิดการคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือน การออกรณรงค์เชิงรุกดำเนินการทั้ง 11 หมู่บ้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความกระตือรือร้นเกิดแรงกระตุ้นในการคัดแยกมูลฝอย มีการจัดทำถังขยะเปียกครบทุกครัวเรือน เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมูลฝอยในชุมชน ได้แก่ น้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ การทำหลุมน้ำธนาคารใต้ดินด้วยขวดพลาสติก และมีการส่งต่อสื่อความรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ ในช่องทางการติดต่อภายในหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรม ปรับปรุงภูมิทัศน์ รักษาหมู่บ้านสีเขียว

เป็นกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างหมู่บ้านสีเขียว โดยการจัดวัน Kick Off ร่วมกันทำความสะอาดชุมชนตนเอง ทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน และในวันสำคัญ พร้อมกับทำเสวียนล้อมต้นไม้ เริ่มกิจกรรมครั้งแรกวันที่ 20 ตุลาคม 2566 สิ้นสุดวันที่ 29 ธันวาคม 2566 ดำเนินกิจกรรมรวมทั้ง 6 ครั้ง เพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักต่อการทิ้งมูลฝอยตามถนนหรือที่ทางสาธารณะ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และเกิดการช่วยสอดส่องดูแลชุมชนให้ปลอดขยะ ลดการลักลอบทิ้งมูลฝอย

ผลการดำเนินกิจกรรม : ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาความสะอาด ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนตนเอง สามารถลดการเกิดมูลฝอยจากการทิ้งตามถนน พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคล รวมถึงการทำเสวียนล้อมต้นไม้ยังช่วยลดการเผาใบไม้ อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดโลกร้อน

4.3 ผลรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอ บำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observing)

กิจกรรมที่ 4 การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ผู้วิจัยสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ตลอดทั้งการวิจัย ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกข้อมูล และการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการจัดทำเวทีประชาคมประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
ในชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา พบว่า ประชาชนให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการร่วมทำ
ประชาคมเป็นอย่างดี มีการร่วมแสดงความคิดเห็นถึงสาเหตุของปัญหา การสะท้อนปัญหา และความ
ต้องการหรือแนวทางแก้ไขการจัดการมูลฝอยในชุมชน แต่มีส่วนน้อยที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชาคม
จนเสร็จสิ้นกระบวนการ เนื่องจากติดภารกิจ โดยการจัดกิจกรรมดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย
ผู้วิจัยมีการบันทึกความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาคม โดยมีการแสดงความคิดเห็นในหลายประเด็น เช่น

“ขยะตามทางไปไร่ผมอย่างมากครับ มีคนมาลักทิ้งไว้ อยากให้ทาง อบต. หาป้ายมาติด
แจ้งเตือนครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 5 ตุลาคม 2566)

“เห็นด้วยที่ออกมาประชาคมในประเด็นนี้ เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทุกคนเพิกเฉย การ
ทำประชาคมวันนี้ น่าจะสร้างหรือจุดประเด็นเรื่องนี้ขึ้นได้”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 6 ตุลาคม 2566)

“อยู่มาห้าสิบกว่าปีค่อยมีคนมาทำประชาคมเรื่องนี้ ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี เพราะผมอยู่มานาน
เห็นการเปลี่ยนแปลงมาเยอะ ตอนนี้โลกเรามันสะดวกสบาย กินชื้อปากันสบาย หิวก็สั่ง ทำให้ขยะ
มันมาก มากขึ้นเรื่อย ๆ จากที่เคยเผาเดือนละ 2-3 วัน ก็ได้เผาบ่อยขึ้น มาพูดเรื่องนี้ผมถือว่าควรทำ
จริง ๆ”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 7 ตุลาคม 2566)

“เป็นการประชาคมในประเด็นที่ดี เพราะเรื่องขยะเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สำคัญ เมื่อก่อน
หมู่บ้านของเราไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้นัก จนตอนนี้มันเริ่มกลายเป็นปัญหา ก่อความรำคาญ
ความไม่สบายตาสบายใจ วันนี้ผมรู้สึกขอบคุณที่ทางหน่วยงาน มีการจุดประเด็นเรื่องนี้ขึ้นมา เพื่อให้
พ่อแม่พี่น้องเราได้ร่วมแสดงความคิดเห็น หาทางป้องกันและรับมือกับปัญหานี้ในอนาคตต่อไป
ขอบคุณครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชาคม, วันที่ 7 ตุลาคม 2566)

“ขออนุญาตแชร์เป็นความรู้ครับ ผมพอมีความรู้เรื่องการทำน้ำหมักชีวภาพอยู่ และมีการผลิตเพื่อใช้งานภายในครอบครัวมาแล้ว ซึ่งถือว่าได้ผลเหมาะสำหรับเกษตรกรอย่างเรา ๆ และมันเข้ากับประเด็นเรื่องของการลดขยะด้วย โดยนำขยะสดมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ตอนนี้ผมทดลองทำหลายสูตรเพื่อมีใครสนใจสามารถมาเรียนรู้ หรือขอสูตรการทำกับผมได้ฟรีครับ ไม่หวังวิชาครับ เพื่อบ้านเรา ขอขอบคุณครับ”

(ผู้เข้าร่วมประชุม, วันที่ 9 ตุลาคม 2566)

2. กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มแกนนำองค์กรในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการมูลฝอยในชุมชน ให้ความสำคัญกับการการประชุม ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและให้ความสนใจดี แต่อาจมีส่วนน้อยที่ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้หรือไม่สามารถอยู่ร่วมประชุมจนเสร็จสิ้นกระบวนการ เนื่องจากติดภารกิจสำคัญ ผู้วิจัยมีการแจกกระดาษให้ผู้ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นผ่านการแบ่งกลุ่มใหญ่ มีการช่วยกันระดมสมอง อภิปรายและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่วิจารณ์ความคิดเห็นของคนอื่น ผ่านการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมประชุม

3. โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา ดำเนินงานตามโครงการ โดยมีการสังเกตผลตามกิจกรรมดังนี้

3.1 อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย โดยจัดที่ห้องประชุม ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ในวันที่ 25-26 ตุลาคม 2566 เวลา 09.00 - 16.00 น. พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงให้ความสนใจดี ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามเมื่อเกิดการซักถามระหว่างวิทยากรกับผู้อบรม มีการร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างการอบรม จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า

“เป็นการอบรมที่ไม่น่าเบื่อ เพราะวิทยากรมีการสร้างบรรยากาศและกระตุ้นให้ตื่นตัวตลอดเวลา ดีมากจ้า”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 25 ตุลาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“ได้รับความรู้ในการจัดการขยะที่เป็นประโยชน์มาก โดยเฉพาะการทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน เพราะที่บ้านมีของสด เศษอาหารเหลือเยอะ เป็นร้านขายอาหารสดนะเนาะ แต่ก่อนก็ไม่ได้สนใจ เพราะมันไม่เห็นความสำคัญ แต่วันนี้เริ่มมองเห็น เดี่ยวจะกลับไปทำใหม่ที่บ้าน”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 25 ตุลาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“เป็นโครงการที่ดีมากค่ะ วิทยากรก็ดี การสอนก็สนุก ได้รับความรู้เยอะเลย ต่อไปจะทิ้งขยะให้ถูกสัปดาห์เห็นถึงตะอั้น”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 26 ตุลาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“ดีใจที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนี้ เป็นคนรักสะอาดอยู่แล้ว ชอบเลยเรื่องแบบนี้ อยู่บ้านก็ทำความสะอาดทุกวัน วันนี้ก็พาขยะไปฝ้ามาอบรม ตรงตามเป้าหมายเลย”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 26 ตุลาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

3.2 กิจกรรมสร้างการรับรู้ข้อมูลเรื่องขยะ สถานการณ์ปัจจุบัน ข่าวสารเกี่ยวกับงานขยะ มูลฝอยและสิ่งแวดล้อม การจัดทำสื่อการเรียนรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผ่านช่องทางการรับรู้ ต่างๆ ของตำบล การจัดเสียงตามสายทุกวันศุกร์ เวลา 06.00 น. เป็นต้นไป ในทุกหมู่บ้าน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้จัดการรายการเอง การรณรงค์เชิงรุกสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการจัดการมูลฝอย ทั้งรูปแบบของการเดินขบวนและการลงพื้นที่รายครัวเรือน พบว่า กลุ่ม ตัวอย่างมีความกระตือรือร้นในการร่วมรณรงค์ มีการส่งต่อสื่อความรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ ในช่องทางการติดต่อภายในหมู่บ้าน และสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อประชาชนในพื้นที่ได้ ผู้วิจัยมีการลงพื้นที่ ติดตามการดำเนินงานเป็นระยะ จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า

“เป็นกิจกรรมที่สนุก เหมือนได้เป็นดีเจคอยให้ความรู้แก่คนในชุมชน เด็ก ๆ ก็ให้ความสนใจในกิจกรรม ต่อไปคงจะมีดีเจน้อยทยอยทำรุ่นต่อไป”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 29 ธันวาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“ชอบการทำงานเชิงรุก ได้ออกพื้นที่ เดินรณรงค์ให้ความรู้ ถือว่าเป็นการกระตุ้นคนใน ชุมชนให้ตื่นตัวเรื่องขยะได้ดี”

(ตัวแทนประธาน อสม., วันที่ 29 ธันวาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“อยากให้กิจกรรมแบบนี้ต่อเนื่อง เพราะการลงไปพูดกับคนในชุมชนแบบเป็นทีมมัน ได้ผลดีกว่าไปคนเดียว กว่าฉันจะบอกเขาได้ตั้งนาน พอแถมมาเขายอมทำเลย”

(ตัวแทนอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก, วันที่ 29 ธันวาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

3.3 กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างหมู่บ้านสีเขียว ปลอดภัย โดยการจัดวัน Kick Off ร่วมกันทำความสะอาดชุมชนตนเอง ทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสุข ที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาความสะอาด ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนตนเอง จากการ สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า

“ชอบกิจกรรมแบบนี้ที่ชาวบ้านได้มารวมตัวกันทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน ชุมชนสะอาด ด้วย ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุยกันด้วย ดีเลยครับ”

(ผู้นำชุมชน, วันที่ 22 ธันวาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“อยากให้กิจกรรมนี้คงอยู่นาน ๆ ที่ไม่ใช่เว้นช่วง เดียวทำเดี๋ยวหยุด มันดินะ ทางเข้า หมู่บ้าน ตามวัด ตามศาลาประชาคมก็สะอาดขึ้น ช่วยกันทำบ่อย ๆ”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 22 ธันวาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“กิจกรรมนี้ดีนะ คนก็ไม่กล้าทิ้งขยะใส่ เกรงใจคนเก็บคนกวาด”

(เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน, วันที่ 22 ธันวาคม 2566 : การสัมภาษณ์)

กิจกรรมที่ 5 ผลเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การปฏิบัติการจัดการมูลฝอยในชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม ได้ผลดังนี้

1) การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการดำเนินกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนมากที่สุด คือ การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดขยะจากแหล่งกำเนิด ร้อยละ 64.6 รองลงมา คือ เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง เศษคอนกรีต จัดเป็นขยะชนิดที่ไม่สามารถเผาไหม้เป็นถ่านได้ด้วยการเผาไหม้ธรรมดา ร้อยละ 58.4 หลังการดำเนินการกลุ่มตัวอย่างมีความรู้มากที่สุด คือ การเผามูลฝอยก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ร้อยละ 99.0 รองลงมา คือ เหม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้ ร้อยละ 98.6 ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนที่ตอบถูกก่อนและหลังดำเนินการ (n=291)

ลำดับ	ประเด็นคำถาม	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดขยะจากแหล่งกำเนิด	188	64.6	279	95.9
2	เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง เศษคอนกรีต จัดเป็นขยะชนิดที่ไม่สามารถเผาไหม้เป็นถ่านได้ด้วยการเผาไหม้ธรรมดา	170	58.4	265	91.1
3	มูลฝอย หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่มีประโยชน์ และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก	167	57.4	178	61.2

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนที่ตอบถูกก่อนและหลัง
ดำเนินการ (n=291) (ต่อ)

ลำดับ	ประเด็นคำถาม	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4	มูลฝอยทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่ เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ เชื้อโรค	164	56.4	282	96.9
5	มูลฝอยพวกรถจักรยานยนต์ เศษเหล็ก แก้ว กระป๋องอลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อ นำมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก	162	55.7	277	95.2
6	กระป๋องพ่นสี ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ขวดใส่หมึกฆ่าหญ้า เป็นขยะ อันตราย สามารถทิ้งรวมกับขยะประเภทอื่นได้	162	55.7	190	65.3
7	การเผามูลฝอยก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ	160	55.0	288	99.0
8	การคัดแยกมูลฝอยจะสามารถลดปริมาณขยะที่ ต้องนำไปกำจัดให้เหลือน้อยลง และสามารถนำ มูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ได้	155	53.3	284	97.6
9	มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็น ต้น	151	51.9	273	93.8
10	เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้	149	51.2	287	98.6
11	ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการมูลฝอยในชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เท่านั้น	127	43.6	220	75.6
12	การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับ มูลฝอยแห้งออกจากกัน	126	43.3	223	76.6

การเปรียบเทียบจำนวนและร้อยละความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

ผลการศึกษา พบว่า ก่อนดำเนินการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 56.0 ระดับปานกลาง ร้อยละ 41.6 และระดับสูง ร้อยละ 2.4 ตามลำดับ และหลังดำเนินการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 64.3 ระดับปานกลาง ร้อยละ 33.3 และระดับต่ำ ร้อยละ 2.4 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ที่ตอบถูกก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)

ระดับความรู้	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง (10 – 12 คะแนน)	7	2.4	187	64.3
ระดับปานกลาง (7 – 9 คะแนน)	121	41.6	97	33.3
ระดับต่ำ (0 – 6 คะแนน)	163	56.0	7	2.4

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนการดำเนินกิจกรรม เท่ากับ 6.5 และหลังดำเนินกิจกรรม เพิ่มขึ้นเป็น 8.4 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนและหลังดำเนินกิจกรรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 19

ตารางที่ 19 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)

คะแนนความรู้	Mean	S.D.	t	95%CI		p-value
				lower	upper	
ก่อน	6.5	1.34	32.5	2.0	1.8	< 0.001*
หลัง	8.4	1.16				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) การเปรียบเทียบการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการดำเนินกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยที่ดีที่สุด คือ ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขายหรือนำมาใช้ใหม่ มีค่าเฉลี่ย 2.60 (S.D. = 0.61) หลังการดำเนินกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 2.97 (S.D. = 0.18) ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)

ลำดับ	การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย	ก่อน		หลัง	
		Mean	S.D.	Mean	S.D.
1	ท่านปฏิเสธการใช้ถุงพลาสติก กล่องโฟมจากร้านค้า	1.51	0.61	2.35	0.48
2	ท่านนำตะกร้าหรือกระเป๋าดำใส่ของเมื่อไปซื้อของหรือจ่ายตลาด	2.52	0.61	2.51	0.50
3	ท่านบริจาคหรือขายสิ่งของเครื่องใช้แทนการทิ้ง เช่น หนังสือ เสื้อผ้า	2.55	0.64	2.73	0.45
4	ท่านนำสิ่งของมาซ่อมแซมหรือดัดแปลงให้สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก เช่น นำเศษผ้ามาเย็บเป็นที่รองแก้ว	1.82	0.93	2.79	0.47
5	ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขายหรือนำมาใช้ใหม่	2.60	0.61	2.97	0.18
6	ท่านแยกมูลฝอยอันตราย เช่น แบตเตอรี่ หลอดไฟ ออกจากมูลฝอยประเภทอื่น	2.50	0.66	2.85	0.38
7	ท่านทิ้งมูลฝอยลงในถังขยะหรือที่รองรับทุกครั้ง	2.50	0.66	2.66	0.49
8	ท่านใช้เศษหญ้า เศษใบไม้คลุมดิน มากกว่าเผาทิ้ง	2.56	0.61	2.57	0.51
9	ท่านนำเศษอาหารไปให้สัตว์เลี้ยง	2.52	0.63	2.92	0.31
10	ในที่สาธารณะท่านทิ้งมูลฝอยแยกประเภทตามถังคัดแยกมูลฝอย	1.58	0.85	2.72	0.49
11	ท่านเผามูลฝอยทุกประเภท บริเวณพื้นที่บ้านหรือที่โล่ง	1.46	0.61	1.69	0.67
12	ท่านส่งเสริมให้ผู้อื่นคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง	2.50	0.61	2.59	0.52

จากผลการศึกษาการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย พบว่า ก่อนดำเนินการกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.8 และหลังดำเนินการกิจกรรมการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับดี ร้อยละ 93.5 ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละ การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินการกิจกรรม (n=291)

ระดับการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย		ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับดี	(2.34–3.00 คะแนน)	101	34.7	271	93.5
ระดับปานกลาง	(1.67–2.33 คะแนน)	177	60.8	19	6.5
ระดับปรับปรุง	(1.00–1.66 คะแนน)	13	4.5	0	0

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินการกิจกรรม

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินการกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนการดำเนินการกิจกรรม เท่ากับ 1.6 และหลังดำเนินการกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 2.6 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังดำเนินการกิจกรรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินการกิจกรรม (n=291)

คะแนนการปฏิบัติ	Mean	S.D.	t	95%CI		p-value
				lower	upper	
ก่อน	1.6	0.46	33.89	1.07	0.95	< 0.001*
หลัง	2.6	0.16				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนดำเนินกิจกรรม ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการทำกิจกรรมการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.67 (S.D. = 0.86) หลังการดำเนินกิจกรรม คือ ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการทำกิจกรรมการจัดการมูลฝอย ระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.86 (S.D. = 0.68) ดังตารางที่ 23

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ พิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนดำเนินกิจกรรม ท่านมีส่วนร่วมในการนำมูลฝอยครัวเรือนมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือใช้เลี้ยงสัตว์ ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.64 (S.D. = 0.69) หลังการดำเนินกิจกรรม คือ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำถังขยะเปียก สำหรับใส่มูลฝอยอินทรีย์ ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.4 (S.D. = 0.84) ดังตารางที่ 23

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนดำเนินกิจกรรม ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย แล้วนำไปขายเพิ่มรายได้ครัวเรือน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.85 (S.D. = 0.80) หลังดำเนินกิจกรรม คือ ท่านมีส่วนร่วมไม่ทิ้งมูลฝอยลงแม่น้ำหรือริมถนน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.99 (S.D. = 0.76) ดังตารางที่ 23

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พิจารณารายข้อ พบว่า ก่อนดำเนินกิจกรรม ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยของชุมชน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.69 (S.D. = 0.95) หลังดำเนินกิจกรรม คือ ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยของชุมชน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.95 (S.D. = 0.91) ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	ก่อน		หลัง	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ				
1. ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการทำกิจกรรมการจัดการมูลฝอย	3.67	0.86	3.86	0.68
2. ท่านเข้าร่วมการประชุม/ประชาคม เพื่อเสนอปัญหาและความต้องการร่วมกับ อบต.	3.65	0.81	3.79	0.79
3. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร และการเสนอแนะแนวทางการจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.52	0.86	3.83	0.76
4. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.48	0.84	3.81	0.82
5. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำร่างข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน	3.15	0.99	3.59	1.07
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ				
6. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งในที่รองรับมูลฝอย	1.97	0.90	3.84	0.85
7. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำถังขยะเปียก สำหรับใส่มูลฝอยอินทรีย์	3.58	0.83	3.94	0.84
8. ท่านมีส่วนร่วมในการนำมูลฝอยครัวเรือนมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือใช้เลี้ยงสัตว์	3.64	0.69	3.92	0.79
9. ท่านมีส่วนร่วมในการนำถุงผ้า ตะกร้า ปิ่นโต แก้วน้ำ มาซื้อสินค้า	1.72	1.09	3.80	0.84
10. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการ/นโยบายเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น	1.92	1.02	3.80	0.85
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์				
11. ท่านมีส่วนร่วมในการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เช่น ขวดน้ำ ถูพลาสติก	3.52	0.64	3.91	0.77
12. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย แล้วนำไปขายเพิ่มรายได้ครัวเรือน	3.85	0.80	3.97	0.76
13. ท่านมีส่วนร่วมไม่ทิ้งมูลฝอยลงแม่น้ำหรือริมถนน	3.56	0.71	3.99	0.76

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291) (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	ก่อน		หลัง	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
14. ท่านมีส่วนร่วมไม่เผามูลฝอยในที่โล่ง เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ	2.27	1.15	3.84	0.85
15. ท่านมีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนสะอาด ปลอดภัย เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก	3.25	0.70	3.93	0.76
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
16. ท่านมีส่วนร่วมในการแจ้ง อบต. กรณีมีผู้ฝ่าฝืนมาตรการทางกฎหมาย	2.13	1.08	3.66	0.87
17. ท่านมีส่วนร่วมในการทำเกณฑ์การประเมินผลการจัดการมูลฝอยของชุมชน	2.48	0.85	3.72	0.90
18. ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยให้ อบต. ทราบ	3.67	0.95	3.70	0.89
19. ท่านได้รับทราบผลการดำเนินงานจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.64	1.02	3.69	0.92
20. ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยของชุมชน	3.69	0.95	3.95	0.91

การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนรายด้านก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

ผลการศึกษากการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน พบว่า ก่อนดำเนินกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังดำเนินการ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ดังแสดงในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนรายด้านก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยรายด้าน	ก่อน		หลัง	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.50	0.70	3.78	0.60
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	2.57	0.44	3.86	0.75
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.29	0.37	3.93	0.70
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.12	0.60	3.76	0.81
ภาพรวม	3.12	0.40	3.83	0.64

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนการดำเนินกิจกรรม เท่ากับ 3.12 และหลังดำเนินกิจกรรมเพิ่มขึ้นเป็น 3.83 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังดำเนินกิจกรรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 25

ตารางที่ 25 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม (n=291)

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	Mean	S.D.	t	95%CI		p-value
				lower	upper	
ก่อน	3.12	0.40	15.79	0.8	0.6	< 0.001*
หลัง	3.83	0.64				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กิจกรรมที่ 6 ประเมินผลหลังการดำเนินงาน

ผู้วิจัยร่วมกับคณะทำงาน ได้ร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานหลังการทำกิจกรรมตามโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา สรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 26 ผลลัพธ์ของการดำเนินกิจกรรมตามโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย
ตำบลโคกเพชรพัฒนา

โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา	
กิจกรรม	ผลลัพธ์
1. กิจกรรม "อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย" โดยให้ความรู้ในการคัดแยกมูลฝอย การจัดการมูลฝอย การสาธิตการทำถังขยะเปียกครัวเรือน และการสาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ	ประชาชนมีความรู้ในการจัดการมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นอยู่ในระดับสูง
2. กิจกรรมสร้างการรับรู้ "ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ" 1) สร้างการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลฝอยโดยการจัดเสียงตามสาย การประกาศประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อการรณรงค์การจัดการมูลฝอยเชิงรุก 2) รณรงค์การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนรายครัวเรือน 3) ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมูลฝอย เช่น น้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ เป็นต้น 4) ส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอยอันตราย	1) หมู่บ้านมีการคัดแยกมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น 2) มีการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนทุกครัวเรือน ร้อยละ 100 3) เกิดผลิตภัณฑ์แปรรูปจากมูลฝอย ได้แก่ น้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ 4) ประชาชนมีการคัดแยกมูลฝอยอันตรายอย่างถูกต้อง จากการตรวจสอบในจุดรับมูลฝอยอันตรายรายหมู่บ้าน
3. กิจกรรม "ปรับปรุงภูมิทัศน์ รักษาหมู่บ้านสีเขียว" 1) ทำความสะอาดหน้าบ้านและหมู่บ้านของตนเอง 2) ทำเสียนล้อมต้นไม้	1) ลดปริมาณมูลฝอยตามที่ทางสาธารณะ 2) ลดการเผาเศษใบไม้ เป็นปุ๋ยสำหรับพืช/ต้นไม้

จากผลการใช้รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ส่งผลให้การประเมินตามเกณฑ์ตัวชี้วัดจังหวัดสะอาดด้านการ

จัดการขยะต้นทางของตำบลโคกเพชรพัฒนาผ่านเกณฑ์ ในประเด็นหมู่บ้านหรือชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย เป้าหมาย ร้อยละ 80 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 100 และครัวเรือนมีการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน เป้าหมาย ร้อยละ 100 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 100

4.4 ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผล (Reflecting)

กิจกรรมที่ 7 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปถอดบทเรียน ปัญหาอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานและวางแผนในการแก้ไขปัญหาในวงรอบต่อไป

ผู้วิจัยและทีมวิจัยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง วันที่ 19 มกราคม 2567 ณ ห้องประชุม ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เวลา 09.00 - 16.00 น. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประมวลผลการดำเนินงานที่ได้หลังการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ รับฟังข้อคิดเห็น จากกลุ่มแกนนำองค์กรฯ และตัวแทนครัวเรือนที่เข้าร่วม โดยให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการดำเนินงานให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ สะท้อนผลการปฏิบัติงานหลังจากการดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ

“ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ส่วนกลางให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ในแต่ละพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหาขยะล้นพื้นที่ ผมในฐานะผู้นำท้องถิ่นได้รับทราบนโยบายอยู่เป็นระยะ ๆ ย่อมเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการขยะของตำบล สำหรับปัญหาของตำบลเราคือ เราไม่มีสถานที่กำจัดขยะ เพราะติดปัญหาการขออนุญาตจากป่าไม้ มันต้องใช้เวลาในการดำเนินการค่อนข้างนาน ทำให้การขับเคลื่อนงานขยะตำบลในส่วนของ อบต.เอง เกิดการติดขัด ไม่สามารถให้บริการพ่อแม่พี่น้องได้ สิ่งที่เราจะทำได้เพื่อให้งานด้านการจัดการขยะตำบลมันขับเคลื่อนก็คือ ความร่วมมือร่วมใจโดยอาศัยการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะจากพ่อแม่พี่น้อง จากชุมชนเอง โดย อบต.ก็จะเป็นแรงสนับสนุนด้านคน เงิน ของ ส่วนผู้ปฏิบัติคงต้องเป็นพ่อแม่พี่น้อง ดังที่เห็นผลสำเร็จจากการทำโครงการนี้ พ่อแม่พี่น้องเป็นผู้ทำให้เกิดผลลัพธ์ ไม่ว่าจะเป็นการคัดแยกขยะ การทำถังขยะเปียกครบตามเป้าหมาย การทำความสะอาดชุมชนจนสวยงามน่าอยู่ เหล่านี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของทุกท่าน ผมอยากให้ปฏิบัติแบบนี้ต่อไปครับ ขอขอบคุณทุกท่านครับ”

(ผู้บริหาร อบต.โคกเพชรพัฒนา, สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

"แนวทางการจัดการขยะของชุมชนสิ่งแรก คือ การกระตุ้นให้ทุกคนมีจิตใจที่จะทำประโยชน์ให้กับที่ที่ตนเองอยู่อาศัย เนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการปัญหาขยะด้วยตนเองได้ จะต้องร่วมมือกันโดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนเข้าใจ

แนวคิด จากนั้นก็เริ่มร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ทุกคนก็เริ่มเข้ามาร่วมมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเห็นว่ามันดีกับตนเองด้วย จากคนที่ไม่เคยเข้าร่วมก็เข้ามาร่วม ชุมชนก็เริ่มสะอาดน่าอยู่ดีขึ้น"

(ตัวแทน อบต.โคกเพชรพัฒนา, สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

"ในอดีตก่อนหน้านี้ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องการคัดแยกขยะมากนัก มีการจัดการตามความสะดวกและความเคยชิน ทำให้เกิดปัญหาขยะในพื้นที่ จนมีโครงการนี้เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะทั้งจากการมารับฟังการอบรมบรรยาย การสาธิตการคัดแยกขยะ การได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการลงพื้นที่รณรงค์ในหมู่บ้าน จึงได้แนวคิดในการใช้ประโยชน์จากขยะที่เห็นชัดคือขยะเศษอาหาร ที่ครัวเรือนให้ความร่วมมือในการจัดทำถังขยะเปียกเพื่อเป็นปุ๋ยหมัก เป็นไปตามเกณฑ์"

(ตัวแทนผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

"จากการดำเนินงานจะเห็นได้ว่าช่องทางที่คนในชุมชนจะรับทราบข่าวสารได้ดีที่สุดคือเสียงตามสาย ร่วมกับการลงพื้นที่เชิงรุกเคาะประตูบ้านแล้วให้เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กันบอกต่อ ๆ กันไปใช้เวลาไม่นานก็รับทราบกันทั้งชุมชน"

(ตัวแทนประธาน อสม., สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

"ความสำเร็จจากการดำเนินงานนี้มาจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ขาดใครไปไม่ได้เลย โดยเฉพาะผู้นำทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ที่มีวิสัยทัศน์และเป็นตัวกลางขับเคลื่อนงานขี้นจนสำเร็จ"

(ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

"เป็นเวลาสามเดือนที่เห็นถึงความทุ่มเท ความตั้งใจของทุกภาคส่วน ออกทำงานรณรงค์อย่างจริงจัง ลุยแดดลุยฝน คำมีดก็ทำ ป้าขอชื่นชม"

(ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

"เป็นกิจกรรมที่ดีควรแก่การคงการปฏิบัติไว้ให้มีความต่อเนื่อง เพราะตอนนี้ทุกคนเริ่มให้ความสนใจในการจัดการขยะภายในชุมชน อย่าให้แรงกระตุ้นหายไป ให้ทำอย่างที่ทำ"

(ตัวแทนผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ : 19 มกราคม 2567)

ผู้วิจัยสรุปการถอดบทเรียนถึงปัญหาอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จในภาพรวม ได้ดังนี้
ปัญหาอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

1. การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม อาจจะมีสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดคิด เช่น มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน วิทยากรควรมีทักษะที่ดีในการดำเนินกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้การประชุมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

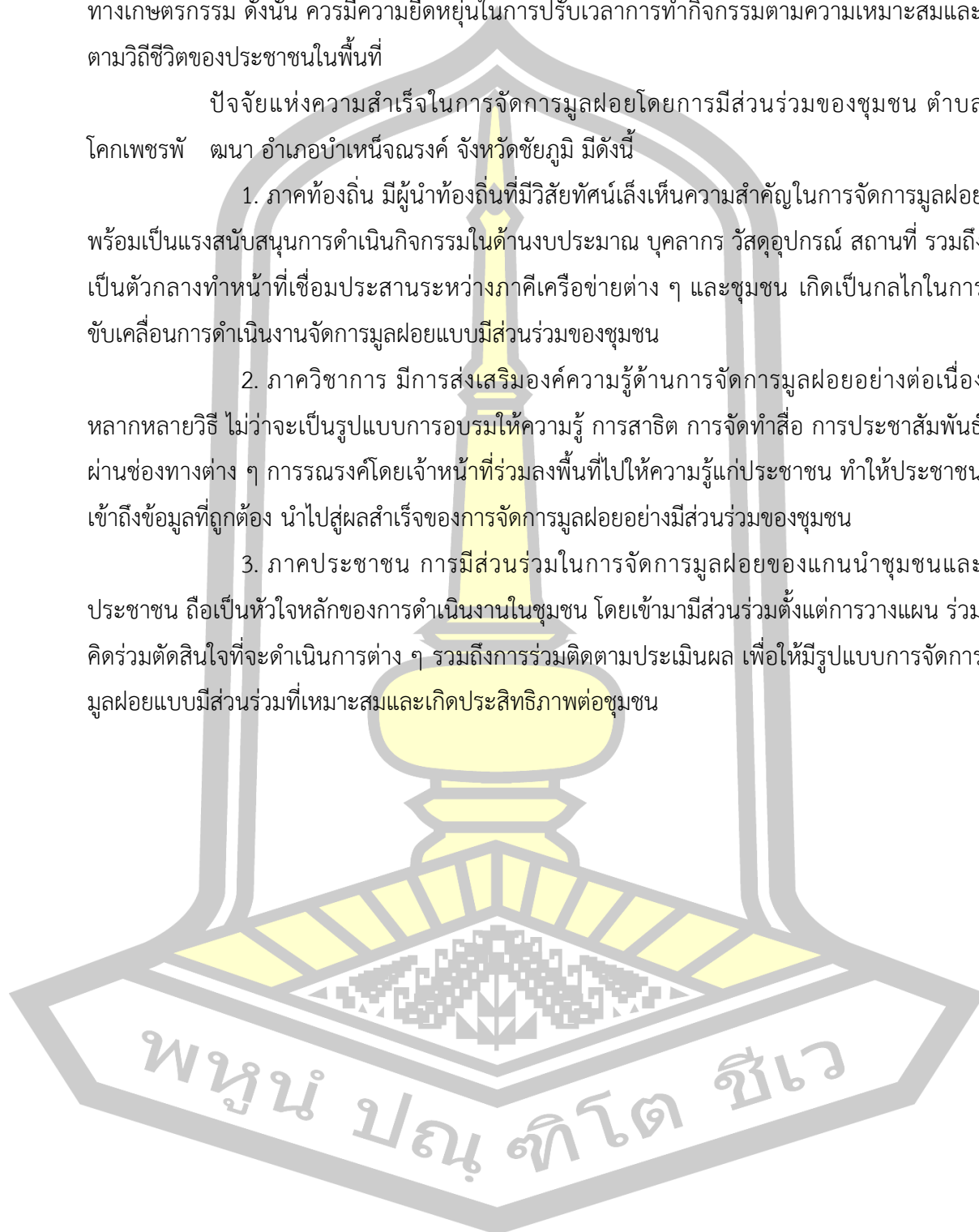
2. กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมบางกิจกรรมน้อย เนื่องจากเป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตรกรรม ดังนั้น ควรมีความยืดหยุ่นในการปรับเวลาการทำกิจกรรมตามความเหมาะสมและตามวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพื้ ฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ มีดังนี้

1. ภาคท้องถิ่น มีผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการมูลฝอยพร้อมเป็นแรงสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ รวมถึงเป็นตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่ายต่าง ๆ และชุมชน เกิดเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ภาควิชาการ มีการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการอบรมให้ความรู้ การสาธิต การจัดทำสื่อ การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ การรณรงค์โดยเจ้าหน้าที่ร่วมลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ นำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ภาคประชาชน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของแกนนำชุมชนและประชาชน ถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงานในชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจที่จะดำเนินการต่าง ๆ รวมถึงการร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้มีรูปแบบการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพต่อชุมชน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในลักษณะเป็นวงรอบเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ มีหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

5.1 สรุปผล

จากการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาบริบท และสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลทั่วไปของลักษณะทางประชากร จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.3 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 40 - 50 ปี ร้อยละ 43.0 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 78.0 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. ร้อยละ 58.4 มีการประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 59.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001- 10,000 บาท ร้อยละ 40.2 สถานภาพทางสังคมส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป ร้อยละ 93.1 ระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ 41-50 ปี ร้อยละ 39.6

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ในภาพรวมอยู่ระดับต่ำ ร้อยละ 56.0 โดยพบว่า ประเด็นคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด คือ การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดขยะจากแหล่งกำเนิด ร้อยละ 64.6 รองลงมา คือ เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระเบื้อง เศษคอนกรีต จัดเป็นขยะชนิดที่ไม่สามารถเผาไหม้เป็นถ่านได้ด้วยการเผาไหม้ธรรมดา ร้อยละ 58.4 และมูลฝอย หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก ร้อยละ 57.4 และประเด็นคำถามที่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน ร้อยละ 43.3

การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.8 โดยข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยดีที่สุด คือ ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขายหรือนำมาใช้ใหม่ และน้อยที่สุด คือ ท่านเผา มูลฝอยทุกประเภท บริเวณพื้นที่บ้านหรือที่โล่ง

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

5.1.2 กระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) มีการเตรียมข้อมูล จากการศึกษาบริบทชุมชน สภาพปัญหาและการจัดการมูลฝอยในพื้นที่ ผู้วิจัยทำการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ มีการจัดเวทีประชาคมประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา โดยผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็น การสะท้อนปัญหา และข้อเสนอแนะของประชาชน ประเด็นต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดทำแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาและรวบรวมข้อมูล นำเสนอต่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มแกนนำองค์กร วันที่ 12 ตุลาคม 2566 ณ ห้องประชุมสภาฯ ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เวลา 09.00 -16.00 น. โดยผู้วิจัยคืนข้อมูลจากการเก็บข้อมูลก่อนการดำเนินการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม แบ่งกลุ่มใหญ่ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนช่วยกันระดมสมอง แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นในการวิเคราะห์ไว้ ดังนี้ 1) วิเคราะห์สถานการณ์มูลฝอยและสาเหตุทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 2) ผลกระทบของปัญหามูลฝอย 3) ภาพฝันในอนาคตในการจัดการมูลฝอยของชุมชน จากนั้นร่วมกันอภิปราย เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วมคิดโครงการ/กิจกรรม เพื่อตอบสนองแนวทางส่งเสริมการจัดการมูลฝอยร่วมกัน เกิด “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” มีกิจกรรม 3 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรม "อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย" 2) กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ” และ 3) กิจกรรม "ปรับปรุงภูมิทัศน์ รักษาหมู่บ้านสีเขียว"

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Acting) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ “โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา” มีกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย โดยจัดที่ห้องประชุม ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ในวันที่ 25-26 ตุลาคม 2566 เวลา 09.00 - 16.00 น. วิทยากร คือ ตัวแทนจากกลุ่มแกนนำองค์กร ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา นักวิชาการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคกเพชร และตัวแทนอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก ในการอบรมเป็นการบรรยาย เรื่อง สถานการณ์มูลฝอยในปัจจุบัน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอยตามประเภท การสาธิตการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การสาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติการจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้องและเหมาะสม

กลุ่มเป้าหมาย : เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน

ผลการดำเนินกิจกรรม : จากการที่วิทยากรได้ถามตอบกลุ่มเป้าหมายมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยเพิ่มขึ้น และมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมสาธิตประกอบกรบรรยาย

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ”

เป็นกิจกรรมสร้างการรับรู้ข้อมูลเรื่องขยะ สถานการณ์ปัจจุบัน ข่าวสารเกี่ยวกับงานขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม การจัดทำสื่อการเรียนรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผ่านช่องทางการรับรู้ ต่าง ๆ ของตำบล การจัดเสียงตามสายทุกวันศุกร์ในทุกหมู่บ้าน การณรงค์เชิงรุก กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการมูลฝอย ทั้งรูปแบบของการเดินขบวนและการลงพื้นที่รายครัวเรือน โดยรณรงค์การคัดแยกมูลฝอยตามประเภท (มูลฝอยทั่วไป, มูลฝอยเปียก, มูลฝอยอันตราย, มูลฝอยรีไซเคิล) การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมูลฝอย เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ เป็นต้น เริ่มดำเนินการวันที่ 27 ตุลาคม 2566 – 29 ธันวาคม 2566

กลุ่มเป้าหมาย : กลุ่มแกนนำองค์กร, เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน

ผลการดำเนินกิจกรรม : การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ดำเนินการทุกวันศุกร์ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน โดยผู้นำชุมชน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือตัวแทนเจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน เป็นผู้ดำเนินการ รวมดำเนินการจำนวน 10 ครั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น เกิดการคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือน การออกณรงค์เชิงรุกดำเนินการทั้ง 11 หมู่บ้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความกระตือรือร้นเกิดแรงกระตุ้นในการคัดแยกมูลฝอย มีการจัดทำถังขยะเปียกครบทุกครัวเรือน เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมูลฝอยในชุมชน ได้แก่ น้ำหมักชีวภาพ กระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ การทำหลุมน้ำร่นาการไถดินด้วยขวดพลาสติก และมีการส่งต่อสื่อความรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ ในช่องทางการติดต่อภายในหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรม ปรับปรุงภูมิทัศน์ รั้วหมู่บ้านสีเขียว

เป็นกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างหมู่บ้านสีเขียว โดยการจัดวัน Kick Off ร่วมกันทำความสะอาดชุมชนตนเอง ทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน และในวันสำคัญ พร้อมกับทำเสวียนล้อมต้นไม้ เริ่มกิจกรรมครั้งแรกวันที่ 20 ตุลาคม 2566 สิ้นสุดวันที่ 29 ธันวาคม 2566 ดำเนินกิจกรรมรวมทั้ง 6 ครั้ง เพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักต่อการทิ้งมูลฝอยตามถนนหรือที่ทางสาธารณะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และเกิดการช่วยสอดส่องดูแลชุมชนให้ปลอดขยะ ลดการลักลอบทิ้งมูลฝอย

กลุ่มเป้าหมาย : กลุ่มแกนนำองค์กร, เจ้าบ้านหรือตัวแทนครัวเรือน

ผลการดำเนินกิจกรรม : ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาความสะอาด ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนตนเอง สามารถลดการเกิดมูลฝอยจากการทิ้งตามถนน พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคล รวมถึงการทำเสวียนล้อมต้นไม้ยังช่วยลดการเผาไหม้ อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดโลกร้อน

5.1.3 ผลการดำเนินงานรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมที่ 4 การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ผู้วิจัยสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ตลอดทั้งการวิจัย ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกข้อมูล และการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการจัดทำเวทีประชาคมประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา พบว่า ประชาชนให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการร่วมทำประชาคมเป็นอย่างดี มีการร่วมแสดงความคิดเห็นถึงสาเหตุของปัญหา การสะท้อนปัญหา และความต้องการหรือแนวทางแก้ไขการจัดการมูลฝอยในชุมชน แต่มีบางส่วนที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชาคมจนเสร็จสิ้นกระบวนการ เนื่องจากติดภารกิจ โดยการจัดกิจกรรมดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย

2. กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มแกนนำองค์กรในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการมูลฝอยในชุมชน ให้ความสำคัญกับการการประชุม ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและให้ความสนใจดี แต่อาจมีบางส่วนที่ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้หรือไม่สามารถอยู่ร่วมประชุมจนเสร็จสิ้นกระบวนการ เนื่องจากติดภารกิจสำคัญ ผู้วิจัยมีการแจกกระดาษให้ผู้ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นผ่านการแบ่งกลุ่มใหญ่ มีการช่วยกันระดมสมอง อภิปรายและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่วิจารณ์ความคิดเห็นของคนอื่น ผ่านการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมประชุม

3. โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา ดำเนินงานตามโครงการ โดยมีการสังเกตผลตามกิจกรรมดังนี้

3.1 อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย โดยจัดที่ห้องประชุม ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา ในวันที่ 25-26 ตุลาคม 2566 เวลา 09.00 - 16.00 น. พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงให้ความสนใจดี ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามเมื่อเกิดการซักถามระหว่างวิทยากรกับผู้อบรม มีการร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างการอบรม

3.2 กิจกรรมสร้างการรับรู้ข้อมูลเรื่องขยะ สถานการณ์ปัจจุบัน ข่าวสารเกี่ยวกับงานขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม การจัดทำสื่อการเรียนรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผ่านช่องทางการรับรู้ต่างๆ ของตำบล การจัดเสียงตามสายทุกวันศุกร์ เวลา 06.00 น. เป็นต้นไป ในทุกหมู่บ้าน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้จัดรายการเอง การรณรงค์เชิงรุกสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการมูลฝอย ทั้งรูปแบบของการเดินขบวนและการลงพื้นที่รายครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความกระตือรือร้นในการร่วมรณรงค์ มีการส่งต่อสื่อความรู้ สื่อประชาสัมพันธ์ ในช่องทางการติดต่อภายในหมู่บ้าน และสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อประชาชนในพื้นที่ได้

3.3 กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างหมู่บ้านสีเขียว ปลอดภัย โดยการจัดวัน Kick Off ร่วมกันทำความสะอาดชุมชนตนเอง ทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน และในวันสำคัญพร้อมจัดทำเสวียนล้อมต้นไม้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความร่วมมือในการช่วยดูแลรักษาความสะอาดปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชนตนเอง

กิจกรรมที่ 5 ผลเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การปฏิบัติการจัดการมูลฝอยในชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม ได้ผลดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนการดำเนินกิจกรรม เท่ากับ 6.5 และหลังดำเนินกิจกรรม เท่ากับ 8.4 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนและหลังดำเนินกิจกรรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนการดำเนินกิจกรรม เท่ากับ 1.6 และหลังดำเนินกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 2.6 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนก่อนการดำเนินกิจกรรม เท่ากับ 3.12 และหลังดำเนินกิจกรรมเพิ่มขึ้นเป็น 3.83 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ย

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กิจกรรมที่ 6 ประเมินผลหลังการดำเนินงาน

ผู้วิจัยร่วมกับคณะทำงาน ได้ร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานหลังการทำกิจกรรมตามโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคกเพชรพัฒนา จากผลการใช้รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ส่งผลให้การประเมินตามเกณฑ์ตัวชี้วัดจังหวัดสะอาดด้านการจัดการขยะต้นทางของตำบล โคกเพชรพัฒนาผ่านเกณฑ์ ในประเด็นหมู่บ้านหรือชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย เป้าหมายร้อยละ 80 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 100 และครัวเรือนมีการจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน เป้าหมาย ร้อยละ 100 ผลการดำเนินงานได้ ร้อยละ 100

5.1.4 ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผล (Reflecting) โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปถอดบทเรียน ปัญหาอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานและวางแผนในการแก้ไขปัญหาในวงรอบต่อไป วันที่ 19 มกราคม 2567 ณ ห้องประชุม ชั้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา เวลา 09.00 น.- 16.00 น. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการดำเนินงานให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ สะท้อนผลการปฏิบัติงานปัญหาอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแผนการดำเนินงานรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ปัญหาอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

1. การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม อาจจะมีสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดคิด เช่น มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน วิทยากรควรมีทักษะที่ดีในการดำเนินกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้การประชุมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมบางกิจกรรมน้อย เนื่องจากเป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตรกรรม ดังนั้น ควรมีความยืดหยุ่นในการปรับเวลาการทำกิจกรรมตามความเหมาะสมและตามวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ มีดังนี้

1. ภาคท้องถิ่น มีผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเล็งเห็นความสำคัญในการจัดการมูลฝอย พร้อมเป็นแรงสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์

สถานที่ รวมถึงเป็นตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่ายต่าง ๆ และชุมชน ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ภาควิชาการ มีการกระตุ้นส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยหลากหลายวิธีอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการอบรมให้ความรู้ การสาธิต การจัดทำสื่อ การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ การรณรงค์โดยเจ้าหน้าที่ร่วมลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติ นำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ภาคประชาชน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของแกนนำชุมชนและประชาชน ถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงานในชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจที่จะดำเนินการต่าง ๆ รวมถึงการร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้มีรูปแบบการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพต่อชุมชน

5.2 อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

5.2.1 บริบทและสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ตำบลโคกเพชรพัฒนาเป็นตำบลที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรทุกปี มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นร้านขายของชำ ร้านอาหารหรือตลาด มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่นิยมสั่งของออนไลน์ ซึ่งล้วนเป็นแหล่งกำเนิดมูลฝอยทั้งสิ้น ประชาชนนิยมกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีทิ้งมูลฝอยรวมทุกประเภทโดยการเทกองหรือการเผากลางแจ้ง มีเพียงส่วนน้อยที่มีการคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือน โดยก็นำมูลฝอยเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์ การคัดแยกมูลฝอยรีไซเคิลไว้ขายหากสังเกตจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ พอสรุปให้เห็นว่าประชาชนมีปัญหาการจัดเก็บมูลฝอยในระดับครัวเรือนหลายเงื่อนไข เช่น ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการจัดการ ทำให้ประชาชนส่วนมากจัดการมูลฝอยด้วยวิธีทิ้งรวมกันมากกว่าวิธีการอย่างอื่นซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักวิชาการกลายเป็นปัญหาอื่นตามมา โดยเฉพาะเกิดการลักลอบทิ้งมูลฝอยตามที่สาธารณะและพื้นที่ว่างของบุคคลอื่นกระจายอยู่ทั่วตำบล สอดคล้องกับสุภาพร แปะยอ (2567) ที่พบว่า ปัญหาด้านมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี เกิดจากปัญหาการขยายตัวของชุมชน ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมีการค้าขายสินค้าเพิ่มขึ้น ความเร่งรีบในการประกอบอาชีพประชาชนขาดความรับผิดชอบ ความมั่งคั่ง ไม่มีถังขยะในการคัดแยกทำให้ทิ้งขยะไม่เป็นที่ และมีการลักลอบทิ้งขยะ อีกทั้งยังขาดความรู้ในการคัดแยกมูลฝอยที่ถูกต้อง

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาคำถามรายข้อ พบว่า ประเด็นคำถามที่ตอบถูกน้อย คือ การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน และผู้รับผิดชอบด้านการจัดการมูลฝอยในชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนาเท่านั้น สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนยังขาดความรู้ในการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้องและขาดความรับผิดชอบโดยมองว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบของ อบต.เท่านั้น สัมพันธ์กับผลการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ขาดความตระหนักถึงปัญหามูลฝอยจึงส่งผลต่อการปฏิบัติ เห็นได้จากผลการปฏิบัติประเด็นการปฏิเสธการใช้ถุงพลาสติก กล่องโฟมจากร้านค้า และการเผามูลฝอยทุกประเภทบริเวณพื้นที่บ้านหรือที่โล่งยังต้องปรับปรุง สอดคล้องกับวรารุณี มหามิตร (2563) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาตำบลละหาน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ พบว่าระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.91 การจัดการขยะครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 84 ถึงแม้จะมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง จากการที่ประชาชนตำบลละหานมีการเข้าถึงข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ แต่การจัดการขยะยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากยังขาดความถูกต้องของความเข้าใจและขาดการปฏิบัติด้วยตนเอง

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับปริญา ปาทาน (2564) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วงเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนหนองม่วงอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลโคกเพชรพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยในหลายด้าน ตั้งแต่ขั้นริเริ่มการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินงานจนถึงการติดตามประเมินผล จึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง

5.2.2 กระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

กระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษา พบว่า จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า มีระดับความรู้อยู่ในระดับต่ำ การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลางเท่ากัน นำเข้าสู่การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมรับรู้สถานการณ์ ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา กิจกรรม/โครงการร่วมกัน ได้แผนปฏิบัติการ 1 โครงการ 3 กิจกรรมหลักตามบริบทของพื้นที่ ได้แก่

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำ ฉันรู้ทันนะ” และกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ รักษาหมู่บ้านสีเขียว ดำเนินการโดยมีภาคีเครือข่ายและตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผลและการร่วมกันสะท้อนคืนข้อมูล เนื่องจากทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้สร้างมูลฝอยและเป็นผู้รับผลกระทบเกี่ยวกับปัญหานี้ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจึงเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินการรูปแบบจัดการมูลฝอยชุมชนได้อย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรมและบรรลุผล สอดคล้องกับวิทกานต์ สารแสน และคณะ (2561) ที่ใช้กระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนโดยใช้การมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจัดทำแผนปฏิบัติการผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เกิดกิจกรรม 5 โครงการ โดยภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพได้มีส่วนร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมตรวจสอบประเมินผล ทำให้เกิดการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ ปวีณา ปาทาน (2564) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามูลฝอยของประชาชน กลุ่มภาคีเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสในการรับรู้ กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินกิจกรรม/โครงการร่วมกันจนบรรลุตามวัตถุประสงค์และแผนดำเนินงาน

5.2.3 ผลรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ผลการดำเนินงานรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน การปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยเพิ่มขึ้นหลังดำเนินกิจกรรม เนื่องจากมีการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสาธิต การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การใช้สื่อออนไลน์ การรณรงค์เชิงรุก ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติตนในการจัดการมูลฝอย เกิดการคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะมูลฝอยอินทรีย์ ที่ประชาชนให้ความร่วมมือในการจัดทำถังขยะเปียกครบทุกครัวเรือน มีการคัดแยกมูลฝอยอันตรายอย่างถูกต้องลงถัง ณ จุดรองรับประจำหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการทำความสะอาดหน้าบ้านและชุมชนตนเอง ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ อภิชาติ ตั้งปรัชญากุล (2560) ที่พบว่า หลังการใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเวลา 3 เดือน ส่งผลให้ตัวแทนครัวเรือนเกิดความรู้ เจตคติ การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยรวมสูงกว่าก่อนการ

ใช้รูปแบบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เกิดระบบใหม่ในการใช้ประโยชน์มูลฝอยในชุมชนอย่างครบวงจร ได้แก่ เกิดกลุ่มแกนนำจัดการขยะชุมชน กลุ่มจิตอาสารักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ตลาดนัดขยะรีไซเคิลชุมชน สรุปได้ว่า การใช้รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น คนในชุมชนต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ต้องมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและทุกภาคส่วนต้องรวมพลังสู่ความสำเร็จ

5.2.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษา พบว่า ภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนกิจกรรมตามโครงการในชุมชนได้ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของตนเอง คือ ภาคท้องถิ่น มีผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการมูลฝอย พร้อมเป็นแรงสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ รวมถึงเป็นตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่าย และชุมชน ภาควิชาการ มีการกระตุ้นและส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอยหลากหลายวิธีอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการอบรมให้ความรู้ การสาธิต การจัดทำสื่อ การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ การรณรงค์โดยเจ้าหน้าที่ร่วมลงพื้นที่ไปให้ความรู้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติ นำไปสู่ผลสำเร็จของรูปแบบการจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคประชาชน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของแกนนำชุมชนและประชาชน ถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงานทุกอย่างในชุมชน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ รวมถึงร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้เป็นรูปแบบการจัดการมูลฝอยที่เกิดประสิทธิภาพและมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับบทนิยาม สาระแน และคณะ (2561) ที่พบว่า รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชุมชนบ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ภาคประชาชน ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และบทบาทของตน ประชาชนเห็นความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาของมูลฝอย มีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตระหนักถึงปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาที่สำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในชุมชน จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ภาคหน่วยบริการด้านสุขภาพ ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหามูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ อบรมให้ความรู้กับผู้นำและประชาชนเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่ต้องประชาสัมพันธ์ปัญหามูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

สรุป ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของรูปแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชนบรรลุผลได้ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ค้นหาปัญหาและสาเหตุ วางแผน แก้ไขปัญหา การดำเนินงานตลอดจนการติดตามประเมินผล จนได้รูปแบบการจัดการมูลฝอยอย่างมี

ส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ประกอบกับภาคีเครือข่ายสามารถสนับสนุนกิจกรรมตามโครงการในชุมชนได้ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทั้งภาคท้องถิ่น ภาควิชาการและภาคประชาชน นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนด้านการจัดการมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ในระดับหมู่บ้าน การจัดการมูลฝอยไม่ว่าจะรูปแบบใดล้วนต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรศึกษาแนวทางหรือวิธีการที่จะแสวงหาความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมจากประชาชนในหมู่บ้าน เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านในการจัดการมูลฝอยชุมชนจากตัวแทนกลุ่มแกนนำชุมชน ตัวแทนครัวเรือน เพื่อร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหามูลฝอยในหมู่บ้านเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และควรมีการร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานในหมู่บ้านของตนเอง

2) ในระดับท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญโดยกำหนดเป็นนโยบายในการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างชัดเจน ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้การคัดแยกมูลฝอยให้กับประชาชนในการจัดการมูลฝอยอย่างถูกวิธีและปลอดภัย ส่งเสริมให้ได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างครบถ้วนถูกต้อง ตลอดจนมีการรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนรับทราบ และสามารถนำข้อมูลไปวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติและการติดตามประเมินผลการจัดการมูลฝอยอย่างจริงจัง

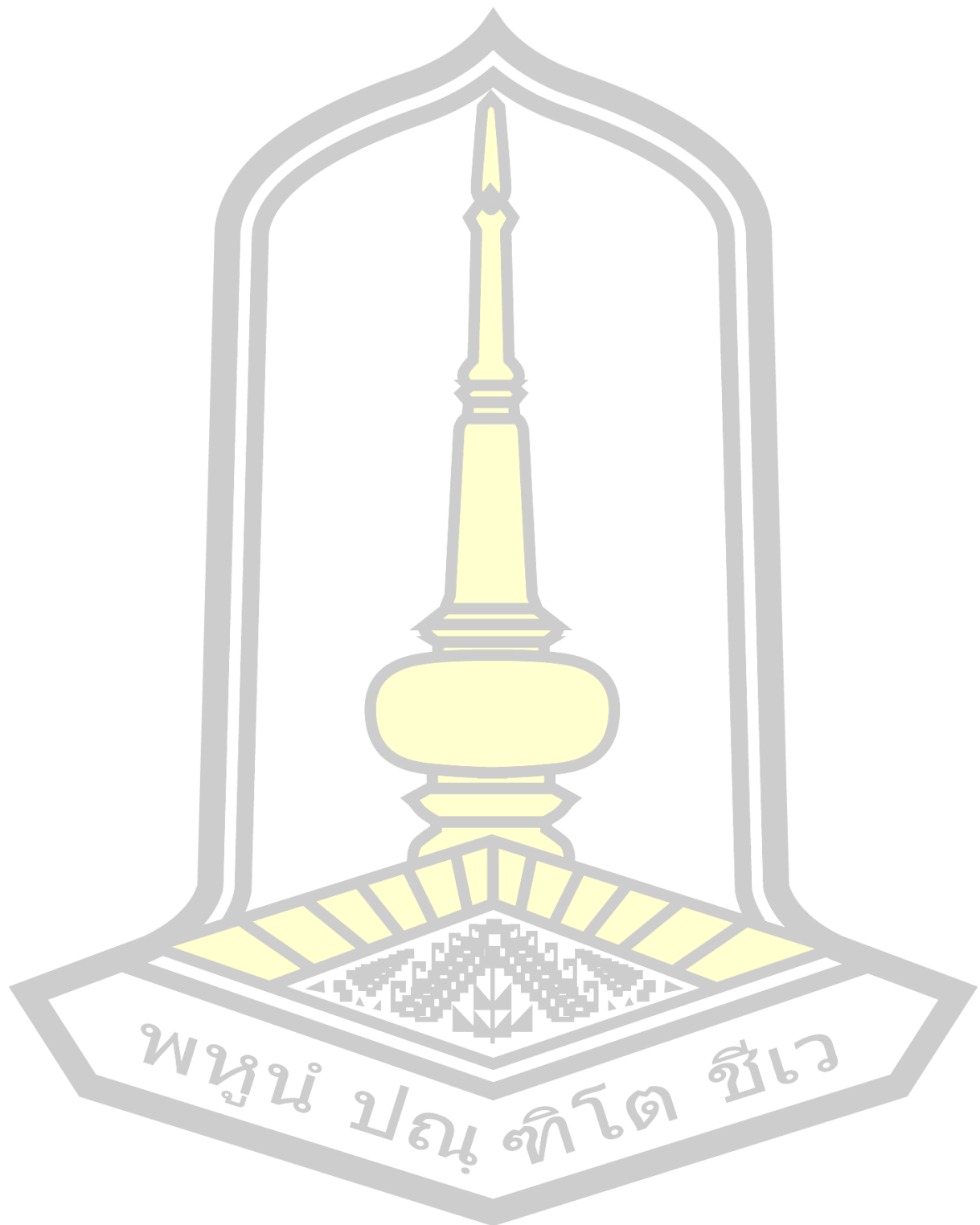
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการสนับสนุนให้หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการศึกษาวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การทดลองใช้โปรแกรมหรือการพัฒนาในรูปแบบในประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหรือขยายผลในการนำมาใช้แก้ปัญหาการบริหารจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพในพื้นที่ต่อไป

2) ควรศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการมูลฝอย เพื่อประเมินแนวทางแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

3) ควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบของมูลฝอย ปริมาณมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดมูลฝอยประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ทราบลักษณะของมูลฝอยที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสมกับชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ. (2565). จังหวัดชัยภูมิ. [ออนไลน์]. ได้จาก : https://www.chaiyaphum.go.th/page_about/about6.php. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2566].
- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). *คู่มือประชาชน การคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีและเพิ่มมูลค่า*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). *คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). *การศึกษาองค์ประกอบขยะมูลฝอย ปี 2564*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). *คู่มือการคัดแยกองค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). *รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2566*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). *หลักเกณฑ์และวิธีการคัดแยกองค์ประกอบมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดมูลฝอย พ.ศ. 2564*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (2560). *การจัดการขยะมูลฝอย*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายพัฒนาและผลิตสื่อ กองส่งเสริมและเผยแพร่.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2562). *การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- ณัฐภาพ ตุ่นวิชัย. (2560). *รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านท่ากระดาดริมเหมือง ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ดิษฐพล ใจซื่อ และคณะ. (2560). *สถานการณ์ขยะและการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม*. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 14(3), 38-46.
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). *หลักการพัฒนาชุมชน*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลหนองกุงสวรรค์ อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทรงศักดิ์ วลัยใจ. (2564). กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธเรศ ศรีสถิต. (2553). วิศวกรรมการจัดการมูลฝอยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวุฒิ เอกกฤษฎ. (2550). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ องค์ความรู้และการประยุกต์ใช้. วารสารครุทัศน์, 19 (9), 67-74.
- นพพรพรรณ ชัยนาม และ ประจักษ์ บัวผัน. (2565). การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา), 22(2), 224-236.
- นฤนาท ยืนยง และ พิชชานาถ เงินดีเจริญ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย และแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลลำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 12(2), 279-297.
- นันทวุฒิ จำปางาม และคณะ. (2564). การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 15 (2), 75-89.
- นัยนา เดชะ. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประสาร แสงเพชร. (2548). การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ประเวศ วะสี. (2546). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 สู่ภพภูมิใหม่แห่งการพัฒนา. วารสารหมออนามัย, 12(4), 7-21.
- ปวีณา ปาทาน. (2564). รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

- พัชรารณณ์ กระบวนรัตน์. (2546). *ประสิทธิภาพในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการงานทั่วไป โรงพยาบาลตากสิน สำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. ราชบุรี : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.*
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. (2535). ราชกิจจานุเบกษา.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 116, 114ก, 52-54.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (2537). ราชกิจจานุเบกษา.
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (2550). ราชกิจจานุเบกษา.
- เพชรบุรี ทองบ่อ. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะต้นทาง ใน เทศบาลตำบลหนองกุง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.*
- ภานุพันธ์ ไพฑูรย์. (2563). *รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อสร้างสังคมสุขภาวะ ตำบลท่าวังทอง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเวชสาร, 4(1) 11-19.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.*
- วรารุณ มหามิตร. (2563). *รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาตำบลละหาน อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.*
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2546). *การบริหารการศึกษา : หลักการทฤษฎี หน้าที่ประเด็นและบทวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุจน์.*
- วิชาญ ดำรงกิจ. (2566). *การพัฒนาแบบการจัดการมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาหมู่ 8 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนา อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. Journal of Modern Learning Development., 8 (6), 201-212.*
- วิทกานต์ สารแสน และคณะ. (2561). *การพัฒนาแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนบ้านห้วย ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม., 12 (2), 564-580.*
- สาธิต อินทร์เจริญ, วสุธร ตันวัฒนกุล, กุหลาบ รัตนสังธรรม และวิลาวรรณ ศรีพล. (2563). *การตรวจสอบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่ต้นทางของไทยและต่างประเทศ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. 7(2), 152-166.*

- สุภาพร แปะยอ. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 10(2), 110-124.
- สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ทศไนยวรรณ ดวงมาลา และวิมลศิลป์ ประจักษ์ภูมิ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการ มจร. บุรีรัมย์, 5(2), 95-108.
- สมัทนา กลางคาร และวรพจน์ พรหมสัตย์พรต. (2553). หลักการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. มหาสารคาม: สารคามการพิมพ์.
- สุริยะ หาญพิชัย และจันทน์ฉาย จันทร์ลา. (2561). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำน้ำรายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. Suranaree J. Soc. Sci., 12 (1), 67-85.
- โสภณ สุวรรณรัตน์ และเกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ. (2565). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีชีวิตใหม่: กรณีศึกษาจังหวัดเลย. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์, 22(2), 311-326.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2565–2570). [ออนไลน์]. ได้จาก: <https://www.onep.go.th/6-%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566].
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ. (2566). แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” จังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2566. จังหวัดชัยภูมิ.
- ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม. (2562). แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เทศบาลนครนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อภิชาติ ตั้งปรัชญากุล. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบล จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- เอนก ฝ่ายจำปา. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 6(2), 124-142.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. (2522). คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน 2. ภาคการศึกษาที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อาณัติ ต๊ะปิ่นตา. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย*. กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟพริ้นท์.

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570*. ชัยภูมิ: องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา.

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา. (2566). *ผลการสำรวจชุมชนด้านการจัดการมูลฝอยในตำบลโคกเพชรพัฒนา*. ชัยภูมิ: องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา.

อรทัย กักพล. (2547). *การเมืองและการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมดาเพลส จำกัด.

Arnstein, S. R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Planning Association, 35, 216-224.

Bernard, R. (2000). *Fundamentals of biostatistics*. PWS Publishers, 2, 140-246.

Bloom, S. (1972). *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Ithaca, NY: Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

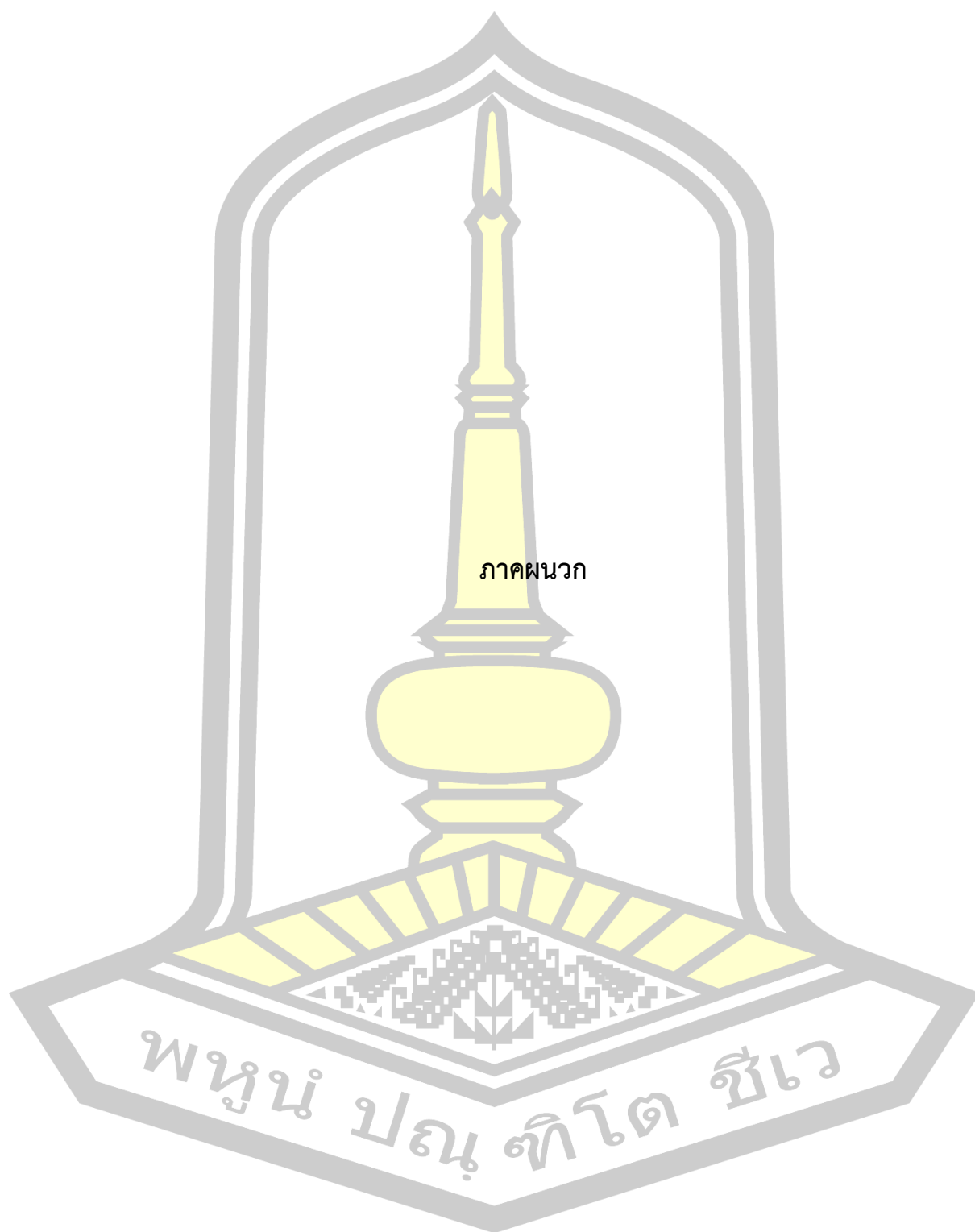
Erwin, W. (1976). *Participation Management : Concept Theory and the Implementation*. Atlanta: Georgia State University Press.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*. 3rd ed. Geelong, Australia: Deakin University Press.

Lawler, E.E. (1986). *High-Involvement Management*. Jossey – Bass Publishers, San Francisco.

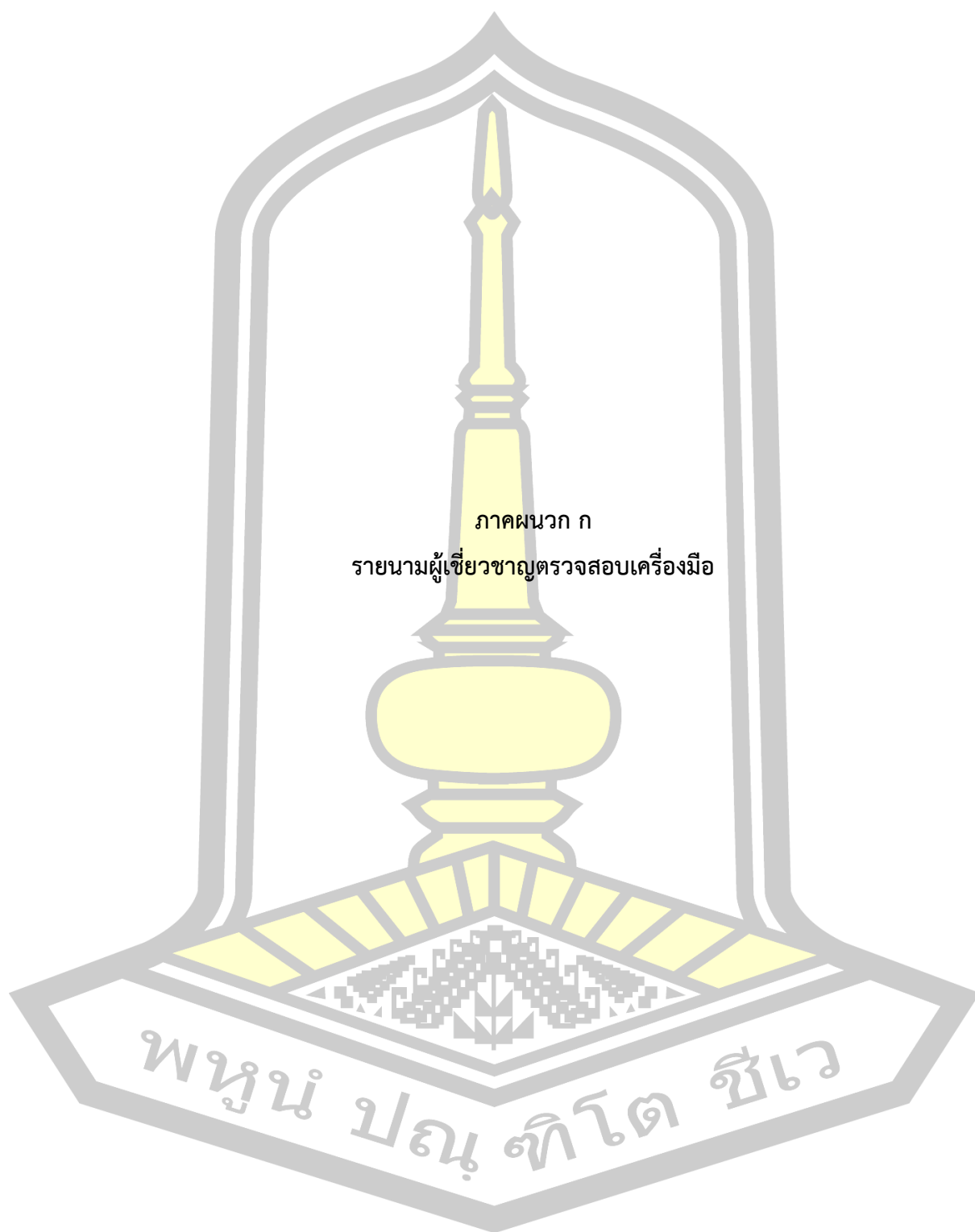
Reeder, W. W. (1998). *Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm Families in New York State*. New York : Cornell University.

William, R. (1990). *Participation and Technological Change in Mechanical Engineering*. Dublin, Ireland.

ภาคผนวก

พูนัน ปณ จิต ชีเว

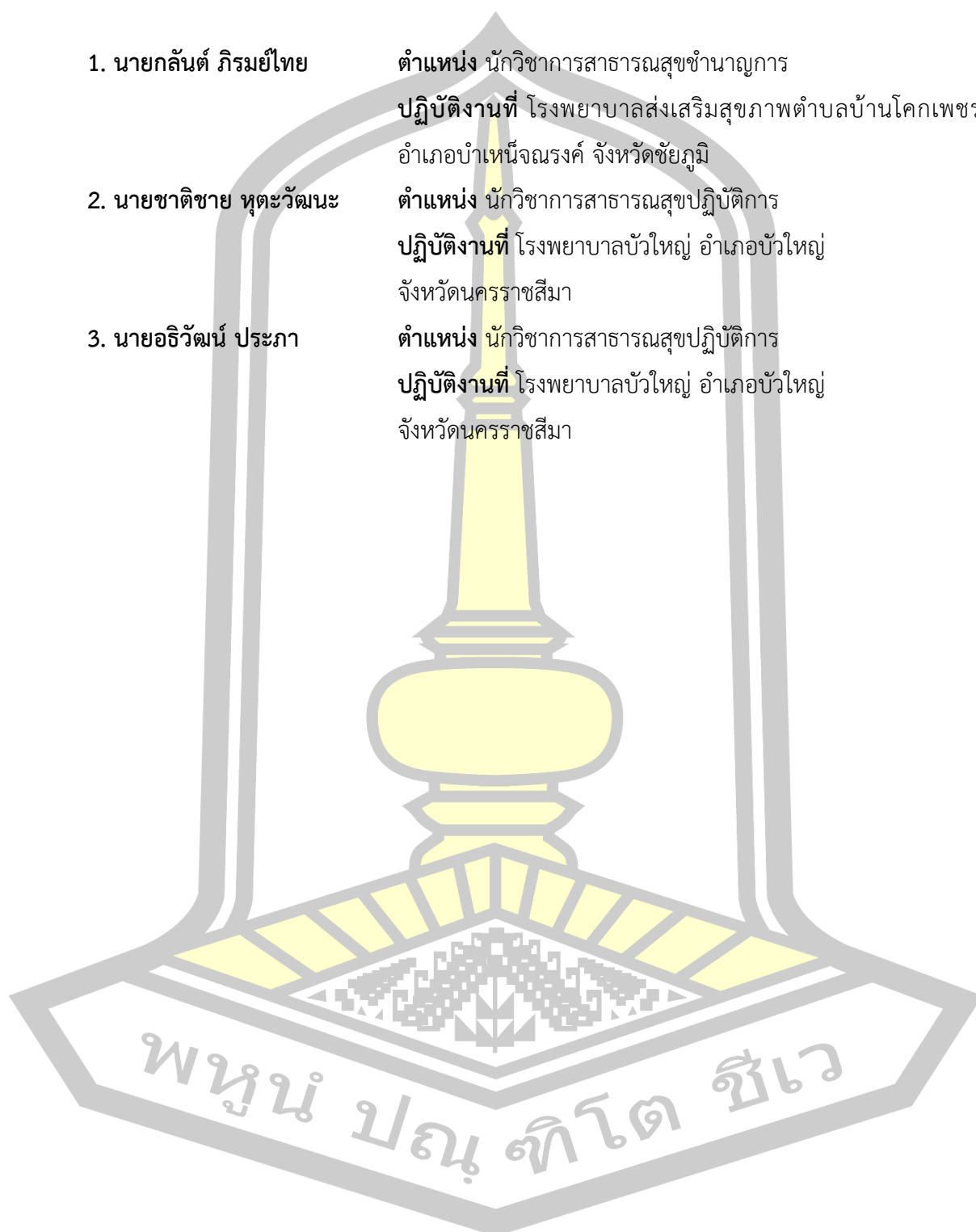
ภาคผนวก ก

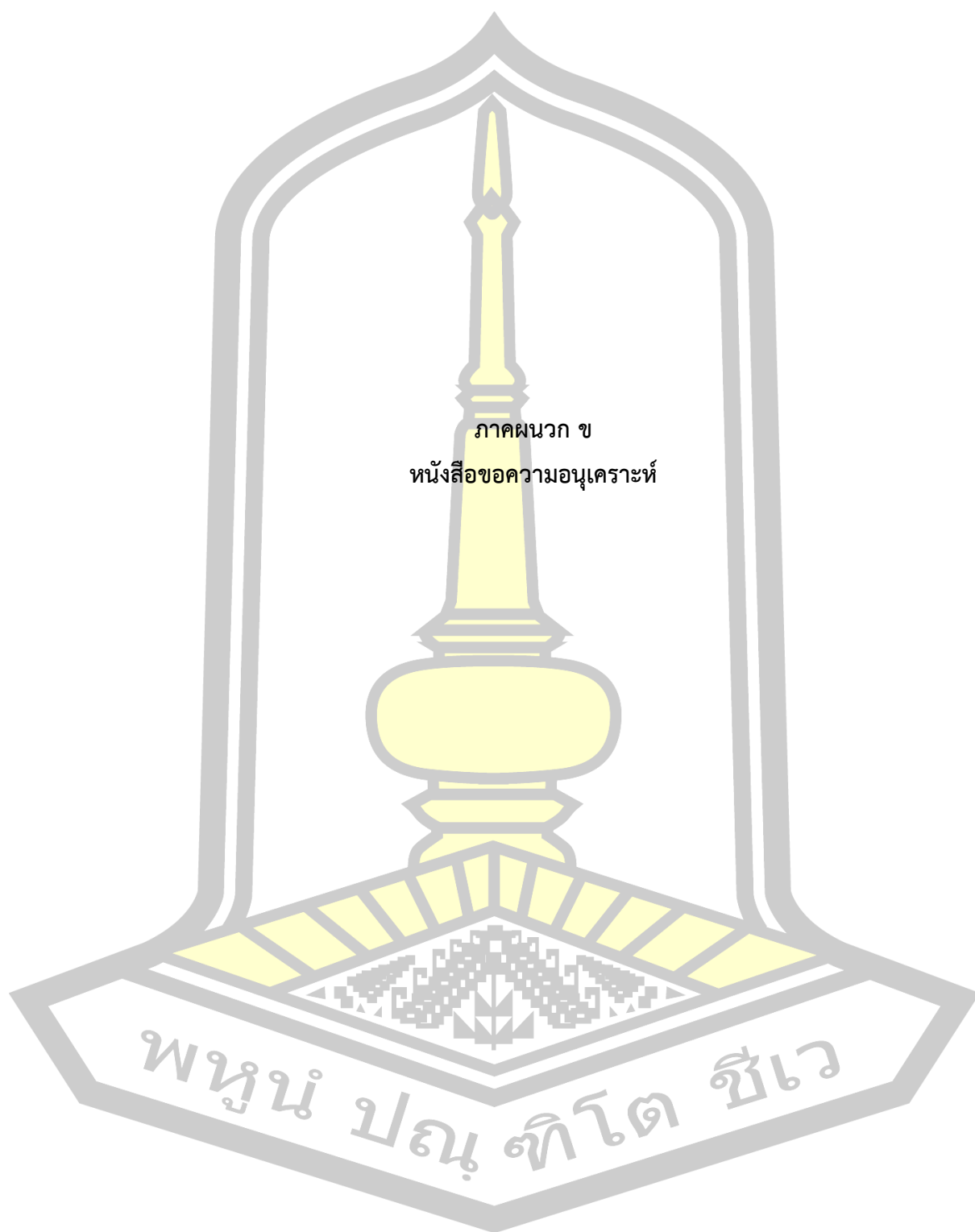
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

พหุณํ ปณฺ ทิโต ชีเว

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. นายกลั่นต์ ภิรมย์ไทย ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
ปฏิบัติงานที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโคกเพชร
อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
2. นายชาติชาย หุตะวัฒนะ ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ
ปฏิบัติงานที่ โรงพยาบาลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่
จังหวัดนครราชสีมา
3. นายอิทธิวัฒน์ ประภา ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ
ปฏิบัติงานที่ โรงพยาบาลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่
จังหวัดนครราชสีมา

ที่ อว ๐๖๐๕.๑๘/๗๗๓๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย
จ.มหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย (Tryout)

เรียน ท่านผู้อำนวยการสถาบันพัฒนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย รหัสนิสิต ๒๕๐๑๑๔๘๓๐๓๕ นิสิตระดับปริญญาโท คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอท่าแพ จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี ผศ.ดร.ณัชชลิดา ยุคะลัง เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อ.ดร.พัชรา หิรัญวัฒนกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ในการศึกษาและดำเนินการวิจัยครั้งนี้

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานของท่าน ทดลองใช้เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย (Tryout) ในครั้งนี้ เพื่อที่นิตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิรัตน์ ยั่งยืน)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษาและประกันคุณภาพ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โทร. ๐ ๔๓๗๕ ๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๐ โทรสาร ๐ ๔๓๗๕ ๔๐๔๓

ผู้ประสานงาน นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย โทร. ๐๘๑ - ๗๙๓๑๖๕๖

ที่ อว ๐๖๐๕.๑๘/๒๓๒๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย
จ.มหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตยืมเครื่องใช้เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย (Tryout)

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะมะนาว

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย รหัสนิสิต ๖๔๐๑๑๔๘๑๐๓๕ นิสิตระดับปริญญาโท คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี ผศ.ดร.ณัชชลิดา ยุคะสิงห์ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อ.ดร.พัชรา หิรัญวัฒนกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ในการศึกษาและดำเนินการวิจัยครั้งนี้

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขออนุญาตยืมจากหน่วยงานของท่าน ทดลองใช้เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย (Tryout) ในครั้งนี้ เพื่อที่นิสิตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รศ.ศาสตราจารย์ ดร.สุนิรัตน์ ยั่งยืน)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษาและประกันคุณภาพ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โทร. ๐ ๔๓๗๕ ๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๐ โทรสาร ๐ ๔๓๗๕ ๔๐๔๓

ผู้ประสานงาน นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย โทร. ๐๘๑ - ๗๙๓๑๖๔๖

ที่ อว ๐๖๐๕.๑๘/สศ๒๒

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย
จ.มหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลประกอบการศึกษา

เรียน ท่านผู้อำนวยการสถาบันคชพัฒนา

ด้วย นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย รหัสนิสิต ๖๔๐๑๑๔๘๑๐๓๕ นิสิตระดับปริญญาโท คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี ผศ.ดร.ณัชชลิดา ยุคะลิ่ง เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อ.ดร.พัชรา หิรัญวัฒนกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ในการศึกษาและดำเนินการวิจัยครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย เข้าใช้พื้นที่ในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนาของท่าน เพื่อเป็นพื้นที่ในการศึกษาและเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีรัตน์ ยิ่งยืน)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษาและประกันคุณภาพ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โทร. ๐ ๔๓๗๕ ๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๐ โทรสาร ๐ ๔๓๗๕ ๔๐๔๓

ผู้ประสานงาน นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย โทร. ๐๘๑ - ๗๙๓๑๖๔๖

ที่ อว ๐๖๐๕.๓๘/๕๗๖๓

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย
จ.มหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลประกอบการศึกษา

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา

ด้วย นางสาวปณิดดา ยาป่าคาย รหัสนิสิต ๖๔๐๑๑๔๔๑๐๓๕ นิสิตระดับปริญญาโท คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบ้านหมื่นจตุรรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี ผศ.ดร.ณัชชลิดา ยุคะลิ่ง เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อ.ดร.พิชชา หิรัญวัฒนกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ในการศึกษาและดำเนินการวิจัยครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวปณิดดา ยาป่าคาย เข้าใช้พื้นที่ในเขตตำบลโคกเพชรพัฒนาของท่าน เพื่อเป็นพื้นที่ในการศึกษาและเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

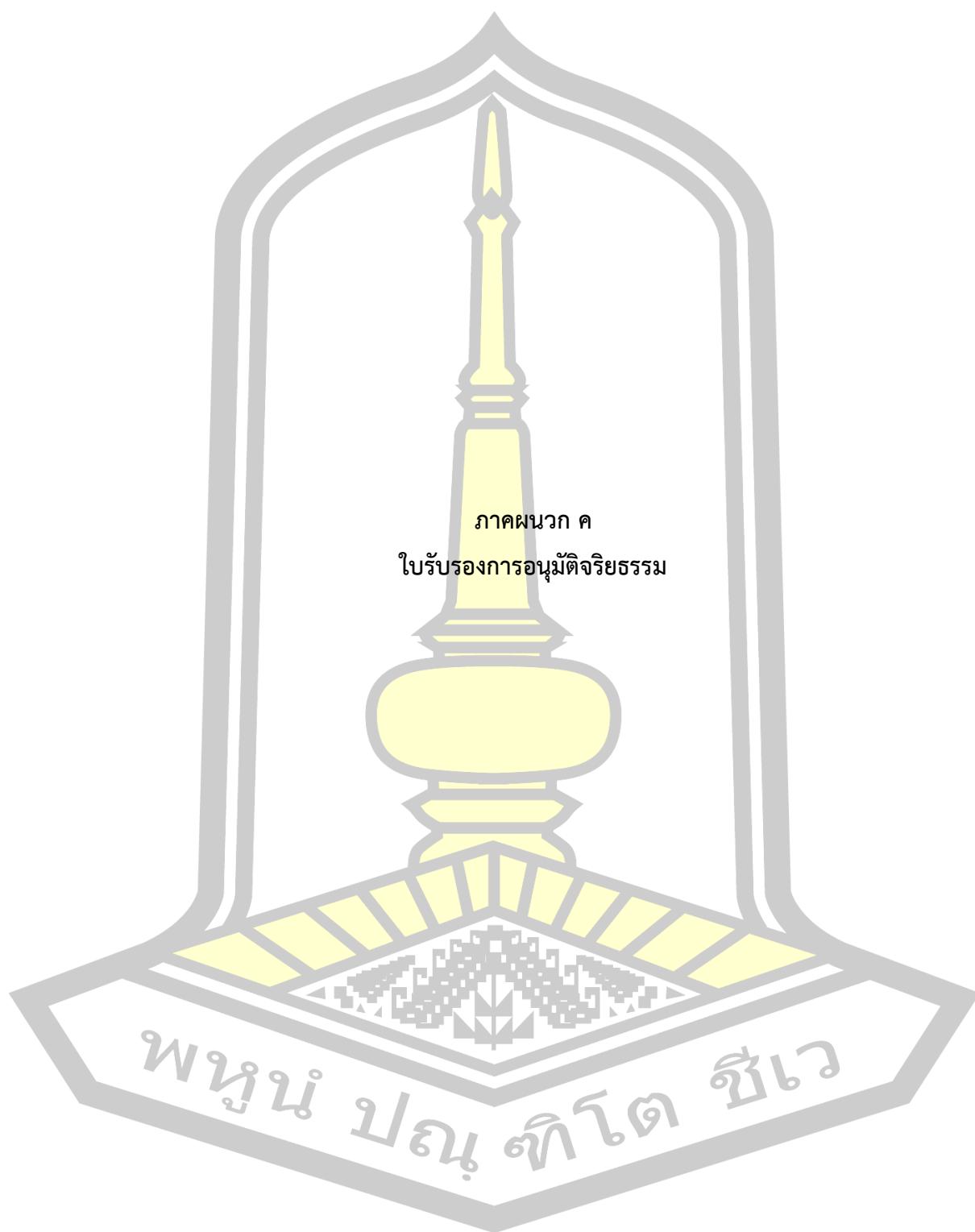
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิรัตน์ ยังยืน)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษาและประกันคุณภาพ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โทร. ๐ ๔๓๗๕ ๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๐ โทรสาร ๐ ๔๓๗๕ ๔๐๔๓

ผู้ประสานงาน นางสาวปณิดดา ยาป่าคาย โทร. ๐๘๑ - ๗๙๓๑๖๖๖

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกสารรับรองโครงการวิจัย

เลขที่การรับรอง : 374-416/2566

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาอังกฤษ) Model of waste management by community participation Khokphetphatthana Subdistrict Bamnet Narong District Chaiyaphum Province.

ผู้วิจัย : นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : คณะสาธารณสุขศาสตร์

สถานที่ทำการวิจัย : ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ประเภทการพิจารณาแบบ : แบบเร่งรัด

วันที่รับรอง : 2 ตุลาคม 2566

วันหมดอายุ : 1 ตุลาคม 2567

ข้อเสนอการวิจัยนี้ ได้รับการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคามแล้ว และอนุมัติในด้านจริยธรรมให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องข้างต้นได้ บนพื้นฐานของโครงร่างงานวิจัยที่คณะกรรมการฯ ได้รับและพิจารณา เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วให้ผู้วิจัยส่งแบบฟอร์มการปิดโครงการและรายงานผลการดำเนินงานมายังคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หรือหากมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในโครงการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องยื่นขอรับการพิจารณาใหม่

(รองศาสตราจารย์วรพจน์ พรหมสัตย์พรต)

รองประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ (ดูด้านหลังของเอกสารรับรองโครงการวิจัย)

MAHASARAKHAM UNIVERSITY ETHICS COMMITTEE FOR
RESEARCH INVOLVING HUMAN SUBJECTS

Certificate of Approval

Approval number: 374-416/2023

Title : Model of waste management by community participation Khokphetphatthana
Subdistrict Bamnet Narong District Chaiyaphum Province.

Principal Investigator : Miss. Panadda Yapakai

Responsible Department : Faculty of Public Health

Research site : Khokphetphatthana Subdistrict Bamnet Narong District Chaiyaphum Province

Review Method : Expedited Review

Date of Manufacture : 2 October 2023

expire : 1 October 2024

This research application has been reviewed and approved by the Ethics Committee for Research Involving Human Subjects, Mahasarakham University, Thailand. Approval is dependent on local ethical approval having been received. Any subsequent changes to the consent form must be re-submitted to the Committee.

(Associate Professor Vorapoj Promsatayaprot)

Vice Chairman

Approval is granted subject to the following conditions: (see back of this Certificate)

446/66
ECMSU01-05.03 Update 2021

**เอกสารชี้แจงสำหรับอาสาสมัครที่ตอบแบบสอบถาม
(สำหรับการตอบแบบสอบถาม 18 ปีขึ้นไป)**

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

เนื่องด้วยข้าพเจ้า นางสาวปณิตดา ยาป่าคาย นิสิตปริญญาโท คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามกำลังดำเนินการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ Model of waste management by community participation Khokphetphatthana Subdistrict Bamnet Narong District Chaiyaphum Province” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ วัตถุประสงค์เฉพาะ 1) เพื่อศึกษาบริบท และสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อศึกษาผลรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ และ 4) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ขยายผลในการแก้ปัญหาด้านอื่นๆ ของชุมชน “ท่านอาจจะไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ แต่ข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์ต่อชุมชนตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม”

หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจะขอให้ท่านตอบแบบสอบถามในประเด็น ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย ลักษณะแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางสังคม และระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบและเติมลงในช่องว่าง ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed End Question) แบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบมี 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และไม่ใช่ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยข้อคำถามลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 12 ข้อ ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed End Question) ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยข้อคำถามลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ ลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed End Question) 5 ระดับของ Likert Scale คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ โดยใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 30 นาที และจะขอรับแบบสอบถามคืนโดยผู้วิจัยจะไปเก็บด้วยตนเอง

หากท่านรู้สึกอึดอัด หรือรู้สึกไม่สบายใจกับบางคำถาม ท่านมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงท่านมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด

ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น และจะดำเนินการทำลายข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ท่านจะไม่ได้รับค่าตอบแทนและไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

หากท่านมีข้อสงสัยเกี่ยวกับงานวิจัย โปรดติดต่อได้ที่

นางสาวปณิตดา ยาป่าคาย นิสิตหลักสูตร สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หมายเลขโทรศัพท์มือถือ 081-7931646

ECMSU01-05.03 Update 2021

หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้หรือต้องการทราบสิทธิของท่านขณะเข้าร่วมการวิจัยนี้
สามารถติดต่อได้ที่ "คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กองส่งเสริมการวิจัยและ
บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม" โทร. 043-754416 เบอร์ภายใน 1755

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

(นางสาวปนัดดา ยำปาศาย)
ผู้วิจัย

ECMSU01-06.03

แบบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัยจากอาสาสมัคร
(สำหรับอาสาสมัครอายุ 18 ปีขึ้นไป)

ข้าพเจ้า (นาง/นางสาว/นาย) นามสกุล อายุ ปี
บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

ได้อ่านคำชี้แจง/รับฟังคำอธิบายจาก นางสาวปนัดดา ยำปาศย เกี่ยวกับการเป็นอาสาสมัครในโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ” โดยข้อความที่อธิบายประกอบด้วย รายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัย, รายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ที่ข้าพเจ้าต้องปฏิบัติและได้รับการปฏิบัติ, ประโยชน์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับจากการวิจัย และความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขหากเกิดอันตราย โดยได้อ่าน/รับฟังคำอธิบายข้อความในเอกสารชี้แจงสำหรับอาสาสมัครที่ตอบแบบสอบถาม/ให้สัมภาษณ์/เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม โดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและการตอบข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ตลอดจนการรับรองจากผู้วิจัยที่จะเก็บรักษาข้อมูลของข้าพเจ้าไว้เป็นความลับ และไม่ระบุชื่อหรือข้อมูลส่วนตัวเป็นรายบุคคลต่อสาธารณชน โดยผลการวิจัยจะนำเสนอในลักษณะภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

“ในการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครของโครงการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ” และข้าพเจ้าสามารถถอนตัวจากการศึกษานี้เมื่อใดก็ได้ ถ้าข้าพเจ้าปรารถนา โดยจะไม่มีผลกระทบและไม่เสียสิทธิใดๆ ในการปฏิบัติงานของท่านที่ข้าพเจ้าจะได้รับต่อไปในอนาคต

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงอาสาสมัคร และแบบแสดงความยินยอมนี้โดยตลอดแล้วจึงลงลายมือชื่อไว้ ณ ที่นี้

ลงชื่อ.....อาสาสมัคร

(.....)

วันที่.....

ลงชื่อ.....พยาน (กรณีที่อ่านคำชี้แจงให้อาสาสมัครฟัง)

(.....)

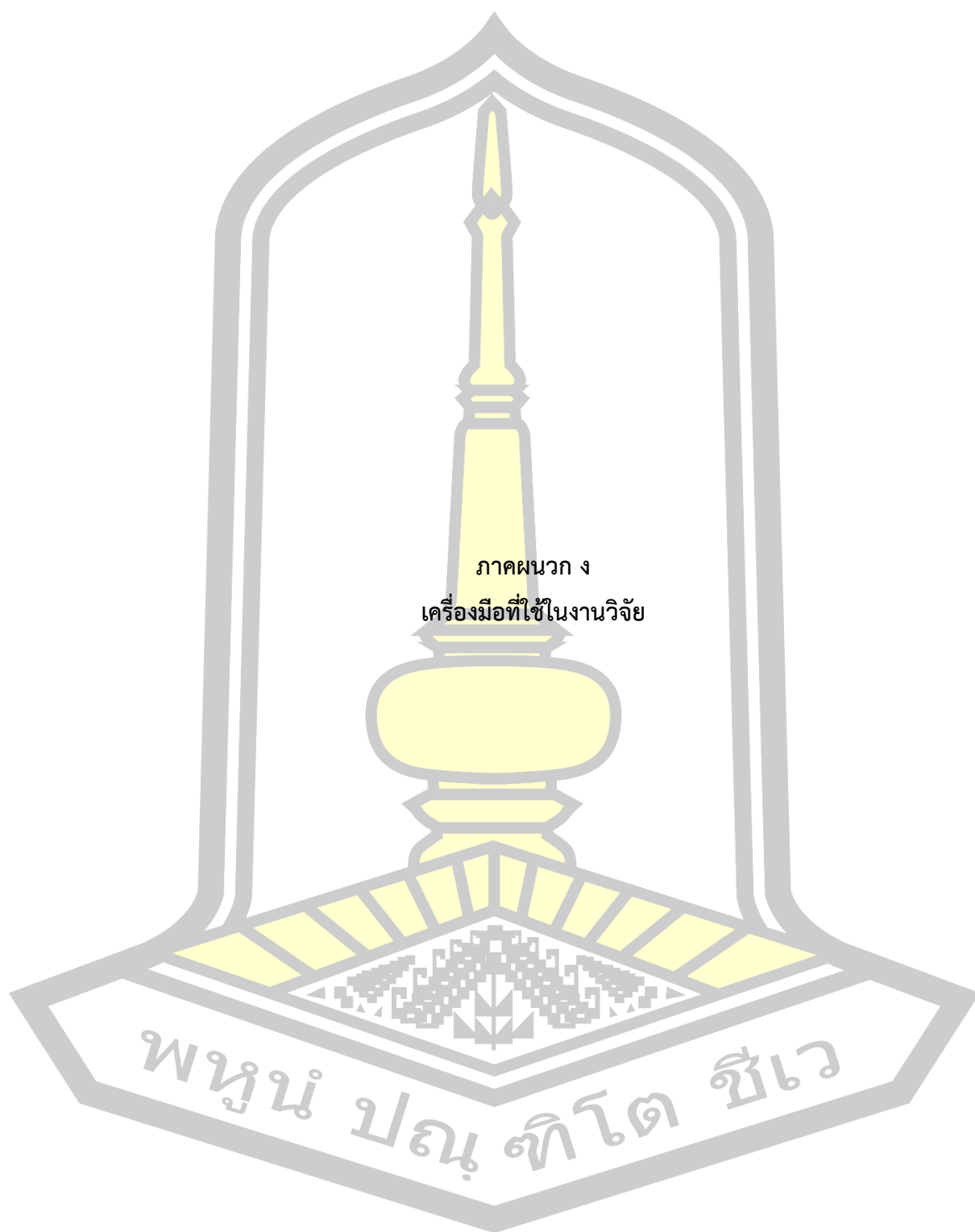
วันที่.....

ลงชื่อ.....ผู้ขอความยินยอม

(.....)

วันที่.....

4/6/66

แบบสอบถาม
รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

เครื่องมือนี้ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยแบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร	จำนวน	8 ข้อ
ส่วนที่ 2	แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน	จำนวน	12 ข้อ
ส่วนที่ 3	แบบสอบถามการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย	จำนวน	12 ข้อ
ส่วนที่ 4	แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน	จำนวน	20 ข้อ
ส่วนที่ 5	ข้อเสนอแนะ		

ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จากท่านจะถือเป็นความลับ และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลต่อตัวท่านแต่ประการใด จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากทุกท่าน ได้อ่านคำถามโดยละเอียด แล้วตอบคำถามทุกข้อที่ตรงกับความจริงมากที่สุด

ขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่สละเวลาและให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้

นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย
นิสิตคณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้วิจัย

แบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ ☐ 1) ชาย ☐ 2) หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส ☐

1) โสด

☐ 2) สมรส

☐ 3) หย่าร้าง

☐ 4) หม้าย

4. ระดับการศึกษา

☐ 1) ไม่ได้ศึกษา

☐ 2) ประถมศึกษา

☐ 3) มัธยมศึกษา/ปวช.

☐ 4) อนุปริญญา/ปวส.

☐ 5) ปริญญาตรี

☐ 6) สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

☐ 1) เกษตรกร

☐ 2) รับจ้างทั่วไป

☐ 3) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

☐ 4) พนักงานบริษัท/ห้างร้าน

☐ 5) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

☐ 6) อื่นๆ ระบุ.....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

☐ 1) ไม่เกิน 5,000 บาท

☐ 2) 5,001- 10,000 บาท

☐ 3) 10,001- 15,000 บาท

☐ 4) 15,001- 20,000 บาท

☐ 5) 20,001- 25,000 บาท

☐ 6) มากกว่า 25,000 บาท

7. สถานภาพทางสังคม

☐ 1) ประชาชนทั่วไป

☐ 2) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

☐ 3) อสม.

☐ 4) สมาชิก อบต.

☐ 5) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

☐ 6) อื่นๆ ระบุ.....

8. ระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบล.....ปี

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ตามความเป็นจริงมากที่สุด

ใช่ หมายถึง ข้อความข้อนั้นถูก

ไม่ใช่ หมายถึง ข้อความข้อนั้นผิด

ประเด็นคำถาม	คำตอบ	
	ใช่	ไม่ใช่
1. มูลฝอย หมายถึง สิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก		
2. มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น		
3. มูลฝอยพวกกระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระป๋องอลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก		
4. กระป๋องทिनเนอร์ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ขวดใส่ยาฆ่าหญ้า เป็นขยะอันตราย สามารถทิ้งร่วมกับขยะประเภทอื่นได้		
5. เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง เศษคอนกรีต จัดเป็นขยะชนิดที่ไม่สามารถเผาไหม้เป็นถ่านได้ด้วยการเผาไหม้ธรรมดา		
6. การใช้ใบตองห่ออาหารหรือนำปิ่นโตไปใส่อาหารแทนการใส่ถุงหรือกล่องโฟม เป็นการลดขยะจากแหล่งกำเนิด		
7. มูลฝอยทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค		
8. การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน		
9. เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้		
10. การเผามูลฝอยก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ		
11. ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการมูลฝอยในชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนาเท่านั้น		
12. การคัดแยกมูลฝอยจะสามารถลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดให้เหลือน้อยลง และสามารถนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ได้		

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติในการจัดการมูลฝอย

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ตามความเป็นจริง

ประเด็นคำถาม	การปฏิบัติ		
	เป็นประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านปฏิเสธการใช้ถุงพลาสติก ถอดโฟมจากร้านค้า			
2. ท่านนำตะกร้าหรือกระเป๋ามาใส่ของเมื่อไปซื้อของหรือจ่ายตลาด			
3. ท่านบริจาคหรือขายสิ่งของเครื่องใช้แทนการทิ้ง เช่น หนังสือ เสื้อผ้า			
4. ท่านนำสิ่งของมาซ่อมแซมหรือดัดแปลงให้สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก เช่น นำเศษผ้ามาเย็บเป็นที่รองแก้ว			
5. ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขายหรือนำมาใช้ใหม่			
6. ท่านแยกมูลฝอยอันตราย เช่น แบตเตอรี่ หลอดไฟ ออกจากมูลฝอยประเภทอื่น			
7. ท่านทิ้งมูลฝอยลงในถังขยะหรือที่รองรับทุกครั้ง			
8. ท่านใช้เศษหญ้า เศษใบไม้คลุมดิน มากกว่าเผาทิ้ง			
9. ท่านนำเศษอาหารไปให้สัตว์เลี้ยง			
10. ในที่สาธารณะท่านทิ้งมูลฝอยแยกประเภทตามถังคัดแยกมูลฝอย			
11. ท่านเผามูลฝอยทุกประเภท บริเวณพื้นที่บ้านหรือที่โล่ง			
12. ท่านส่งเสริมให้ผู้อื่นคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง			

ศูนย์ ปณฺ ทัต

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ตามความเป็นจริง

ประเด็นคำถาม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการทำกิจกรรมการจัดการมูลฝอย					
2. ท่านเข้าร่วมการประชุม/ประชาคม เพื่อเสนอปัญหาและความต้องการร่วมกับ อบต.					
3. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร และการเสนอแนะแนวทางการจัดการมูลฝอยของชุมชน					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการมูลฝอยของชุมชน					
5. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำร่างข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน					
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ					
6. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งในถังรองรับมูลฝอย					
7. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำถังขยะเปียกสำหรับใส่มูลฝอยอินทรีย์					
8. ท่านมีส่วนร่วมในการนำมูลฝอยครัวเรือนมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือใช้เลี้ยงสัตว์					
9. ท่านมีส่วนร่วมในการนำถุงผ้า ตะกร้า ปิ่นโต แก้วน้ำ มาซื้อสินค้า					
10. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการ/นโยบายเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น					

ประเด็นคำถาม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
11. ท่านมีส่วนร่วมในการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เช่น ขวดน้ำ ถุงพลาสติก					
12. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย แล้วนำไปขายเพิ่มรายได้ครัวเรือน					
13. ท่านมีส่วนร่วมไม่ทิ้งมูลฝอยลงแม่น้ำหรือริมถนน					
14. ท่านมีส่วนร่วมไม่เผามูลฝอยในที่โล่ง เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ					
15. ท่านมีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนสะอาดปลอดขยะ เช่น การรณรงค์การใช้พลาสติก					
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
16. ท่านมีส่วนร่วมในการแจ้ง อบต. กรณีมีผู้ฝ่าฝืนมาตรการทางกฎหมาย					
17. ท่านมีส่วนร่วมในการทำเกณฑ์การประเมินผลการจัดการมูลฝอยของชุมชน					
18. ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยให้ อบต. ทราบ					
19. ท่านได้รับทราบผลการดำเนินงานจัดการมูลฝอยของชุมชน					
20. ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยของชุมชน					

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....หน่วยงาน.....

ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน

1. สถานการณ์และสภาพปัญหามูลฝอยในชุมชนของท่าน

.....

.....

.....

2. วิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชนท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. นโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในชุมชน

.....

.....

.....

4. แนวทางแก้ปัญหาในการจัดการมูลฝอยของชุมชนของท่าน

.....

.....

.....

5. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอยของชุมชน

.....

.....

.....

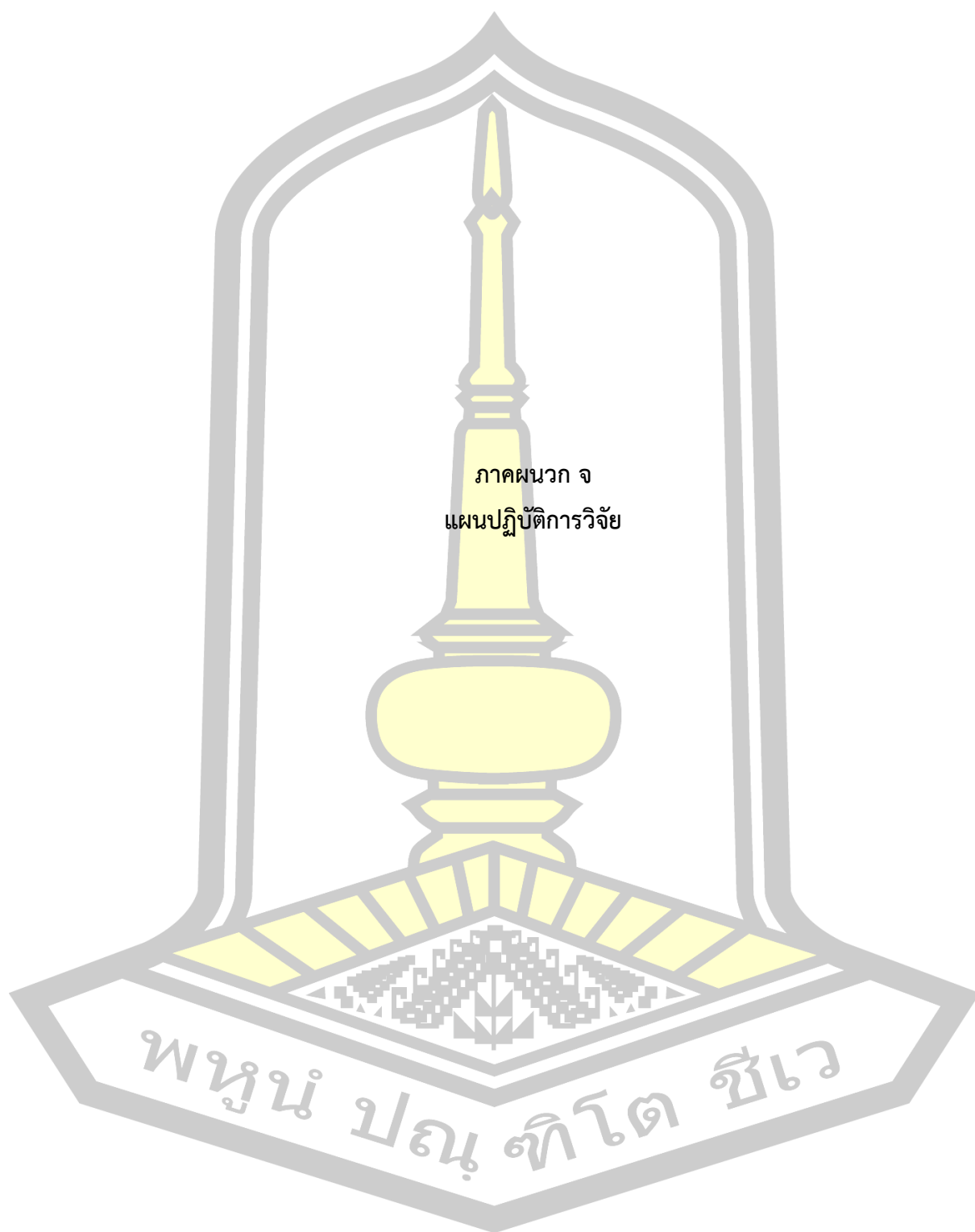
6. ข้อเสนอเพิ่มเติม

.....

.....

.....

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)
รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ เครื่องมือ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
กิจกรรมที่ 1 - วิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และสถานการณ์การจัดการมูลฝอยของชุมชน วัตถุประสงค์ - เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในปัจจุบัน	- ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ลงพื้นที่ศึกษาบริบท สถานการณ์ มูลฝอยปัจจุบัน ปัญหาและการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ - ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการมูลฝอยของชุมชน	ระยะเวลา - เดือนตุลาคม 2566 สถานที่ - พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - แบบสอบถาม - แบบสรุปข้อมูลการจัดการมูลฝอย - แบบสัมภาษณ์ - สมุดจดบันทึก - ปากกา - กล้องถ่ายรูป	- ได้ทราบบริบท สถานการณ์มูลฝอยปัจจุบัน ปัญหาและการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ	มีข้อมูลบริบท สถานการณ์ มูลฝอยปัจจุบัน ปัญหาและการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ	- ผู้วิจัย
กิจกรรมที่ 2 - ประชุมเชิงปฏิบัติการ วัตถุประสงค์ - เพื่อวางแผนการดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรมต่างๆ	- ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ - ผู้วิจัยชี้แจงข้อมูลบริบท สถานการณ์มูลฝอย ปัญหาและการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ - ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรม ผ่านการสนทนากลุ่มเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ	ระยะเวลา - เดือนตุลาคม 2566 สถานที่ - ห้องประชุม อบต.โคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - สมุดจดบันทึกและปากกา - กล้องถ่ายรูป - โปรเจคเตอร์ - เครื่องเสียง	- เกิดแผนปฏิบัติการ - เพื่อให้การจัดการมูลฝอยในชุมชนสามารถดำเนินการได้	มีแผนปฏิบัติการ	- ผู้วิจัย - กลุ่มแกนนำองค์กร

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)
รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ
ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (Action)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/เครื่องมือ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
กิจกรรมที่ 3 - ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ วัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ	ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายดำเนินการ กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ Action Plan เกิด โครงการพัฒนาศักยภาพ ด้านการจัดการมูลฝอย ตำบลโคก เพชรพัฒนา ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ 1. กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ 2. กิจกรรมสร้างการรับรู้ “ขยะจำ ารู้ทันนะ” 3. กิจกรรม ปรับปรุงภูมิทัศน์ รักษา หมู่บ้านสีเขียว	ระยะเวลา - เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2566 สถานที่ - พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอ ป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - สมุดจดบันทึกและปากกา - กล้องถ่ายรูป - แบบบันทึกกิจกรรมของผู้วิจัย	เพื่อให้เกิดกิจกรรมการ ดำเนินงานการจัดการมูลฝอย ตามแผนปฏิบัติการ	มีการดำเนินงานการจัดการ มูลฝอยตามแผนปฏิบัติการ	- ผู้วิจัย - คณะทำงานวิจัย
ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต (Observation)					
กิจกรรมที่ 4 สังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรม วัตถุประสงค์ เพื่อสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมตามโครงการ	ผู้วิจัยสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการ ทำกิจกรรมทุกกิจกรรม สนับสนุน ให้คำแนะนำ เก็บรวบรวมผลที่ได้ จากแผนงานกิจกรรม โดยผู้วิจัยเป็นผู้ สนับสนุน	ระยะเวลา - เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2566 สถานที่ - พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอ ป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - สมุดจดบันทึกและปากกา - กล้องถ่ายรูป - แบบสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วม - แบบบันทึกการสัมภาษณ์	เพื่อให้เกิดการพัฒนาและ ประเมินผลการดำเนินงาน	มีการติดตามและสังเกตการณ์ ส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	- ผู้วิจัย - คณะทำงานวิจัย

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)
รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ
ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต (Observation)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ เครื่องมือ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
กิจกรรมที่ 5 ประเมินผลเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยก่อน – หลังดำเนินกิจกรรม วัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยก่อน – หลังดำเนินการ	ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อวัดการเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยก่อน – หลังดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง	ระยะเวลา ธันวาคม 2566 สถานที่ - พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - สมุดจดบันทึกและปากกา - กล้องถ่ายรูป - แบบสอบถามความรู้ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย	เกิดความแตกต่างด้านความรู้ การปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยก่อน – หลังดำเนินการ	กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยเปลี่ยนแปลงลงหลังดำเนินการ	- ผู้วิจัย - คณะทำงานวิจัย
กิจกรรมที่ 6 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน	- ผู้วิจัย และกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ - ประเมินผลการดำเนินงาน - สรุปผลการดำเนินงาน	ระยะเวลา - เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2566 สถานที่ - พื้นที่ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอป่าหน่วจังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - กล้องถ่ายรูป - แบบบันทึกการสัมภาษณ์	เพื่อให้เกิด การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน	มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน	- ผู้วิจัย - คณะทำงานวิจัย

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)
รูปแบบการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ เครื่องมือ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
กิจกรรมที่ 7 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สรุปถอดบทเรียน ปัญหาอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ - เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ได้จากการดำเนินงาน - เพื่อสรุปถอดบทเรียน ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานและวางแผนแก้ไขปัญหาวางกรอบต่อไป	ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนผล การดำเนินงาน และถอดบทเรียนหลังดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการรูปแบบการ จัดการมูลฝอยโดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลโคกเพชรพัฒนา	ระยะเวลา - เดือนมกราคม 2567 สถานที่ - อบต.โคกเพชรพัฒนา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือ - สมุดจดบันทึกและปากกา - กล้องถ่ายรูป - โปรเจคเตอร์นำเสนอ - แบบบันทึกการถอดบทเรียน - การสัมภาษณ์	- ได้ผลการดำเนินงานการจัด การมูลฝอยโดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชน - ได้ถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้ข้อมูลสะท้อนผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ตำบลโคกเพชรพัฒนา	- มีสรุปผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังการดำเนินงาน - มีกระบวนการถอดบทเรียนหลังการดำเนินงาน - มีผลสรุปการถอดบทเรียนเพื่อนำผล ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสู่ความสำเร็จ ไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา มูลฝอยต่อไป	- ผู้วิจัย - คณะทำงานวิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นางสาวปนัดดา ยาป่าคาย
วันเกิด วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2536
สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 18 หมู่ 1 ตำบลโนนทองกลาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 30120
ตำแหน่งหน้าที่การงาน นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเพชรพัฒนา
อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ 36160
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2548 ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโนนทองกลาง
อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. 2554 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบัวใหญ่
อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. 2559 ปริญญาสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ส.บ.)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2567 ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ภัโต ชีเว